

Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální

**Návrh
pilotní verze**
prosinec 2006

OBSAH

OBSAH.....	2
AUTORSKÝ KOLEKTIV	4
ČÁST A	5
1. Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální	5
1.1 Specifické principy Rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální (dále jen RVP ZŠS).....	6
ČÁST B	7
2. Charakteristika oboru vzdělání – základní škola speciální	7
2.1 Povinnost školní docházky	7
2.2 Organizace vzdělávání v základní škole speciální.....	8
2.3 Hodnocení výsledků vzdělávání	8
2.4 Ukončování základního vzdělávání a získání dokladu o dosaženém stupni vzdělání	8
DÍL I – VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE STŘEDNĚ TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM 10	
ČÁST C	11
3. Pojetí a cíle vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením v základní škole speciální ..	11
3.1 Pojetí vzdělávání	11
3.2 Cíle vzdělávání	11
4. Klíčové kompetence.....	13
5. Vzdělávací oblasti.....	16
5.1 JAZYKOVÁ KOMUNIKACE.....	18
5.1.1 ČTENÍ	19
5.1.2 PSANÍ	20
5.1.3 ŘEČOVÁ VÝCHOVA.....	21
5.2 MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE.....	23
5.2.1 MATEMATIKA	24
5.3 INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE	28
5.3.1 INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE	28
5.4 ČLOVĚK A JEHO SVĚT	30
5.4.1 ČLOVĚK A JEHO SVĚT	31
5.5 ČLOVĚK A SPOLEČNOST	34
5.5.1 ČLOVĚK A SPOLEČNOST	35
5.6 ČLOVĚK A PŘÍRODA.....	37
5.6.1 ČLOVĚK A PŘÍRODA.....	37
5.7 UMĚNÍ A KULTURA	40
5.7.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA	41
5.7.2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA	42
5.8 ČLOVĚK A ZDRAVÍ.....	44
5.8.1 VÝCHOVA KE ZDRAVÍ.....	45
5.8.2 TĚLESNÁ VÝCHOVA	46
5.8.3 ZDRAVOTNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA	48
5.9 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE	51
5.9.1 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE	52

6.	Průřezová témata	57
6.1	OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA.....	58
6.2	VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA.....	60
6.3	VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH	62
6.4	MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA	63
6.5	ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA.....	65
6.6	MEDIÁLNÍ VÝCHOVA	67
7.	Rámcový učební plán	68
7.1	Poznámky k rámcovému učebnímu plánu	69
7.2	Poznámky ke vzdělávacím oblastem	70

DÍL II – VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM A SOUBĚŽNÝM POSTIŽENÍM VÍCE VADAMI

71

8.	Pojetí a cíle vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami v základní škole speciální.....	72
8.1	Pojetí vzdělávání	72
8.2	Cíle vzdělávání	72
9.	Klíčové kompetence.....	74
10.	Vzdělávací oblasti.....	76
10.1	ČLOVĚK A KOMUNIKACE	78
10.1.1	ROZUMOVÁ VÝCHOVA	79
10.1.2	ŘEČOVÁ VÝCHOVA.....	80
10.2	ČLOVĚK A JEHO SVĚT	82
10.2.1	SMYSLOVÁ VÝCHOVA	83
10.3	UMĚNÍ A KULTURA	85
10.3.1	HUDEBNÍ VÝCHOVA	85
10.3.2	VÝTVARNÁ VÝCHOVA.....	86
10.4	ČLOVĚK A ZDRAVÍ.....	87
10.4.1	POHYBOVÁ VÝCHOVA	88
10.4.2	ZDRAVOTNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA	88
10.4.3	REHABILITAČNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA.....	89
10.5	ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE	90
10.5.1	PRACOVNÍ VÝCHOVA.....	91
11.	Rámcový učební plán	93
11.1	Poznámky k rámcovému učebnímu plánu	93
11.2	Poznámky ke vzdělávacím oblastem	94

ČÁST D

96
(Platí pro oba díly)..... 96

12.	Vzdělávání žáků s kombinací postižení	96
13.	Materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování RVP ZŠS.....	98
14.	Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu	101
15.	Slovník použitých výrazů.....	104

AUTORSKÝ KOLEKTIV

Celková gesce přípravy dokumentu:

Jaroslav Jeřábek, Jan Tupý

Celková koncepce dokumentu a celková koordinace jeho přípravy:

Eva Brychnáčová

Autorky jednotlivých částí dokumentu (VÚP):

Eva Brychnáčová, Marie Málková, Jana Zahradníková

Externí spolupracovníci a poradci:

Pracovní tým ředitelů a pedagogů základních škol speciálních:

Pavčina Baslerová, Stanislava Dyršmídková, Zdeňka Hamousová, Josef Hon, Marie Kirilenková, Alena Kolajová, Ludmila Konopková, Marta Labojová, Josef Novotný, Milena Petříková, Jindřich Petřek, Michaela Smrčková, Eva Sroková, Zuzana Šimková

Odborní poradci: Iva Švarcová, Marie Vítková, Jaroslava Zemková

Odbor 24 MŠMT ČR pod vedením Jiřího Pilaře a Marty Teplé

Tým odborných didaktiků VÚP

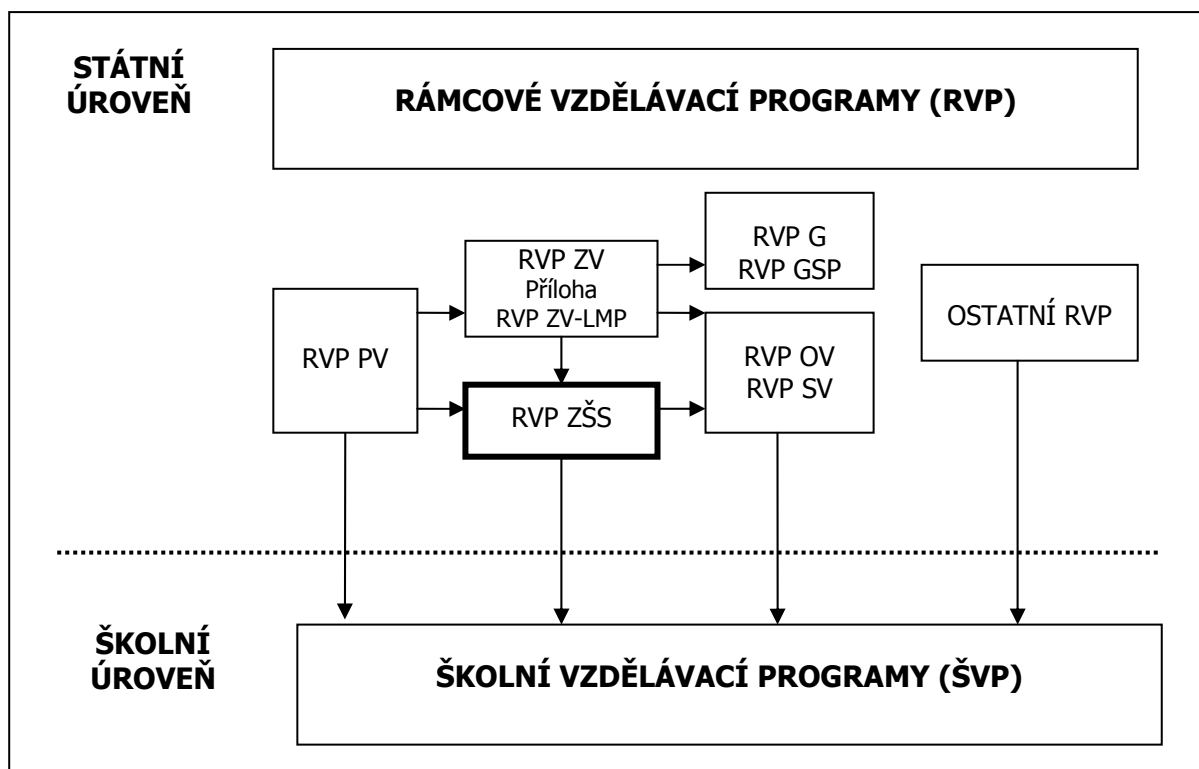
ČÁST A

(Platí pro oba díly)

1. Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – **státní a školní** (viz graf). **Státní úroveň** v systému kurikulárních dokumentů představují **Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy** (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. Pro jednotlivé obory vzdělání se vydávají RVP, které vymezují rámce vzdělávání a jsou závazné pro tvorbu **školních vzdělávacích programů** (dále jen ŠVP), které představují **školní úroveň**. Každá škola si vytváří ŠVP, podle něhož se uskutečňuje vzdělávání na dané škole.

Rámcové i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

Graf – Systém kurikulárních dokumentů

Legenda: RVP PV – Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání; RVP ZV – Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání; Příloha RVP ZV-LMP – Příloha Rámcového vzdělávacího programu upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením; RVP ZŠS – Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání žáků v základní škole speciální; RVP G – Rámcový vzdělávací program pro gymnázium; RVP GSP – Rámcový vzdělávací program pro gymnázium se sportovní přípravou; RVP OV – Rámcový vzdělávací program (programy) pro odborné vzdělávání; RVP SV – Rámcový vzdělávací program pro střední vzdělávání v praktické škole; Ostatní RVP – rámcové vzdělávací programy, které kromě výše uvedených vymezuje školský zákon – Rámcový vzdělávací program pro umělecké obory základního uměleckého vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, případně další.

1.1 Specifické principy Rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální (dále jen RVP ZŠS)

RVP ZŠS:

- navazuje svým pojetím na přílohu RVP ZV-LMP upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením
- respektuje opoždění psychomotorického vývoje žáků se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, jejich fyzické a pracovní možnosti a předpoklady
- vymezuje podmínky pro speciální vzdělávání žáků s různým stupněm mentálního postižení
- umožňuje využití podpůrných opatření zohledňujících speciální vzdělávací potřeby žáků,¹ s jejichž pomocí mohou žáci dosahovat výsledků, které odpovídají jejich maximálním možnostem
- umožňuje upravit vyučovací hodiny podle potřeb žáků a vyučovací hodiny dělit na více jednotek
- stanovuje cíle vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením, těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by mohli žáci s těžkým postižením dosáhnout na konci základního vzdělávání
- vymezuje vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo na úrovni, kterou by si žáci v průběhu základního vzdělávání měli osvojit
- zařazuje jako součást základního vzdělávání průřezová témata
- podporuje přípravu na společenské uplatnění, popřípadě na výkon jednoduchých pracovních činností
- stanovuje základní vzdělávací úroveň, kterou škola musí respektovat ve svém školním vzdělávacím programu

Vzdělávací proces se přizpůsobuje úrovni psychického a fyzického rozvoje žáků s těžkým zdravotním postižením. Vzhledem k variabilitě schopností a úrovni vědomostí a dovedností je nezbytné při vzdělávání uplatňovat přístupy odpovídající vývojovým a osobnostním specifikům žáků, za přispění nejvyšší míry podpůrných opatření.

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání žáků v základní škole speciální je otevřený dokument, který může být upravován podle potřeb a zkušeností s realizací školních vzdělávacích programů i podle měnících se potřeb žáků.

¹ § 1 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných

ČÁST B

(Platí pro oba díly)

2. Charakteristika oboru vzdělání – základní škola speciální

Základní vzdělávání, kterým se dosahuje stupně *základy vzdělání*, se realizuje oborem vzdělání *základní škola speciální*. V souladu se školským zákonem je pro realizaci základního vzdělávání v základní škole speciální vydán Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální (dále jen RVP ZŠS).

Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a autismem mají právo se vzdělávat v základní škole speciální.² Pro jejich přípravu na vzdělávání lze zřídit přípravný stupeň základní školy speciální.³

Vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením se může realizovat jiným způsobem plnění školní docházky.⁴

Základní škola speciální poskytuje vzdělávání žákům s takovou úrovní rozumových schopností, která jim nedovoluje zvládat požadavky obsažené v RVP ZV ani RVP ZV-LMP, ale umožňuje jim, aby si ve vhodně upravených podmínkách a při odborné speciálně pedagogické péči osvojovali základní vědomosti, dovednosti a návyky.

Vzhledem k několika stupňům mentálního postižení lze často velmi obtížně stanovit jeho hloubku. Proto bylo pro potřeby zařazování do edukačního systému přistoupeno ke klasifikaci stupňů mentálního postižení podle 10. revize Světové zdravotnické organizace (WHO). Do skupiny žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami jsou zařazeni i žáci s hlubokým mentálním postižením, kterým je tím umožněn rovný přístup ke vzdělání.

RVP ZŠS obsahuje dva díly, které jsou zpracovány podle stupně mentálního postižení žáků a jsou navzájem plně prostupné.

Díl I – Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením

Díl II – Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami

2.1 Povinnost školní docházky

Základní vzdělávání žáků se realizuje v rámci povinné školní docházky po dobu devíti školních let, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku. Žákovi se zdravotním postižením může ředitel školy ve výjimečných případech povolit pokračování v základním vzdělávání do konce školního roku, v němž žák dosáhne dvacátého roku věku, v případě žáků s těžkým mentálním postižením, žáků s více vadami a žáků s autismem pak se souhlasem zřizovatele do dvacátého šestého roku věku.⁵

Začátek povinné školní docházky lze odložit nejdéle do zahájení školního roku, v němž dítě dovrší osmý rok věku. O odkladu školní docházky rozhoduje ředitel školy na základě písemné žádosti

² § 48 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

³ § 8 odst. 10 vyhlášky č. 73/2005 Sb., § 17 vyhlášky č. 108/2005 Sb., o školských výchovných, ubytovacích a účelových zařízeních

⁴ § 40, § 42 zákona č. 561/2004 Sb.

⁵ § 36, § 55 odst. 1, 2 zákona č. 561/2004 Sb., zákon č. 158/2006 Sb. změna § 55 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb.

zákonného zástupce dítěte, která musí být doložena doporučujícím posouzením příslušného školského poradenského zařízení a odborného lékaře.⁶

Formy speciálního vzdělávání žáků se zdravotním postižením⁷

Speciální vzdělávání je zajišťováno:

- v základní škole speciální
- formou individuální integrace ve třídách základní školy nebo školy samostatně zřízené pro žáky s jiným druhem postižení podle individuálního vzdělávacího plánu
- formou skupinové integrace ve třídě, oddělení nebo skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v základní škole nebo základní škole samostatně zřízené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení
- v rámci jiného způsobu plnění povinné školní docházky, který je stanoven zákonem (individuální vzdělávání, vzdělávání žáků s hlubokým mentálním postižením)

2.2 Organizace vzdělávání v základní škole speciální

Vzdělávání v základní škole speciální může s předchozím souhlasem ministerstva trvat deset ročníků; první stupeň je tvořen 1. – 6. ročníkem, druhý stupeň 7. – 10. ročníkem.⁸

Vyučovací hodina může být rozdělena na více jednotek podle individuálních schopností a potřeb žáků.⁹

O převedení žáka do vzdělávacího programu základního vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením nebo vzdělávacího programu základní školy speciální rozhoduje ředitel školy na základě písemného doporučení odborného lékaře a školského poradenského zařízení, pouze s předchozím písemným souhlasem zákonného zástupce žáka. Ředitel školy je povinen informovat zákonného zástupce žáka o rozdílech ve vzdělávacích programech. V případě přerazení do jiného vzdělávacího programu zařadí ředitel školy žáka do ročníku, který odpovídá dosaženým znalostem a dovednostem žáka.¹⁰ Zařazení žáka se zdravotním postižením do některé formy speciálního vzdělávání může předcházet diagnostický pobyt tohoto žáka ve škole, do níž má být zařazen, a to v délce 2 až 6 měsíců.¹¹

2.3 Hodnocení výsledků vzdělávání

Výsledky vzdělávání v základní škole speciální se hodnotí slovně.¹²

2.4 Ukončování základního vzdělávání a získání dokladu o dosaženém stupni vzdělání¹³

Žák splní povinnou školní docházku uplynutím období školního vyučování ve školním roce, v němž dokončí poslední rok povinné školní docházky.

⁶ § 37 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb.

⁷ § 3 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

⁸ § 46 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb.

⁹ § 26 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb.

¹⁰ § 49 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., § 9 odst. 3 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

¹¹ § 9 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

¹² § 51 odst. 4 zákona č. 561/2004 Sb.

¹³ § 45, § 54, § 55 zákona č. 561/2004 Sb.

Stupeň základy vzdělání žák získá ukončením vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální, případně ukončením kurzu pro získání základů vzdělání organizovaného základní školou speciální.

Dokladem o dosažení základů vzdělání je vysvědčení o ukončení devátého, popřípadě desátého ročníku nebo vysvědčení o ukončení kurzu pro získání základů vzdělání. Tato vysvědčení jsou opatřena doložkou o získání stupně vzdělání.

DÍL I

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE STŘEDNĚ TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM

ČÁST C

3. Pojetí a cíle vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením v základní škole speciální

3.1 Pojetí vzdělávání

Vzdělávání v základní škole speciální navazuje na výchovu v rodině a na speciální předškolní vzdělávání v mateřské škole, mateřské škole speciální nebo v přípravném stupni základní školy speciální. U žáků se středně těžkým mentálním postižením, těžkým mentálním postižením, více vadami nebo autismem může příprava na vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální trvat jeden až tři školní roky.¹⁴

Vzdělávání v základní škole speciální je přizpůsobeno žákům se sníženou úrovní rozumových schopností, psychických zvláštností, zejména nedostatečnou úrovní koncentrace pozornosti a nízkou úrovní rozvoje volných vlastností. Vzhledem k těmto nedostatkům žáci nemohou zvládat požadavky základního vzdělání, ale jsou schopni osvojit si **základy vzdělání**.

Ve vhodně upravených podmínkách a při odborné speciálně pedagogické péči si žáci osvojují základní vědomosti a dovednosti, vytvářejí si návyky potřebné k orientaci v okolním světě, k dosažení maximální možné míry samostatnosti a nezávislosti na péči druhých osob a k zapojení do společenského života.

Vzdělávací činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení rozumových schopností a osvojování přiměřených poznatků, na vypěstování návyků sebeobsluhy, vytváření dovedností používat předměty denní potřeby a jednoduchých pracovních činností. Rozvíjení duševních i tělesných schopností žáků je založené na důsledném respektování jejich individuálních zvláštností.

Základní škola speciální je desetiletá a člení se na první stupeň, který tvoří 1. až 6. ročník a druhý stupeň, který tvoří 7. až 10. ročník. Od základní školy se odlišuje organizačními formami vzdělávání i obsahovým zaměřením výuky. Vzdělávací požadavky se přizpůsobují schopnostem a možnostem jednotlivých žáků.

Učivo je redukováno na osvojení základních vědomostí a dovedností v jednotlivých vzdělávacích oblastech a vzdělávacích oborech, prakticky zaměřených činností a pracovních dovedností.

Pro vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením je třeba vytvořit optimální podmínky, které vyžadují především přátelskou atmosféru, klidné a nestresující prostředí poskytující pocit jistoty a bezpečí a umožňující koncentraci na práci. Uspokojováním nejen základních potřeb, ale i potřeb psychických a sociálních je dán předpoklad úspěšného vývoje tak, aby v rámci svých možností žáci dosáhli cílů základního vzdělávání.

3.2 Cíle vzdělávání

Cíle základního vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením reprezentují předpokládaný směr vzdělávání, ve kterém se usiluje o utváření a postupné rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Vzhledem k výraznému snížení rozumových schopností a velmi opožděnému psychomotorickému vývoji jsou cíle vzdělávání přizpůsobeny omezeným možnostem žáků.

¹⁴ § 17 vyhlášky č. 108/2005 Sb., o školských výchovných, ubytovacích a účelových zařízeních; § 8 odst. 10 vyhlášky č. 73/2005 Sb.

K dosažení cílů vzdělávání směřuje systém záměrů, konkrétních úkolů, činností, metod, prostředků a aktivit.

Snahou je dosažení optimálního rozvoje osobnosti žáků a kvality jejich života s přihlédnutím k možnostem daným povahou a stupněm postižení.

- **Umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je k učení**
Vést žáky k ustálenému postupu osvojování dovedností a návyků, dbát na jeho dodržování formou průběžné pozitivní motivace.
- **Podněcovat žáky k myšlení na podkladě názoru a k řešení problémů**
Podporou názorného myšlení a úzkého sepětí s realitou vytvářet stereotypy chování pro uplatnění v konkrétních životních situacích.
- **Vést žáky k všestranné a účinné komunikaci**
Usnadnit verbální popřípadě neverbální dorozumívání s okolím využíváním všech dostupných systémů a forem komunikace – např. počítačů, systémů augmentativní a alternativní komunikace.
- **Rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých**
Vést žáky ke schopnosti reálného pohledu na svou osobu i na osoby ve svém nejbližším okolí, porozumět chování a činnostem druhých, umožnit jim zažít uspokojení z výsledků společné práce.
- **Připravovat žáky k tomu, aby si uvědomovali svá práva a naplňovali své povinnosti**
Rozvíjet u žáků schopnost vyjádřit své požadavky a potřeby, podporovat rozvoj jejich samostatnosti.
- **Vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city, vhodné projevy v chování, jednání, prožívání životních situací; rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, k okolnímu prostředí i k přírodě**
Zajišťovat žákům dostatek příležitostí k získávání zkušeností v činnostech, které je uspokojují a přinášejí jim radost, umožnit jim podílet se na jednoduchých sociálních aktivitách.
- **Učit žáky chránit vlastní zdraví i zdraví jiných**
Vytvářet a upevňovat poznatky a dovednosti v péči o zdraví, vést je k pozitivnímu myšlení, k osvojení režimu podporujícího zdraví.
- **Vést žáky k ohleduplnosti k jiným lidem a učit je žít společně s ostatními lidmi**
Poskytovat dostatek příležitostí k získání zkušeností s jinými lidmi a vést je k poznání a toleranci k odlišnostem různých skupin ve společnosti.
- **Pomáhat žákům, aby poznávali své schopnosti a možnosti a využívali je v osobním i pracovním životě**
Umožnit žákům osvojení sebeobslužných činností a základních pracovních dovedností a návyků na takové úrovni, aby je byli schopni využít v občanském životě a při plnění požadavků podporovaného zaměstnání nebo chráněných dílen.

4. Klíčové kompetence

Klíčové kompetence představují soubor předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj, další uplatnění jedince a jeho maximálně možné zapojení do společnosti. Získané klíčové kompetence umožňují upevňování, využívání a rozvíjení získaných znalostí a dovedností ve známém prostředí a orientaci v nových i nepředvídatelných situacích. Osvojování klíčových kompetencí je dlouhodobý a složitý proces pokračující v průběhu celého života. Úroveň klíčových kompetencí, které žáci dosáhnou na konci základního vzdělávání, nelze proto ještě považovat za konečnou. Získané klíčové kompetence tvoří důležitý základ pro další etapy života. Při jejich utváření je důležitá vhodná volba metod a organizačních forem výuky, která musí důsledně respektovat individuální zvláštnosti, možnosti i osobnostní vlastnosti žáků. Snahou ve vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením je vybavení souborem klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná.

K utváření a rozvíjení klíčových kompetencí musí směřovat veškerý vzdělávací obsah, metody a formy vzdělávání i činnosti, které ve škole probíhají.

Respektováním specifických potřeb žáků se středně těžkým mentálním postižením je kladen důraz především na klíčové kompetence **komunikativní, sociální a personální, pracovní.**

Na konci základního vzdělávání žák dosahuje úrovně klíčových kompetencí podle schopností a v rámci svých možností.

Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák:

- ovládá základy čtení, psaní a počítání a využívá je ke svému vzdělávání
- používá učebnice, učební materiály a učební pomůcky
- dodržuje návykové stereotypy učení, snaží o koncentraci na učení
- chápe pochvalu jako motivaci k dalšímu učení, má zájem o získávání nových poznatků
- používá termíny, znaky a symboly ve spojení s konkrétními situacemi každodenního života
- ovládá elementární způsoby práce s počítačem
- uplatňuje získané zkušenosti v praktických situacích

Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák:

- překonává problémy přiměřeně ke svým možnostem
- řeší známé a opakující se situace na základě nápodoby a vlastních zkušeností
- vnímá problémové situace a řeší je s pomocí naučených stereotypů i získaných zkušeností
- nenechá se při řešení problému odradit nezdarem
- ví, na koho se může obrátit o pomoc při řešení problémů

Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák:

- komunikuje s druhými lidmi přiměřeně svým schopnostem
- rozumí sdělení a reaguje na ně podle svých možností
- vyjadřuje své pocity, prožitky a nálady vhodným způsobem
- chápe jednoduché, běžně užívané texty, záznamy a obrazové materiály
- zvládá jednoduchou formu písemné komunikace
- vyjadřuje své názory a postoje, vhodnou formou obhajuje svůj názor
- využívá pro komunikaci běžné informační a komunikační prostředky
- využívá získané komunikační dovednosti k vytváření vztahů potřebných ke společenské integraci

Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák:

- má základní představu o vztazích mezi lidmi
- orientuje se v prostředí, ve kterém žije
- podílí se na jednoduchých sociálních aktivitách
- uplatňuje základní návyky společenského chování
- navazuje a udržuje vztahy s vrstevníky, respektuje druhé lidi
- rozpoznává nevhodné a rizikové chování, je seznámen s jeho možnými důsledky
- uvědomuje si nebezpečí možného psychického i fyzického zneužívání vlastní osoby
- prokazuje získanou sebedůvěru při vystupování v neznámém prostředí

Kompetence občanské

Na konci základního vzdělávání žák:

- využívá osvojené návyky a dovednosti k zapojení se do společnosti
- má povědomí o základních právech a povinnostech občanů
- dodržuje základní společenské normy a pravidla soužití
- chrání své zdraví, dodržuje naučené stereotypy chování zdravého životního stylu a ochrany životního prostředí
- dokáže se chovat v krizových situacích i v situacích ohrožujících život a zdraví člověka podle pokynů kompetentních osob

Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák:

- má osvojené hygienické návyky, zvládá sebeobsluhu podle svých možností
- zvládá základní pracovní dovednosti, operace a postupy při jednoduchých pracovních činnostech
- pracuje podle naučeného pracovního postupu, podle instrukcí plní zadané jednoduché úkoly
- soustředí se na pracovní výkon a je schopen vytrvat při jeho plnění
- respektuje pravidla práce v týmu a svými pracovními činnostmi ovlivňuje kvalitu společné práce
- přijímá posouzení výsledků své práce
- dodržuje zásady bezpečnosti, ochrany zdraví, hygieny práce a ochrany životního prostředí při pracovních činnostech podle naučených stereotypů

5. Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením v základní škole speciální je rozdělen do devíti **vzdělávacích oblastí**. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory.

- **Jazyková komunikace** (Čtení, Psaní, Řečová výchova)
- **Matematika a její aplikace** (Matematika)
- **Informační a komunikační technologie** (Informační a komunikační technologie)
- **Člověk a jeho svět** (Člověk a jeho svět)
- **Člověk a společnost** (Člověk a společnost)
- **Člověk a příroda** (Člověk a příroda)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce** (Člověk a svět práce)

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou v úvodu vymezeny **Charakteristikou vzdělávací oblasti**, která vyjadřuje postavení a význam vzdělávací oblasti v základním vzdělávání a charakterizuje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů dané vzdělávací oblasti. Dále je v této části naznačena návaznost mezi vzdělávacím obsahem 1. stupně a 2. stupně základního vzdělávání v základní škole speciální.

Na charakteristiku navazuje **Cílové zaměření vzdělávací oblasti**. Tato část vymezuje, k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího procesu veden, aby postupně dosahoval úrovně klíčových kompetencí podle svých schopností.

Praktické propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi je dáno tím, že si škola na základě cílového zaměření vzdělávací oblasti stanovuje ve ŠVP vzdělávací strategii vyučovacích předmětů. Vymezuje vzdělávací formy, metody a činnosti vedoucí ke snaze o dosažení očekávaných výstupů.

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou koncipovány tak, aby respektovaly sníženou úroveň rozumových schopností a individuální zvláštnosti žáků a svými konkrétními cíli a vzdělávacím obsahem podporovaly rozvíjení jejich duševních i tělesných schopností, potřeb a zájmů.

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů se vzájemně překrývá. Je upraven tak, aby odpovídal mentální úrovni žáků. Tvoří očekávané výstupy a učivo na 1. a 2. stupni základního vzdělávání. První stupeň je členěn na 1. období (1. – 3. ročník) a 2. období (4. – 6. ročník).

Očekávané výstupy mají činnostní povahu, jsou prakticky zaměřené a využitelné v běžném životě. Na rozdíl od RVP ZV-LMP jsou formulovány aproximativně (přibližně), neboť často není možné předem předvídat, co bude žák s těžším stupněm mentálního postižení schopen v určitém věku zvládnout tak, aby byl daný výstup ověřitelný. Každý žák dosahuje očekávaných výstupů v míře odpovídající jeho individuálním možnostem a schopnostem.

Očekávané výstupy vyjadřují záměr pedagogického působení.

Očekávané výstupy jsou stanoveny na konec 3. ročníku (1. období), na konec 6. ročníku (2. období) a na konec 10. ročníku.

Učivo není cílem, ale prostředkem k dosažení očekávaných výstupů a tím i k rozvíjení klíčových kompetencí.

V Dílu I RVP ZŠS je učivo v rozsahu, který odpovídá výraznému snížení rozumových schopností žáků se středně těžkým mentálním postižením. Je strukturováno do jednotlivých tematických okruhů (témat, činností). Učivo takto vymezené je **doporučeno** školám k dalšímu rozpracování do jednotlivých ročníků nebo delších časových úseků, ve vazbě na distribuované nebo rozpracované očekávané výstupy. **Na úrovni ŠVP se učivo stává závazné.**

Při tvorbě **školních vzdělávacích programů** školy rozpracují vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů tak, aby odpovídal konkrétním potřebám a schopnostem žáků. Rozčlení, případně doplní a rozpracují jej do vyučovacích předmětů v jednotlivých ročnících. Z jednoho vzdělávacího oboru může být vytvořen jeden vyučovací předmět nebo více vyučovacích předmětů, případně může vyučovací předmět vzniknout *integrací* vzdělávacího obsahu více vzdělávacích oborů nebo jejich částí (integrováný vyučovací předmět).

Výuka by měla být zaměřena především na praktické činnosti a dovednosti vedoucí k objevování a získávání nových poznatků a zkušeností. Mezipředmětové dovednosti nejsou vázány na konkrétní předměty, ale prolínají celým vzdělávacím procesem.

5.1 JAZYKOVÁ KOMUNIKACE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Jazyková komunikace** má stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Rozvíjí u žáků osvojení a používání mluvené i písemné podoby jazyka. Žáci se učí vnímat různá sdělení, rozumět jim a reprodukovat je. Jazykový rozvoj žáků probíhá paralelně s rozumovým a emocionálním zráním.

Vzdělávací oblast zahrnuje učivo zaměřené na rozvoj smyslového a citového vnímání, vyjadřovacích schopností, čtení a psaní.

Obsah vzdělávací oblasti Jazyková komunikace se realizuje ve vzdělávacích oborech **Čtení, Psaní a Řečová výchova**.

Obsahem vzdělávacího oboru **Čtení** je postupné osvojování písmen, slov a vět, které vede k rozvíjení čtecí dovednosti, vnímání obsahu čteného textu a čtení snadného krátkého textu s porozuměním. Důležité je povzbuzovat u žáků zájem o čtení, jako jeden ze zdrojů informací.

Vzdělávací obor **Psaní** rozvíjí grafické dovednosti žáků, jejich jemnou motoriku a grafomotoriku a tím zároveň stimuluje jejich myšlení. Získávání grafických dovedností, postupné zvyšování kvality a rychlosti písma a praktické využívání získaných dovedností dává žákům možnost jednoduché písemné komunikace.

Vzdělávací obor **Řečová výchova** se zaměřuje na osvojení a užívání mateřského jazyka v jeho mluvené podobě, správné a srozumitelné vyjadřování a rozvíjí komunikační dovednosti žáků, které jsou předpokladem funkčního dorozumívání s okolím, úspěšné sociální integrace a jejich dalšího vzdělávání.

Vzhledem k individuálně variabilním schopnostem je nezbytné rozvíjení a budování řeči přiměřeně věku a schopnostem jednotlivých žáků.

Škola může zařadit do ŠVP *Doplňující vzdělávací obory*, které nejsou součástí základního vzdělávání, ale vzdělávací obsah doplňují a rozšiřují. Doplňující vzdělávací obory je možné využít pro všechny žáky nebo pouze pro některé, jako povinný nebo volitelný vzdělávací obsah.

Škola může nabídnout zařazení vzdělávacího oboru **Cizí jazyk** jako volitelný vzdělávací obsah žákům, kteří o něj projeví zájem a u kterých je předpoklad, že zvládnou elementární znalosti a formy komunikace založené na odposlouchávání. Znalost základů cizího jazyka jim může pomoci překonat jazykovou bariéru při cestách do zahraničí a zamezit jejich společenské izolaci. Cílem výuky cizího jazyka podle ŠVP v rámci volitelného předmětu je, aby žáci získali základ komunikace v cizím jazyce především v oblasti jeho zvukové podoby. Jedná se o osvojování jednoduchých sdělení a nejjednodušších forem komunikace, se kterými se žáci mohou setkat v běžných každodenních situacích. Výuka cizího jazyka přispívá i k rozvíjení řečových dovedností. Rozsah slovní zásoby se přizpůsobuje tomuto zaměření výuky. Výuka probíhá zpravidla v anglickém nebo německém jazyce podle zájmu žáků a jejich rodičů.

Dalším doplňujícím oborem může být **Dramatická výchova**, která pomáhá v rozvoji komunikace i sociálních vztahů. Žáci se dokáží vcítit do různých životních rolí a mohou tak řešit jindy pro ně neřešitelné situace. Dramatická výchova je zaměřena na osobnostní a sociální rozvoj každého jednotlivce. Rozvíjí komunikativní schopnosti verbální i nonverbální povahy (včetně dotykové komunikace), podněcuje tvořivé myšlení, obrazotvornost a nápaditost žáků, působí na zvládnutí spontánního chování, kontrolu emocí a zvýšení sebevědomí. Formou hry dochází k prožívání reálných citů, vztahů a postojů, staví na vlastní zkušenosti. Její účinek je tím hluboký a trvalý.

Dramatickou výchovu lze zařadit jako součást vzdělávacího oboru Řečová výchova nebo ji nabídnout jako volitelný vzdělávací obor podle zájmu a schopností žáků.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení řečových schopností a myšlení
- srozumitelnému vyjadřování ústní i písemnou formou a kultivovanému projevu v běžných situacích
- dorozumívání v běžných komunikačních situacích, ke sdělování názorů
- osvojení techniky čtení a psaní
- získávání základních dovedností pro pochopení čteného textu
- zvládnutí orientace v jednoduchých textech různého zaměření
- získávání zájmu o čtení a rozvíjení schopnosti reprodukovat snadný krátký text
- zvládnutí opisu jednoduchého textu, psaní krátkých slov i podle diktátu
- praktickému využití získané dovednosti psaní

5.1.1 ČTENÍ

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *dbát na správnou výslovnost, tempo řeči a pravidelné dýchání*
- *číst slabiky a dvojslabičná slova, skládat slova ze slabik*
- *tvořit věty podle obrázků*
- *orientovat se na stránce i řádku*
- *chápat obsah krátkých vět. doplněných obrázkem*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *zvládat čtení probraných tiskacích i psacích písmen*
- *rozlišit stejná a různě znějící slova*
- *umět reprodukovat krátký text podle ilustrací a návodných otázek*
- *orientovat se ve větě*
- *číst s porozuměním jednoduché věty*
- *přednášet krátké říkanky a básničky*

Učivo

- čtení – analyticko-syntetické činnosti, alternativní způsoby čtení, vyvozování hlásek a písmen, dělení a skládání slov, diferenciační cvičení pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání, čtení obrázků, slabik, slov, jednoduchých vět, tvoření jednoduchých vět
- naslouchání – koncentrační cvičení, poslech pohádek, veršů a říkadel

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *číst všechna tiskací i psací písmena*
- *zvládat čtení krátkého jednoduchého textu*
- *orientovat se ve čteném textu*
- *zapamatovat si obsah přečteného textu a umět reprodukovat snadný krátký text*
- *přednášet říkanky a básničky*
- *získat pozitivní vztah k literatuře*
- *orientovat se v jednoduchých návodech podle obrázků*

Učivo

- práce s textem – prohlubování čtenářských dovedností, tiché čtení s porozuměním; obrázkové knihy, noviny, časopisy, návody s obrázky k použití výrobků a k činnostem
- poslech a reprodukce – poslech příběhů, pohádek, reprodukce přečteného, recitace, dramatizace, využití PC
- literární druhy – literatura pro děti a mládež
- základní literární pojmy – rozpočítadlo, hádanka, říkanka, báseň, pohádka, pověst, spisovatel, básník, kniha, čtenář, divadlo, film, herec
- sociální čtení

5.1.2 PSANÍ

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *dodržovat správné držení psacího náčiní*
- *vyvodit písmena podle obrázků*
- *odlišovat délku samohlásek*
- *psát velká tiskací písmena*
- *psát a spojovat písmena a tvořit slabiky*
- *zvládat základní hygienické návyky spojené se psaním*
- *napsat hůlkovým písmem své jméno*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *psát písmena, která umí číst*
- *opisovat a přepisovat slabiky a jednoduchá slova*
- *ovládat psaní hůlkového písma*
- *psát písmena a slabiky podle diktátu*
- *opsat číslice*

Učivo

- rozvíjení psychomotorických schopností, jemné motoriky, grafomotoriky a pohybové koordinace; uvolňovací cvičení; alternativní nácvik psaní
- směrová orientace; orientace na řádku a na stránce
- rozeznávání hlásek a písmen
- psaní hůlkového písma, slabiky, slova i podle nápovědy, opis a přepis, psaní krátkých slovních spojení
- základní hygienické návyky při psaní
- psaní číslic

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *dbát na čitelný písemný projev*
- *psát slabiky a jednoduchá slova i podle diktátu*
- *opsat slova a jednoduché věty*
- *napsat nebo opsat jednoduché sdělení podle předlohy*
- *přepsat krátký jednoduchý text*
- *podepsat se psacím písmem*
- *zvládnout napsat nebo opsat běžné písemnosti – adresu, přání, dopis podle vzoru*
- *psaní číslic i podle nápovědy*

Učivo

- psaní psacích písmen
- opis a přepis slov – převedení tištěných písmen do psané podoby; prepisování slov, vět a jednoduchých textů, psaní na PC
- diktát slov a krátkých vět
- úprava psaného textu; psaní adresy a krátké korespondence; psaní pomocí PC
- psaní číslic

5.1.3 ŘEČOVÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *reprodukovat jednoduché říkanky a básničky*
- *odpovídat na otázky slovem, větou*
- *dokázat se koncentrovat na poslech pohádek a krátkých příběhů*
- *popsat jednoduché obrázky*
- *reprodukovat krátký text podle otázek*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *reprodukovat krátké texty podle jednoduché osnovy*
- *vyprávět zhlédnutý filmový nebo divadelní příběh podle návodných otázek*
- *vyprávět jednoduchý příběh podle obrázku*

- *popsat osoby, předměty podle reálu nebo vyobrazení za pomoci doprovodných otázek*
- *domluvit se v běžných situacích*
- *zvládat slovní formy společenského styku – pozdrav, prosba, poděkování*
- *dramatizovat jednoduchý krátký příběh z žákům blízké oblasti*

Učivo

- dechová, hlasová a artikulační cvičení
- výslovnost, intonace, rytmizace
- edukace a reedukace řeči, rozvíjení fonemického sluchu
- rozvoj komunikace jako prostředek orientace v sociálních situacích, alternativní a augmentativní způsoby komunikace
- přednes, vyprávění; říkanky, krátké básničky, popisy obrázků
- poslech předčítaného textu
- reprodukce a dramatizace; říkanky, básničky, jednoduché příběhy

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *dosáhnout srozumitelného mluveného projevu, širší slovní zásoby snažit se o zřetelnou výslovnost*
- *používat věty se správnými gramatickými strukturami*
- *dbát na kulturu mluveného projevu*
- *komunikovat vhodně v běžných situacích a zvládat základní pravidla komunikace*
- *popsat děje, jevy a osoby na obrázcích*
- *vyprávět vlastní zážitky a popsat své pocity*
- *převyprávět vyslechnutý, přiměřeně náročný příběh, divadelní nebo filmové představení*
- *dramatizovat jednoduchý příběh nebo pohádku*

Učivo

- rozšiřování slovní zásoby, základy techniky mluveného projevu – správné dýchání, výslovnost, intonace a rytmizace
- edukace a reedukace řeči; rozvíjení fonemického sluchu
- alternativní způsoby komunikace
- základní komunikační pravidla; konverzační cvičení; tvorba otázek a odpovědí
- mimojazykové prostředky řeči – mimika, gesta

5.2 MATEMATIKA A JEJÍ APLIKACE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Matematika a její aplikace** je založena na praktických činnostech a dovednostech, které žáci nejčastěji využijí v běžném životě, posiluje schopnost logického myšlení a prostorové představivosti. Žáci se seznamují se základními matematickými pojmy, symboly, postupy a způsoby jejich užití. Učí se používat matematické pomůcky včetně kalkulačtoru. Matematika prolíná celým základním vzděláváním, učí je dovednostem a praktickým činnostem využitelných v praktickém životě.

Důležitou součástí matematického vzdělávání je osvojení dovedností z geometrie. Žáci poznávají základní geometrické tvary a tělesa, učí se pečlivosti a přesnosti při měření.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Matematika a její aplikace** je rozdělen na tematické okruhy:

- *Řazení a třídění předmětů*
- *Čísla a početní operace*
- *Závislosti, vztahy a práce s daty*
- *Základy geometrie*

Tematický okruh *Řazení a třídění předmětů* se zařazuje na prvním stupni základního vzdělávání. Žáci se učí tvořit skupiny podle velikosti, řadit předměty podle určitých vlastností a společných jevů. Rozvíjí si prostorovou a směrovou orientaci, logické myšlení a paměť, učí se chápat a osvojovat si kvantitativní vztahy.

Tematický okruh *Čísla a početní operace* je zařazen na 1. stupni i na 2. stupni. Žáci se postupně seznamují s reálnými čísly, osvojují si rozklad čísel, vytváří si konkrétní představu o číslech, osvojují si postupy základních matematických operací. Jedná se především o sčítání, odčítání, násobení. Získané dovednosti jsou procvičovány a upevňovány při manipulaci s mincemi a bankovkami.

V tematickém okruhu *Závislosti, vztahy a práce s daty* se žáci učí třídění a seskupování dat podle určitých kritérií, jejich vzájemné souvislosti a závislosti. Osvojují si základy měření, seznamují se s časovými souvislostmi, určují čas, učí se základní jednotky délky, hmotnosti a obsahu.

V tematickém okruhu *Základy geometrie* žáci rozeznávají a pojmenovávají základní geometrické útvary, poznávají geometrická tělesa, která se vyskytují v jejich okolí. Učí se zacházet s geometrickými pomůckami.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- osvojování a chápání matematických postupů, zvládnutí základních matematických dovedností
- rozvíjení paměti a logického myšlení prostřednictvím matematických operací
- používání matematických symbolů
- rozvíjení samostatnosti, vytrvalosti a koncentrace pozornosti
- vytváření prostorové představivosti
- uplatnění matematických znalostí a dovedností v běžném životě (měření, porovnávání velikostí, manipulace s penězi)
- rozvíjení spolupráce při společném řešení stanovených úkolů
- zdokonalování grafického projevu a základních rýsovacích dovedností

5.2.1 MATEMATIKA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

ŘAZENÍ A TRÍDĚNÍ PŘEDMĚTŮ

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *orientovat se v pojmech všechno – nic, hodně – málo, malý – velký, dlouhý – krátký, stejně – více – méně, široký – úzký*
- *orientovat se v prostoru – nad, pod, před, za, vedle, na začátku, na konci, nahoře – dole*
- *řadit předměty zleva doprava*
- *třídit předměty podle velikosti, barev, tvaru, obsahu*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *orientovat se v pojmech větší – menší, kratší – delší, širší – užší*
- *rozlišovat vlevo – vpravo, uprostřed*
- *orientovat se na ploše*
- *porovnávat množství a tvořit skupiny o daném počtu prvků*
- *třídit předměty podle pořadí ve skupinách*
- *přirázovat předměty podle číselné řady*

Učivo

- porovnávání prvků, tvoření skupin prvků, třídění podle různých kritérií (stejně – více – méně, hodně – málo, drahý – levný, všichni – nikdo)
- používání bankovek
- určování počtu, porovnávání čísel, kvantitativní vztahy
- manipulace s předměty, řazení předmětů podle dané vlastnosti (malý – velký, krátký – dlouhý)
- číselné řady
- orientace na ploše

ČÍSLO A POČETNÍ OPERACE

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *číst, psát a používat číslice v oboru do 5, numerace do 10*
- *orientovat se v číselné řadě 1 až 10*
- *sčítat a odčítat s užitím názoru v oboru do 5*
- *znát matematické pojmy +, -, = a umět je zapsat*
- *umět rozklad čísel v oboru do 5*
- *psát číslice 1 – 5 i podle diktátu*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *číst, psát a porovnávat čísla v oboru do 20 i na číselné ose, numerace do 100*
- *umět rozklad čísel do 20 bez přechodu přes desítku*
- *sčítat a odčítat s názorem do 20 s přechodem přes desítku*
- *psát číslice do 100*

- *zvládat snadné příklady v oboru do 100 bez přechodu přes desítku*
- *zapsat jednoduché příklady v oboru do 20 podle diktátu*
- *řešit jednoduché slovní úlohy na sčítání a odčítání v oboru do 20*
- *umět použít kalkulaátor*

Učivo

- obor přirozených čísel do 100
- zápis a rozklad čísla v desítkové soustavě, číselná osa, početní operace s nulou
- porovnávání čísel, přiřazování čísel k prvkům a naopak
- sčítání, odčítání
- diktát čísel a jednoduchých příkladů
- jednoduché slovní úlohy z praktického života
- seznámení se s kalkulaátorem

ZÁVISLOSTI, VZTAHY A PRÁCE S DATY

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *používat výrazy pod, nad, před, za, nahoře, dole, vpředu, vzadu*
- *modelovat jednoduché situace podle pokynů a s využitím pomůcek*
- *doplňovat jednoduché tabulky, schémata a posloupnosti čísel v oboru do 10*
- *uplatňovat matematické znalosti při manipulaci s drobnými mincemi*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *používat výrazy vpravo – vlevo*
- *rozlišovat pojmy rok, měsíc, den*
- *určit čas s přesností na celé hodiny*
- *znát základní jednotky délky a hmotnosti – metr, kilogram*
- *doplňovat jednoduché tabulky posloupnosti čísel do 20*
- *uplatňovat matematické znalosti při manipulaci s penězi*

Učivo

- úlohy na orientaci v prostoru a čase
- jednotky hmotnosti, délky a času (měření, vážení, práce s hodinami)
- peníze (bankovky, mince)
- jednoduché tabulky

ZÁKLADY GEOMETRIE

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *poznat a pojmenovat základní geometrické tvary (čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník)*
- *rozlišit základní geometrické tvary na různých předmětech*
- *porovnat délky různých předmětů, rozlišit kratší – delší*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *kreslit křivé a přímé čáry*
- *poznat rozdíl mezi čarou a přímkou*
- *používat pravítka při rýsování přímek*
- *změřit délku předmětu*

Učivo

- základní geometrické tvary, čtverec, obdélník, kruh, trojúhelník
- křivé a přímé čáry; přímkou
- používání pravítka, měření pomocí různých délkových měřidel
- porovnávání délky předmětů

2. stupeň

ČÍSLO A POČETNÍ OPERACE

Očekávané výstupy

žák by měl

- *psát, číst a používat čísla v oboru do 100, numerace do 1 000*
- *orientovat se na číselné ose*
- *sčítat a odčítat písemně dvojciferná čísla do 100 bez přechodu přes desítku s použitím názoru*
- *používat násobkové řady 2, 5, 10 s pomocí tabulky*
- *umět řešit praktické početní příklady a jednoduché slovní úlohy*
- *pracovat s kalkulátorem*

Učivo

- celá čísla – obor přirozených čísel do 1000, číselná řada, číselná osa
- písemné sčítání, odčítání v oboru do 100
- násobení čísel 2, 5, 10
- porovnávání čísel do 1 000 (např. na bankovkách)
- jednoduché slovní úlohy
- práce s kalkulátorem

ZÁVISLOSTI, VZTAHY A PRÁCE S DATY

Očekávané výstupy

žák by měl

- *znát a užívat základní jednotky délky, hmotnosti, času, objemu*
- *zvládat početní úkony s penězi*
- *orientovat se v čase, určit čas s přesností na půlhodiny*
- *doplňovat údaje v jednoduché tabulce*

Učivo

- jednotky délky, času, hmotnosti, objemu, praktické využití
- tabulky
- manipulace s penězi
- seznámení se digitálním zápisem času

ZÁKLADY GEOMETRIE

Očekávané výstupy

žák by měl

- *umět zacházet se základními rýsovacími pomůckami a potřebami*
- *používat základní geometrické pojmy*
- *znázornit a pojmenovat základní rovinné útvary*
- *rozeznat přímku a úsečku, umět je narýsovat a označit*
- *měřit a porovnávat délku úsečky*
- *poznat a pojmenovat základní geometrická tělesa*

Učivo

- rovinné útvary; přímka, polopřímka, úsečka, kružnice, kruh, trojúhelník, čtverec, obdélník
- prostorové útvary; krychle, koule, válec

5.3 INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Informační a komunikační technologie** zahrnuje základy práce s osobním počítačem a vybraným základním programovým vybavením, zejména textovým editorem, speciálními výukovými a vzdělávacími programy. Jako nadstandardní učivo je možno v této oblasti zařadit práci s webovým prohlížečem a s poštovním klientem.

Žáci si prostřednictvím práce s výukovými počítačovými programy osvojují obsluhu počítače na elementární uživatelské úrovni a získané dovednosti se pro ně stávají výhodou v praktickém životě tím, že jim usnadní způsob komunikace.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- poznávání možností výpočetní techniky, osvojení základních znalostí a dovedností práce s počítačem
- získání základních dovedností v oblasti informační gramotnosti
- rozvíjení myšlení, postřehu a koncentrace pozornosti
- rozvíjení a zdokonalování jemné motoriky
- zapojování více smyslů, k rozvíjení estetického cítění
- využívání potřebných informací
- komunikaci prostřednictvím výpočetní techniky
- získávání povědomí o nevhodném obsahu vyskytujícím se na internetu

5.3.1 INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ TECHNOLOGIE

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *zvládat základní obsluhu počítače – zapnutí, vypnutí, práci s myší*
- *pracovat s vybranými a přiměřenými výukovými a zábavnými programy podle pokynu*
- *zvládat psaní známých písmen na klávesnici*
- *dodržovat pravidla bezpečné a zdravotně nezávadné práce s výpočetní technikou*

Učivo

- monitor, klávesnice, myš
- základy obsluhy počítače
- software počítače (textový editor, herní a zábavné výukové programy)
- zásady bezpečnosti práce a prevence zdravotních rizik spojených s využíváním výpočetní techniky

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat psaní jednoduchých slov, krátkých vět, popřípadě pracovat se základními symboly alternativní komunikace*
- *zvládat práci s vybranými jednoduchými výukovými a herními programy*
- *vyhledávat informace na internetu podle pokynů*
- *dodržovat pravidla zacházení s výpočetní technikou*
- *zvládat základní funkce mobilního telefonu – přijetí hovoru, případně zprávy SMS*

Učivo

- základní funkce textového a grafického editoru
- přídatná zařízení počítače, jejich účel, použití a obsluha tiskárny
- výukové a herní programy
- symboly alternativní komunikace na počítači
- možnosti vyhledávání informací pomocí internetu
- základní způsoby elektronické komunikace; mobilní telefon, e-mail

5.4 ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět** rozvíjí vnímání žáků a základní poznatky o okolním světě, životě společnosti, o živé a neživé přírodě. Žáci se učí správně pojmenovávat předměty, jevy a situace na základě pozorování a vlastních praktických zkušeností. Nové znalosti a dovednosti se učí uplatňovat v běžném životě. Získané poznatky si postupně osvojují a rozšiřují.

Vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět** pomáhá žákům získat dovednosti, jak se co nejsamostatněji orientovat v okolním prostředí a jak si počínat při řešení různých životních situací.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověk a jeho svět** je členěn do tematických okruhů:

- *Místo, kde žijeme*
- *Lidé kolem nás*
- *Lidé a čas*
- *Rozmanitost přírody*
- *Člověk a jeho zdraví*

Propojováním tematických okruhů se mohou tvořit ve ŠVP různé varianty. Lze je vzájemně spojovat a doplňovat.

Vzdělávací oblast je důležitou složkou počátečního vzdělávání a je základem pro výuku ve vzdělávacích oblastech *Člověk a společnost*, *Člověk a příroda* a *Člověk a zdraví*.

V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci učí poznávat své nejbližší okolí, orientovat se v něm a cítit se bezpečně. Postupně poznávají nejbližší okolí místa bydliště a školy a dále své znalosti rozšiřují o důležitá místa v obci, regionu, zemi.

V tematickém okruhu *Lidé kolem nás* se žáci učí základním způsobům společenského chování a jednání. Při praktických činnostech se učí vzájemně spolupracovat se svými spolužáky. Učí se jak reagovat při setkání s neznámými lidmi a v krizových situacích.

V tematickém okruhu *Lidé a čas* se žáci učí orientovat se v čase a určovat ho, rozlišovat děj v minulosti a budoucnosti. Důležitou složkou je praktické poznávání způsobu života v nejbližším okolí, poznávání významných historických památek v místě bydliště.

V tematickém okruhu *Rozmanitost přírody* se žáci seznamují se změnami v přírodě v průběhu roku. Učí se při praktických činnostech sledovat, k jakým změnám v přírodě dochází během ročních období. Vytvářejí si vztah k přírodě a učí se poznávat důležitost ochrany životního prostředí.

V tematickém okruhu *Člověk a jeho zdraví* žáci poznávají sami sebe prostřednictvím svého těla. Učí se dodržovat správné hygienické návyky a zvládat sebeobslužné činnosti podle svých možností. Poznávají, co jejich zdraví prospívá, co ho poškozuje a učí se o ně pečovat.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- vytváření a upevňování hygienických a sebeobslužných návyků
- osvojování pravidel slušného chování a jednání, vytváření pozitivních mezilidských vztahů
- poznávání svého nejbližšího okolí a formování citového vztahu k místu kde žije
- rozvoji myšlení a vyjadřování, k rozšiřování slovní zásoby při pojmenovávání věcí, jevů a dějů
- chápání významu věcí a jejich vlastností, vzájemných vztahů a souvislostí
- pojmenovávání předmětů, činností, nových poznatků a zkušeností z každodenního života
- utváření pozitivního vztahu k živé i neživé přírodě

- upevňování zásad zdravého životního stylu a správnému jednání v situacích ohrožujících jeho zdraví a bezpečnost

5.4.1 ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

MÍSTO, KDE ŽIJEME

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *znát název své obce a adresu bydliště*
- *zvládnout orientaci v okolí svého bydliště, v budově školy a jejím okolí*
- *poznat a pojmenovat předměty ze svého nejbližšího okolí – domov, třída, škola*
- *ovládat základní pravidla bezpečnosti při cestě do školy*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *popsat cestu do školy podle otázek*
- *znát nejbližší důležitá místa v okolí školy a bydliště*
- *sdělit poznatky a zážitky z výletů a vlastních cest*
- *dodržovat zásady bezpečnosti při hrách*

Učivo

- domov a jeho okolí, orientace v okolí bydliště, adresa bydliště, kulturní a historické zajímavosti v nejbližším okolí
- škola, prostředí školy, život ve škole a jejím okolí, cesta do školy; bezpečnost, základy dopravní výchovy
- obec (město), význačná místa a instituce v obci a jejím okolí
- okolní krajina (místní oblast, region), charakteristické znaky krajiny v ročních obdobích, regionální zvláštnosti

LIDÉ KOLEM NÁS

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *znát rodinné příslušníky, rozlišovat jejich stáří (starý, mladý, starší, mladší) a blízké příbuzenské vztahy*
- *znát jména spolužáků a svých učitelů*
- *mít osvojené základy společenského chování – umět pozdravit, poprosit, poděkovat*
- *poznávat a pojmenovat různé lidské činnosti*
- *vědět, jak se chovat při setkání s neznámými lidmi*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *dodržovat pravidla pro soužití v rodině, ve škole, mezi kamarády*
- *projevovat toleranci k odlišnostem spolužáků*
- *pojmenovat nejběžnější pracovní činnosti*

- **rozpoznat ve svém okolí nevhodné jednání a chování vrstevníků a dospělých**
- **vědět kde hledat pomoc v případě ohrožení vlastní osoby**
- **reagovat na pokyny dospělých při mimořádných událostech**

Učivo

- rodina a společnost, role členů rodiny, příbuzenské vztahy; mezilidské vztahy; základní pravidla společenského chování; pracovní činnosti
- osobní bezpečí, chování v rizikovém prostředí a v krizových situacích; protiprávní jednání a jeho postih (krádež, šikana, zneužívání, týrání)
- situace hromadného ohrožení, chování při požáru, při vyhlášení poplachu, při dopravní nehodě; důležitá telefonní čísla

LIDÉ A ČAS

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- **zvládnout jednoduchou orientaci v čase (ráno, poledne, večer)**
- **znát rozvržení svých denních činností**
- **znát dny v týdnu**
- **rozlišit roční období podle charakteristických znaků**

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- **poznat kolik je hodin (celé hodiny)**
- **rozlišovat děj v minulosti, přítomnosti a budoucnosti (včera, dnes, zítra)**
- **znát roční období a měsíce**
- **porovnat rozdíly mezi současným způsobem života a života v minulosti podle obrázků**
- **seznámit se s významnými událostmi a pověstmi, které se vztahují k regionu nebo kraji**

Učivo

- orientace v čase, určování času; roční období; den, týden, měsíce, rok; kalendář
- rozvržení denních činností
- naše země v dávných dobách; způsob života v pravěku
- současnost a minulost v našem životě (rozdíly ve způsobu života); významné historické objekty v regionu a ČR; regionální pověsti; tradiční lidové svátky

ROZMANITOST PŘÍRODY

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- **popsat viditelné proměny v přírodě v jednotlivých ročních obdobích**
- **poznat nejběžnější druhy domácích zvířat**
- **pojmenovat základní druhy ovoce a zeleniny**
- **popsat počasí podle obrázku (děšť, sníh, bouřku, vítr)**
- **znát základní zásady pobytu v přírodě**

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- **poznat rozdíly mezi stromy a keři**

- *poznat nejběžnější volně žijící zvířata*
- *rozlišit listnaté a jehličnaté stromy*
- *vědět o škodlivých vlivech na přírodní prostředí*
- *znát základní pravidla ochrany přírody a životního prostředí*

Učivo

- příroda v ročních obdobích, znaky ročních období, chování živočichů, péče o zvířata a ptáky
- stromy a keře, ovocné, okrasné, listnaté, jehličnaté; ovoce, zelenina; sezónní práce na zahradě a na poli; les
- ochrana přírody, chování v přírodě; péče o životní prostředí

ČLOVĚK A ZDRAVÍ

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *dodržovat zásady osobní hygieny a zvládat základní sebeobsluhu*
- *pojmenovat hlavní části lidského těla*
- *dokázat upozornit na své zdravotní potíže*
- *vědět o zásadách bezpečného chování při hrách, na výletech a koupání*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *uplatňovat hygienické návyky, sebeobslužné dovednosti a zásady zdravé výživy*
- *dokázat sdělit a popsat své zdravotní obtíže*
- *vědět na koho se obrátit o pomoc*
- *zvládnout ošetření drobného poranění*
- *uplatňovat základní pravidla silničního provozu pro chodce*
- *reagovat přiměřeně na pokyny dospělých při mimořádných událostech*

Učivo

- lidské tělo, části lidského těla
- péče o zdraví, zdravá výživa, denní režim; zdravá strava a pitný režim; osobní hygiena; nemoc, sdělení potíží, chování v době nemoci
- ošetření drobných poranění
- osobní bezpečí; bezpečné chování v silničním provozu; chování při mimořádných událostech
- ochrana sebe a svého těla před obtěžováním a zneužíváním
- preventivní chování – zneužívání nebezpečných látek

5.5 ČLOVĚK A SPOLEČNOST

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a společnost** má významnou roli v přípravě žáků na občanský život. Svým obsahem navazuje na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět. Utváří a rozvíjí osobnost žáků po stránce mravní, formuje jejich vnitřní postoje k důležitým oblastem lidského života a pomáhá jim orientovat se v mezilidských vztazích.

Ve vzdělávací oblasti Člověk a společnost se u žáků formují sociální dovednosti a postoje důležité v občanském životě. Součástí vzdělávání je výchova k toleranci, respektování lidských práv, k úctě a ochraně přírodního prostředí a kulturních hodnot.

Vzdělávací obor **Člověk a společnost** poskytuje žákům základní poznatky o vývoji lidstva, i vlastního národa, seznamuje je s nejvýznamnějšími osobnostmi a historickými událostmi, které ovlivnily život v minulosti a mají význam pro současnost.

Zaměřuje se na formování osobnosti žáků po stránce citové a volní a na rozvíjení kognitivních funkcí tak, aby jejich začleňování do společenských vztahů bylo co nejúspěšnější. Žáci získávají základní vědomosti o podstatě a fungování společnosti, právech a povinnostech občanů.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru **Člověk a společnost** zahrnuje tematické okruhy:

- *Historie našeho národa*
- *Člověk ve společnosti*
- *Poznatky o společnosti*
- *Péče o občana*

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- získávání základních poznatků o minulosti a současnosti naší země
- poznávání postupné změny způsobu života lidí
- poznávání historických a kulturních památek v nejbližším okolí, jejich ochraně a úctě
- zvládání přiměřeně náročných situací běžného života
- osvojení základů společenského chování, soužití s ostatními lidmi a pozitivních mezilidských vztahů
- vyjadřování svých myšlenek, postojů a potřeb, nacházení své role ve společnosti
- úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům
- rozvíjení respektu ke kulturním, náboženským a jiným odlišnostem lidí, skupin a různých společenství
- pochopení práv a povinností občanů, rozpoznání protiprávního jednání a vědomí jeho důsledků

5.5.1 ČLOVĚK A SPOLEČNOST

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

2. stupeň

HISTORIE NAŠEHO NÁRODA

Očekávané výstupy

žák by měl

- *mít představu o rozdílech způsobu života pravěkých a současných lidí*
- *mít základní poznatky z období počátku českého státu*
- *být seznámen s význačnými osobnostmi našich dějin*
- *být seznámen s významnými historickými událostmi v naší zemi*

Učivo

- pravěk, život v pravěku, první státní útvary na našem území
- významné osobnosti našich dějin
- světové války, jejich důsledky, vznik samostatné ČR
- vznik československého státu, první prezident T. G. Masaryk
- vznik České republiky, vstup ČR do EU

ČLOVĚK VE SPOLEČNOSTI

Očekávané výstupy

žák by měl

- *mít základní informace o otázkách rodinného života a rozlišovat postavení a role rodinných příslušníků*
- *respektovat pravidla společenského soužití*
- *uplatňovat vhodné způsoby chování a komunikace v různých situacích, rozlišit projevy nepřiměřeného chování*
- *znát hodnoty přátelství a vztahů mezi lidmi a být ohleduplný ke starým, nemocným a postiženým spoluobčanům*
- *být seznámen s nebezpečím rasismu a projevy vandalismu*
- *tolerovat názory a zájmy minoritních skupin ve společnosti*

Učivo

- obec, region, kraj, zajímavosti a významné osobnosti obce, regionu, kraje; přírodní zajímavá místa, kulturní památky, národní zvyky a obyčeje, regionální pověsti
- rodina, škola, funkce a struktura rodiny, odpovědnost rodičů za výchovu dětí; práva a povinnosti žáků, vztahy ve škole
- naše vlast, významné události a osobnosti, které proslavily naši vlast; státní svátky
- mezilidské vztahy ve společnosti, základní pravidla společenského chování; mezilidská komunikace; úcta k člověku; rovnoprávné postavení žen a mužů; rovnocennost a rovnoprávnost národnostních menšin

POZNATKY O SPOLEČNOSTI

Očekávané výstupy

žák by měl

- *znát symboly našeho státu a jeho hlavní představitele*
- *být seznámen se základními právy a povinnostmi občanů*
- *uvědomovat si rizika a důsledky protiprávního jednání*
- *vědět o právech občanů ČR v rámci EU*

Učivo

- prezident republiky; státní orgány a instituce; státní občanství; státní symboly
- lidská práva, základní lidská práva, práva dítěte a jejich ochrana, rodinné právo; týrané dítě, zneužívané dítě, šikana, diskriminace
- člověk a právo, práva a povinnosti občana; policie, soudy; právní dokumenty občana; druhy a postihy protiprávního jednání; trestná činnost mládeže
- evropská integrace, postavení ČR v rámci EU

PÉČE O OBČANA

Očekávané výstupy

žák by měl

- *dokázat vyřizovat své osobní záležitosti, v případě potřeby požádat o radu*
- *rozpoznat nebezpečí ohrožení sociálně patologickými jevy*
- *vědět o možnostech sociální péče o potřebné občany*
- *využívat, v případě potřeby, služeb pomáhajících organizací*
- *mít osvojeny nezbytné dovednosti potřebné k ochraně osob za mimořádných událostí*

Učivo

- školství v ČR, právo na vzdělání, význam vzdělání, příprava pro profesní uplatnění
- pracovní uplatnění, kvalifikace, rekvalifikace; odměna za práci; nezaměstnanost, pracovní úřady, finanční podpora v nezaměstnanosti
- peníze a jejich funkce; hospodaření s penězi
- zdravotní a sociální péče, systém zdravotní péče; zdravotní a sociální pojištění; sociální zabezpečení; orgány a instituce zdravotní a sociální péče; pomáhající organizace
- člověk a volný čas, kultura; sport; volnočasové aktivity; nevhodné využívání volného času; ohrožení sociálně patologickými jevy, nebezpečí drog

5.6 ČLOVĚK A PŘÍRODA

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a příroda** navazuje na vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, která přibližuje přírodovědné učivo na 1. stupni základního vzdělávání a kooperuje s ostatními vzdělávacími oblastmi. Dává žákům příležitost seznámit se s přírodou jako systémem, jehož součástí jsou vzájemně propojeny, působí na sebe a ovlivňují se. Žáci získávají základní poznatky o přírodních zákonitostech, které mohou uplatnit v praktickém životě. Seznamují se s vlivy lidské činnosti na stav životního prostředí a se závislostí člověka na přírodních zdrojích. Žáci se učí využívat získané základní přírodovědné znalosti k ochraně přírody.

Vzdělávací obor **Člověk a příroda** zahrnuje základní fyzikální, chemické, přírodovědné a zeměpisné poznatky a dovednosti. Charakter výuky umožňuje žákům hlouběji porozumět procesům probíhajících v přírodě, vzájemným souvislostem a vztahům mezi nimi, poznávat přírodní podmínky nejen ve svém nejbližším okolí a na území ČR, ale i v Evropě. Vychází z osobních poznání a zkušeností.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení schopností vnímat přírodní zákonitosti a získané poznatky využít v praxi
- seznámení s příčinami přírodních jevů
- vnímání vztahů a souvislostí mezi činnostmi lidí, životním prostředím a přírodou
- podílení se svým chováním na ochraně životního prostředí
- získávání praktických zkušeností s přírodními i umělými látkami a materiály
- získání elementárního povědomí o existenci různých zemí, o planetě Zemi, o vesmíru
- utváření a využívání dovedností v situacích ohrožujících životy, zdraví, majetek nebo životní prostředí

5.6.1 ČLOVĚK A PŘÍRODA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

2. stupeň

ZÁKLADNÍ POZNATKY Z FYZIKY

Očekávané výstupy

žák by měl

- *poznat, zda je těleso v klidu či pohybu vůči jinému tělesu*
- *rozeznat zdroje tepla*
- *rozpoznat jednotlivá skupenství*
- *rozeznat zdroje zvuku*
- *vědět o vlivu nadměrného hluku na životní prostředí a zdraví člověka*
- *být informován o zdrojích elektrického proudu*
- *rozpoznat zdroje světla*
- *znát zásady bezpečnosti při práci s elektrickými přístroji*
- *být seznámen s pohyby planety Země a jeho důsledky – střídání dne a noci, ročních období*

Učivo

- základní fyzikální vlastnosti látek
- pohyby těles, pohyb a klid těles
- jednoduché stroje a jejich užití v praxi
- druhy energie; elektrická energie; jaderná elektrárna; ochrana lidí před radioaktivním zářením
- přeměny skupenství, tání a tuhnutí; teplota varu kapaliny
- zdroje zvuku; ozvěna; hudební nástroje; škodlivost nadměrného hluku
- elektrické spotřebiče, dodržování pravidel bezpečné práce s elektrickými přístroji
- zdroje světla; využití zrcadel; praktické využití optických přístrojů
- pohyb Země kolem své osy a kolem Slunce; měsíční fáze

ZÁKLADNÍ POZNATKY Z CHEMIE

Očekávané výstupy

žák by měl

- *rozlišit základní vlastnosti látek – rozpustné, nerozpustné*
- *rozlišovat druhy vody – pitná, užitková, odpadní*
- *vědět o kyslíku jako složce vzduchu a jeho nezbytnosti pro život člověka, zvířat i rostlin*
- *vědět o znečišťování vody a vzduchu ve svém nejbližším okolí – továrny, auta*
- *seznámit se se stavebními pojivy a jejich využití v praxi – cement, vápno, sádra*
- *poznat různé chemické výrobky podle etikety a jejich využívání v praxi*
- *pracovat bezpečně s běžně používanými chemickými látkami v domácnosti*
- *získat základní vědomosti o léčivech a návykových látkách*

Učivo

- vlastnosti látek, hustota, rozpustnost
- nebezpečné látky a přípravky, značení a užívání běžných chemikálií
- zásady bezpečné práce s chemickými přípravky v běžném životě
- mimořádné události, úniky nebezpečných látek, havárie chemických provozů, ekologické katastrofy
- vliv teploty a míchání na rychlost rozpouštění pevné látky
- voda; voda v přírodě; pitná a užitková voda, odpadní vody; čistota vody
- vzduch, kyslík jako jedna ze složek vzduchu; čistota ovzduší, smog
- paliva, ropa, uhlí, zemní plyn; příklady využití
- bílkoviny; tuky; sacharidy; vitaminy a jejich zdroje; vliv na zdraví člověka
- stavební pojiva, cement, vápno, sádra; užití v praxi; bezpečnost při práci
- plasty, použití, likvidace
- označování a symboly nebezpečných látek
- hořlaviny, zásady zacházení; první pomoc při popálení nebo poleptání
- léčiva a návykové látky

ZÁKLADNÍ POZNATKY Z PŘÍRODOPISU

Očekávané výstupy

žák by měl

- *získat základní vědomosti o dění v přírodě během ročních období*
- *vědět o způsobu péče o rostliny a zvířata během roku*
- *poznat naše nejběžnější jedlé a jedovaté houby*
- *vědět o významu hospodářsky důležitých rostlin a jejich pěstování*

- **znát vybrané zástupce rostlin a živočichů**
- **znát význam lesa, společenství stromů, rostlin a hub**
- **znát jednotlivé části lidského těla a umět je pojmenovat, vědět o základních životních funkcích**
- **vědět, které činnosti přírodnímu prostředí pomáhají a které ho poškozují**
- **dodržovat základní pravidla bezpečného chování při poznávání přírody**
- **být seznámen se zásadami ochrany přírody**

Učivo

- stavba, tvar a funkce rostlin, význam jednotlivých částí těla vyšších rostlin (kořen, stonek, list, květ, semeno, plod)
- poznávání běžných druhů a vybraných zástupců rostlin
- význam rostlin a jejich ochrana, využití hospodářsky významných rostlin; chráněné rostliny; léčivé rostliny; plody jedovatých rostlin
- houby s plodnicemi, jedlé, jedovaté, zásady sběru, konzumace a první pomoc při otravě houbami
- významní zástupci vybraných skupin živočichů podle životního prostředí (voda, vzduch, země)
- rozšíření, význam a ochrana živočichů; hospodářsky významné druhy; kriticky ohrožené druhy
- stavba a funkce jednotlivých částí lidského těla
- ochrana přírody a životního prostředí, chráněná území
- praktické poznávání přírody

ZÁKLADNÍ POZNATKY ZE ZEMĚPISU

Očekávané výstupy

žák by měl

- **orientovat se na mapě podle barev, rozlišit vodstvo, horstvo, nížiny**
- **najít na mapě zeměpisnou polohu České republiky a její sousední státy, vědět co jsou státní hranice**
- **vyhledat na mapě České republiky kraj (region) podle bydliště nebo místa školy**
- **orientovat se na mapě města podle významných bodů**
- **vědět o druzích a způsobech dopravy v regionu, na území ČR, do zahraničí**
- **vědět o přírodních zvláštностech a kulturních zajímavostech svého regionu**
- **uplatňovat v praxi zásady bezpečného pohybu a pobytu ve volné přírodě**
- **adekvátně jednat při nebezpečí živelné pohromy a ohrožení života**

Učivo

- mapa, orientace na mapě podle barev; hranice kraje, republiky, sousední státy
- světadíly, moře, oceány, státy EU
- kraje, města, doprava
- přírodní zajímavosti regionu, zásady ochrany přírody a životního prostředí
- místní region, zeměpisná poloha, ohraničení vzhledem k okolním regionům
- Česká republika, zeměpisná poloha, členitost
- ochrana člověka při ohrožení zdraví a života, živelní pohromy; chování a jednání při nebezpečí živelních pohrom

5.7 UMĚNÍ A KULTURA

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Umění a kultura provází žáky po celou dobu povinné školní docházky. Přispívá ke kultivaci osobnosti žáků tím, že dává prostor pro uplatnění jejich tvořivých schopností a zprostředkovává jim zážitky prostřednictvím vlastní tvorby a recepce. Naplňuje přirozenou potřebu projevit se. Ve výuce je možné přiblížit žákům hudební i výtvarné umění a působit tak na jejich estetické vnímání.

Vzdělávací oblast má významný rehabilitační a relaxační charakter. Pomáhá k odreagování, ke koncentraci pozornosti, k překonávání únavy. Na žáky působí harmonizující prostředí, ve kterém se snižuje jejich vnitřní napětí, psychická nevyváženost a nesoustředěnost často i agresivita. Žáci s mentálním postižením mají předpoklady k osvojení hudebních a výtvarných dovedností a mohou v této oblasti dosahovat velice dobrých výsledků.

Vzdělávací obsah vzdělávací oblasti napomáhá k rozvíjení smyslového vnímání, vlastní tvořivosti a vnímavosti k sobě samému i okolnímu světu. Vytváří příležitosti pro vzájemnou spolupráci, toleranci a napomáhá utváření postojů a hodnot.

Vzdělávací oblast se realizuje ve vzdělávacích oborech **Hudební výchova** a **Výtvarná výchova**.

Vzdělávací obor **Hudební výchova** vytváří u žáků kladný vztah k hudbě, rozvíjí jejich hudebnost, podporuje schopnosti hudbu emocionálně prožít. Hudební činnosti podporují u žáků rozvoj hudebních schopností a individuálních hudebních a pohybových dovedností. Rytmická cvičení pozitivně ovlivňují i rozvoj řeči žáků.

Ve vzdělávacím oboru **Výtvarná výchova** dochází k poznávání prostředků výtvarného jazyka a k všestrannému prohlubování senzibility žáka. Prostřednictvím tvůrčích činností zaměřených na vnímání, tvorbu a interpretaci se rozvíjí smyslové vnímání, estetické cítění, tvořivost, schopnost vyjadřovat emoce, představy, pocity a zkušenosti. Dále pomáhá uplatňovat neverbální komunikaci a zlepšovat jemnou motoriku.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- využívání a rozvíjení tvořivých schopností a dovedností
- rozvíjení pozitivního vztahu k umění a jeho vnímání
- rozvíjení estetického cítění a vnímání prostředí
- ke kultivovanému vystupování a získávání sebedůvěry
- poznání, že kultura a umění obohacují život člověka
- poznávání národní kultury, její duchovní hodnoty a vědomí ji chránit
- seznámení se s kulturou jiných národů a etnik

5.7.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *zpívat jednoduché melodie či písně přiměřené jeho hlasovému rozsahu a individuálním schopnostem*
- *užívat při hudebních aktivitách různé hudební nástroje přiměřeně svým schopnostem a dovednostem*
- *vnímat, rozlišovat a napodobovat různé nehudební i hudební zvuky*
- *soustředit se na poslech jednoduché krátké známé písně či skladby*
- *naučit se správně hospodařit s dechem a snažit se srozumitelně vyslovovat*
- *reagovat pohybem na hudbu*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *zpívat písně přiměřené jeho hlasovému rozsahu a individuálním schopnostem*
- *rozlišit hudební a nehudební zvuk, mluvený a zpívaný hlas, rozeznat tóny: krátké – dlouhé, vyšší – nižší*
- *správně, hospodárně a pravidelně dýchat a snažit se o co nejlepší vyslovování při zpěvu i při rytimizaci říkadél*
- *soustředit se na poslech jednoduchých skladeb*
- *poznat vybrané rytmické hudební nástroje a užívat je při hudebních aktivitách*
- *propojit vlastní pohyb s hudbou, zvládnout jednoduché taneční hry*

Učivo

VOKÁLNÍ A INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- pochopení a interpretace rytmu podle koordinace motorické, zrakové a sluchové
- zpěv lidových a umělých písní přiměřeného rozsahu
- rytmus a pohyb, hra na tělo
- hra na jednoduché nástroje; nástroje Orffova instrumentáře

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- výška, síla, délka tónu
- rozpoznávání tempa a rytmu
- zpěvní hlasy
- zvuk hudebních nástrojů
- melodie a skladby určené dětem

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- pochod podle hudebního doprovodu
- pohybové hry s říkadly a dětskými popěvkami
- pohybový projev podle hudby – improvizace
- hudebně relaxační techniky

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *využívat pěvecké návyky, podle individuálních schopností a dovedností zvládat správné dýchání a výslovnost při zpěvu i mluveném projevu*
- *interpretovat vybrané a vzhledem k individuální úrovni zvládnutelné lidové a umělé písně*
- *doprovázet podle svých schopností a dovedností písně na rytmické hudební nástroje*
- *soustředit se na poslech skladeb různých hudebních žánrů*
- *zvládnout základní kroky jednoduchého tance*

Učivo

VOKÁLNÍ ČINNOSTI A INSTRUMENTÁLNÍ ČINNOSTI

- upevňování správných pěveckých návyků; zřetelná výslovnost, správné dýchání
- lidové i umělé písně
- rytmická cvičení a rytmičtá říkadla
- seznámení s hudebními pojmy, nota, notová osnova, hudební klíč
- hudební doprovody; hra na tělo, nástroje Orffova instrumentáře

POSLECHOVÉ ČINNOSTI

- rozpoznávání zvuků vybraných hudebních nástrojů
- poslech písní a skladeb různých hudebních žánrů a vybraných ukázek našich i zahraničních skladatelů a interpretů
- seznámení s významnými hudebními skladateli

HUDEBNĚ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- improvizovaný pohyb podle hudby
- hudebně pohybové hry
- základní taneční kroky jednoduchých tanců
- relaxační techniky, muzikoterapie

5.7.2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *zvládnout nejzákladnější dovednosti pro vlastní tvorbu*
- *rozpoznávat, pojmenovat a porovnat s dopomocí učitele barvy, tvary, objekty na příkladech z běžného života a ve výsledcích vlastní tvorby i tvorby ostatních*
- *uplatňovat vlastní zkušenosti, prožitky a fantazii při tvůrčích činnostech*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *uplatňovat základní dovednosti pro vlastní tvorbu*
- *rozlišovat, porovnávat, třídit a pojmenovat linie, barvy, tvary, objekty, a uplatnit je podle svých schopností při vlastní tvorbě*

- *při tvorbě vycházet ze svých zrakových, hmatových i sluchových vjemů, vlastních prožitků, zkušeností a fantazie*
- *vyjádřit pocit z vnímání vlastní tvůrčí činnosti (mimoslovně, graficky)*

Učivo

- rozvíjení grafomotoriky
- prostředky a postupy pro vyjádření emocí, pocitů, nálad a fantazijních představ (pohyb těla v prostoru, manipulace s objekty, malba a kresba, tradiční a netradiční prostředky a jejich kombinace)
- vnímání a hodnocení výsledků tvůrčích činností vlastních i ostatních i výsledků běžné a umělecké produkce (malba, kresba, ilustrace hračky, objekty, comics)
- prezentace výsledků vlastních tvůrčích činností ve třídě i ve škole (pracovní prezentace za pomoci učitele pro spolužáky, prezentaci školy v rámci výstav či dalších akcí školy)
- netradiční výtvarné techniky

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *uplatňovat základní dovednosti při realizaci a prezentaci vlastní tvorby*
- *uplatňovat linie, barvy, tvary a objekty v ploše i prostoru podle vlastního tvůrčího záměru, využívat jejich vlastnosti a vztahy*
- *při vlastní tvorbě vycházet ze svých vlastních zkušeností a představ*
- *hledat a zvolit pro jejich vyjádření nejvhodnější prostředky a postupy s dopomocí učitele*

Učivo

- prostředky a postupy pro vyjádření vjemů, emocí, pocitů, nálad, prožitků, představ a zkušeností (umístění těla a objektů v prostoru, kresba, malba, grafika, tradiční a netradiční prostředky a jejich kombinace v ploše i prostoru)
- rozlišování, třídění a hodnocení výsledků tvůrčích činností vlastních i ostatních, běžné a umělecké produkce (malba, kresba, objekty, fotografie, animovaný film)
- výběr a třídění výsledků vlastních tvůrčích činností pro prezentaci (podle vlastní potřeby, před spolužáky, rodiči, pro prezentaci školy), vnímání, porovnávání vlastních výsledků s výsledky ostatních

5.8 ČLOVĚK A ZDRAVÍ

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a zdraví** učí žáky základním poznatkům a dovednostem souvisejícím se zdravím, které by měli využívat v každodenním životě. Respektuje celistvost osobnosti žáků, rovnoměrně rozvíjí psychomotorické i psychické schopnosti, pohybové dovednosti a zlepšuje sociální adaptabilitu. Umožňuje jim rozvoj jejich fyzických a pohybových možností. K osvojení dovedností a poznatků je třeba využívat vhodné motivace a činnosti, které posilují zájem žáků. Vedou je k pochopení hodnoty zdraví, smyslu zdravotní prevence i problémů spojených s poškozením zdraví, v přiměřené míře k věku a rozumovým schopnostem.

Vzdělávací obsah oblasti **Člověk a zdraví** prolíná do ostatních vzdělávacích oblastí, které jej doplňují, rozšiřují a využívají. Žáci se seznamují s různým nebezpečím, které ohrožuje zdraví v běžných i mimořádných situacích, osvojují si dovednosti a způsoby chování a rozhodování, které vedou k zachování a posílení zdraví. Tím je zajištěno utváření dovedností a návyků pro uplatnění zdravého životního stylu, osobní a duševní hygieny, výživy, pohybových aktivit apod.

Obsah vzdělávací oblasti se realizuje ve vzdělávacích oborech **Výchova ke zdraví a Tělesná výchova**, do níž je zahrnuta *Zdravotní tělesná výchova*.

Vzdělávací obor **Výchova ke zdraví** navazuje na obsah vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*. Poskytuje žákům základní informace o člověku v souvislosti s preventivní ochranou jejich zdraví. Vede je ke zdravému způsobu života a k péči o své zdraví. Žáci si upevňují hygienické, stravovací a pracovní návyky, rozvíjejí sociální a komunikační dovednosti, učí se odmítat škodlivé látky, předcházet úrazům a čelit vlastnímu ohrožení v různých situacích.

Vzdělávací obor **Tělesná výchova** umožňuje žákům využívat vlastní pohybové možnosti. Ve shodě s věkem, postižením a pohybovými možnostmi je vede od spontánního pojetí pohybu, k řízené pohybové aktivitě a vlastní pohybové seberealizaci. Směřuje k eliminování nedostatků v diferenciaci a koordinaci pohybů.

Pro pohybové vzdělávání žáků je důležité nejen rozvíjení pohybových schopností a osvojování pohybových dovedností, ale zároveň i korekce zdravotních oslabení v běžných i specifických formách pohybového učení – v povinné tělesné výchově, případně ve zdravotní tělesné výchově. Korektivní a speciální vyrovnávací cvičení mohou být v hodinách tělesné výchovy preventivně zařazována a využívána u všech žáků nebo jsou využívána pro žáky se zdravotním oslabením místo činností, které jsou kontraindikací jejich oslabení.

Žákům s trvale nebo přechodně změněným zdravotním stavem (III. zdravotní skupina) má škola povinnost současně nabídnout **Zdravotní tělesnou výchovu (ZdrTV)** jako alternativní formu tělesné výchovy, jejímž cílem je odstranění nebo zmírnění zdravotního oslabení žáků. Do ZdrTV jsou žáci zařazováni na doporučení lékaře.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- získávání orientace v základních názorech na zdraví a postupnému uplatňování preventivních činností podporujících zdraví
- poznávání a chápání fyziologických, psychických i sociálních změn spojených s dospíváním
- dodržování zásad zdravého způsobu života a ochrany zdraví
- rozpoznávání základních situací ohrožujících tělesné a duševní zdraví vlastní i druhých a osvojování poznatků jim předcházet
- odmítání škodlivých látek neslučitelných se zdravím
- poznávání vlastních pohybových možností a omezení, rozvíjení a využívání pohybových schopností a dovedností
- vnímání prožitků z pohybové činnosti

5.8.1 VÝCHOVA KE ZDRAVÍ

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *vědět o významu dobrého soužití mezi vrstevníky i členy rodiny*
- *chápat základní životní potřeby a jejich naplňování ve shodě se zdravím*
- *respektovat zdravotní stav svůj i svých vrstevníků, umět popsat své zdravotní problémy a potíže*
- *znát správné stravovací návyky a v rámci svých možností dodržovat a uplatňovat zásady správné výživy*
- *uplatňovat způsoby bezpečného chování v sociálním kontaktu s vrstevníky, při komunikaci s neznámými lidmi, v konfliktních a krizových situacích a vědět, kde v případě potřeby vyhledat pomoc*
- *uplatňovat osvojené sociální dovednosti při kontaktu se sociálně patologickými jevy*
- *zaujímat odmítavé postoje ke všem formám brutality a násilí*
- *vědět o souvislosti mezi konzumací návykových psychoaktivních látek a poškozováním zdraví*
- *použít důležitá telefonní čísla v případě potřeby pomoci*
- *řídít se pokyny odpovědných osob při mimořádných událostech*

Učivo

- vztahy ve dvojici, kamarádství, přátelství, láska, partnerské vztahy, manželství a rodičovství
- vztahy a soužití v prostředí rodiny, školy, vrstevnické skupiny
- dětství, puberta, dospívání; tělesné změny
- sexuální dospívání, prevence rizikového sexuálního chování; antikoncepce, těhotenství
- výživa a zdraví, zásady zdravého stravování; vliv životních podmínek a způsobu stravování na zdraví; specifické druhy výživy
- tělesná hygiena, zásady osobní a intimní hygieny; otužování; význam pohybu pro zdraví
- režim dne
- ochrana před přenosnými i nepřenositelnými chorobami, chronickým onemocněním a úrazy, bezpečné způsoby chování (nemoci přenosné pohlavním stykem, HIV/AIDS, hepatitidy); preventivní a lékařská péče; chování v situacích úrazu a život ohrožujících stavů (úrazy v domácnosti, při sportu, na pracovišti, v dopravě)
- relaxační techniky
- civilizační choroby, zdravotní rizika; preventivní a lékařská péče
- zdravotní a sociální rizika zneužívání návykových látek
- skryté formy a stupně individuálního násilí a zneužívání, sexuální kriminalita; šikana a jiné projevy násilí; formy sexuálního zneužívání dětí; komunikace se službami odborné pomoci – praktické dovednosti
- bezpečné chování, komunikace s vrstevníky a neznámými lidmi
- dodržování pravidel bezpečnosti a ochrany zdraví, bezpečné prostředí ve škole; ochrana zdraví při různých činnostech, ochrana člověka za mimořádných událostí

5.8.2 TĚLESNÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *mít kladný postoj k pohybovým aktivitám*
- *zvládat podle pokynů přípravu na pohybovou činnost*
- *reagovat na základní pokyny a povely k osvojované činnosti*
- *mít osvojeny základní pohybové lokomoce, dovednosti a prostorovou orientaci podle individuálních předpokladů*
- *dodržovat základní zásady bezpečnosti při pohybových činnostech a mít osvojeny základní hygienické návyky při pohybových aktivitách*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *zlepšovat svou tělesnou zdatnost, pohybový projev a správné držení těla*
- *podle pokynu uplatňovat v pohybovém režimu korektivní cvičení v souvislosti s vlastním zdravotním oslabením*
- *rozvíjet základní pohybové dovednosti podle svých pohybových možností a schopností*
- *rozumět základním termínům tělocvičné terminologie a reagovat na pokyny k provádění vlastní pohybové činnosti*
- *zvládat podle pokynu základní přípravu organismu před pohybovou činností i uklidnění organismu po ukončení činnosti*
- *využívat osvojené pohybové dovednosti při hrách a soutěžích*
- *uplatňovat hygienické a bezpečnostní zásady pro provádění zdravotně vhodné a bezpečné pohybové činnosti*

Učivo

ČINNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ZDRAVÍ

- význam pohybu pro zdraví, pohybový režim, délka a intenzita pohybu, spontánní pohybové činnosti a hry
- příprava organismu, příprava před pohybovou činností, uklidnění po zátěži, protahovací cvičení
- zdravotně zaměřené činnosti; správné držení těla, průpravná, koordinační, kompenzační, relaxační, psychomotorická, dechová a jiná zdravotně zaměřená cvičení
- hygiena při TV, osobní hygiena, hygiena cvičebního prostředí, vhodné oblečení a obuv
- bezpečnost při pohybových činnostech v různém prostředí

ČINNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ÚROVEŇ POHYBOVÝCH DOVEDNOSTÍ

- pohybové hry, pohybové hry s různým zaměřením a využitím tradičního i netradičního náčiní, bez náčiní; motivační, tvořivé a napodobivé hry
- základy gymnastiky, průpravná cvičení; cvičení s náčiním a na vybraném nářadí
- rytmická a kondiční cvičení, vyjádření rytmu pohybem, sladění jednoduchého pohybu s hudbou, jednoduché tanečky
- základy atletiky, průpravné atletické činnosti; varianty chůze běhy na krátké vzdálenosti, motivovaný vytrvalostní běh (podle schopností žáků); skok do dálky; hod míčkem
- základy sportovních her, průpravné hry; základní manipulace s míčem či jiným herním náčiním odpovídající velikosti a hmotnosti; hry s upravenými pravidly

- pobyt ve vodním prostředí, hygiena plavání; adaptace na vodní prostředí; hry ve vodě, akvagymanastika, plavání (*podle podmínek školy*)
- turistika a pobyt v přírodě, chování v přírodě, ochrana přírody, chůze v terénu
- pobyt v zimní přírodě; hry na sněhu a na ledě; základní techniky pohybu a jízdy na saních, a bobech; bezpečnost při pohybových aktivitách na sněhu
- další pohybové činnosti a netradiční sporty podle podmínek školy, zájmu a možnostech žáků

ČINNOSTI PODPORUJÍCÍ POHYBOVÉ UČENÍ

- organizace při TV, základní organizační činnosti
- komunikace v TV, smluvené povely a signály
- pravidla zjednodušených osvojovaných pohybových činností a her
- zásady sportovního jednání a chování; fair play

2. stupeň

ČINNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ZDRAVÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *usilovat o zlepšení a udržení úrovně pohybových schopností a o zdokonalování základních lokomocí a pohybových dovedností*
- *cíleně se připravit na pohybovou činnost a její ukončení*
- *využívat základní kompenzační a relaxační techniky*
- *uplatňovat bezpečné chování v přírodě a v silničním provozu*
- *znát zásady ošetření drobných poranění, umět požádat o pomoc*

Učivo

- význam pohybu pro zdraví, pohybový režim, pohybové aktivity
- rozvoj rychlostních, vytrvalostních, silových a koordinačních schopností
- prevence a korekce svalových dysbalancí, průpravná, kondiční, koordinační, koncentrační a postřehová, kompenzační, vyrovnávací, relaxační cvičení, cvičení ke správnému držení těla a jiná zdravotně zaměřená cvičení
- hygiena a bezpečnost při pohybových činnostech, vhodný oděv a obuv ve specifickém prostředí

ČINNOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ÚROVEŇ POHYBOVÝCH DOVEDNOSTÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat v souladu s individuálními předpoklady osvojované pohybové dovednosti a využívat je ve hře, soutěži, při rekreačních činnostech*
- *snažit se o co nejsprávnější provedení pohybové činnosti*

Učivo

- pohybové hry s různým zaměřením, pohybové hry s netradičními pomůckami
- gymnastika, cvičení s náčiním a na vybraném nářadí
- rytmické a kondiční formy cvičení s hudbou a rytmickým doprovodem

- atletika, starty; běhy na dráze, v terénu (podle schopností a možností žáků), skok do dálky, skok do výšky, hod míčkem, hod granátem, vrh koulí (*podle možností a vybavení školy*)
- sportovní hry s upravenými pravidly (*výběr podle možností školy*)
- plavání, prvky zdravotního plavání (*podle podmínek školy*)
- turistika a pobyt v přírodě, základní poznatky z turistiky, chůze a orientace v terénu; táboření, základní turistické dovednosti, ochrana přírody
- základní techniky jízdy na lyžích, na sáňkách a bobech; pobyt v zimní přírodě; bezpečnost pohybu v zimní horské krajině a při pohybových aktivitách na sněhu (*podle podmínek školy*)
- další (i netradiční) pohybové činnosti (*podle podmínek školy a zájmu žáků*)

ČINNOSTI PODPORUJÍCÍ POHYBOVÉ UČENÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *dodržovat dohodnutou spolupráci v družstvu při kolektivních hrách*
- *sledovat určené prvky pohybové činnosti a výkony*

Učivo

- komunikace v TV, smluvené povely, signály, gesta, základy odborné terminologie, vzájemná komunikace při osvojovaných pohybových činnostech
- historie a současnost sportu, významné sportovní soutěže
- pravidla osvojovaných pohybových činností, základní pravidla her

5.8.3 ZDRAVOTNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Zdravotní tělesná výchova je formou povinné tělesné výchovy, která se zřizuje pro žáky s trvale nebo přechodně změněným zdravotním stavem (III. zdravotní skupina). Využívá činností a zátěže, které nejsou kontraindikací zvýšené tělesné námahy zdravotního oslabení žáků. Zařazení žáků do ZdrTV se provádí na doporučení lékaře. Specifické úkoly zdravotní tělesné výchovy vycházejí ze základních charakteristik zdravotního oslabení žáků. Obsah je vždy upravován vzhledem k míře a druhu zdravotního oslabení.

Cílem je zmírnění nebo odstranění zdravotního oslabení a celkové zlepšení zdravotního stavu.

1. stupeň

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *uplatňovat správné způsoby držení těla v různých polohách a pracovních činnostech*
- *zaujímat správné základní cvičební polohy*
- *zvládat jednoduchá speciální cvičení související s vlastním oslabením*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *zvládat základní techniku speciálních cvičení; korigovat techniku cvičení podle pokynů učitele*

Učivo

ČINNOSTI A INFORMACE PODPORUJÍCÍ KOREKCE ZDRAVOTNÍCH OSLABENÍ

- konkrétní zdravotní oslabení, prevence, pohybový režim, vhodné oblečení a obuv pro ZdrTV, zásady správného držení těla, dechová cvičení, vnímání pocitů při cvičení

SPECIÁLNÍ CVIČENÍ

- základní cvičební polohy, základní technika cvičení, soubor speciálních cvičení podle typu oslabení, relaxační cvičení – celková a lokální, dechová cvičení – správný dechový stereotyp
- **A Oslabení podpůrně pohybového systému**
 - A 1 Poruchy funkce svalových skupin*
 - A 2 Poruchy páteře – odchylky předozadního zakřivení*
 - A 3 Poruchy páteře – vybočení páteře do strany*
 - A 4 Poruchy stavby dolních končetin*

Cvičení zaměřená na: správné držení hlavy, pletence ramenního, postavení pánve, protažení šjíjových, prsních, bederních svalů a vzpřimovačů páteře, zkrácených ohybačů kyčle a svalstva na zadní straně stehen; zlepšení fyziologického rozsahu pletence ramenního, kolenního, kyčelního a hlezenního kloubu a páteře ve všech směrech; spinální cvičení; posílení oslabených svalů šjíjových, mezilopatkových, břišních, hýžďových, stehenních, lýtkových a vzpřimovačů trupu

- **B Oslabení vnitřních orgánů**
 - B 1 Oslabení oběhového a dýchacího systému*
 - B 2 Oslabení endokrinního systému*
 - B 3 Obezita*
 - B 4 Oslabení vnitřních orgánů*

Cvičení zaměřená na: protažení a posílení svalstva – viz skupina A; rozvoj hlavních a pomocných dýchacích svalů, zlepšení hrudního a bráničního dýchání při větší tělesné zátěži, koordinaci srdečního, dýchacího a pohybového rytmu; rovnovážná a koordinační cvičení

- **C Oslabení smyslových a nervových funkcí**
 - C 1 Oslabení zraku*
 - C 2 Oslabení sluchu*
 - C 3 Neuropsychická onemocnění*

Cvičení zaměřená na: vyrovnávání svalové nerovnováhy – viz skupina A; vyrovnávání funkční adaptability pohybového, srdečně-cévního a dýchacího systému; rozvíjení pohybové a prostorové koordinace, rovnovážných postojů; sluchového, zrakového a taktilního vnímání rytmu; orientaci v prostoru; zrakovou lokalizaci; u neuropsychických onemocnění je třeba omezení zvažovat individuálně

VŠEOBECNĚ ROZVÍJEJÍCÍ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- pohybové činnosti v návaznosti na obsah tělesné výchovy s přihlédnutím ke konkrétnímu druhu a stupni oslabení

2. stupeň

Očekávané výstupy

žák by měl

- *mít odpovídající vytrvalost při korekci zdravotního oslabení*
- *zařazovat do svého pohybového režimu speciální kompenzační cvičení související s vlastním oslabením, snažit se o jejich optimální provedení*

Učivo

ČINNOSTI PODPORUJÍCÍ KOREKCE ZDRAVOTNÍCH OSLABENÍ

- základní termíny osvojovaných činností, prevence a korekce oslabení, denní režim z pohledu zdravotního oslabení, soustředění na cvičení, nevhodná cvičení a činnosti (kontraindikace zdravotních oslabení)

SPECIÁLNÍ CVIČENÍ

- soubor speciálních cvičení pro jednotlivé typy zdravotního oslabení, je shodný pro 1. i 2. stupeň, učivo tohoto tématu je uvedeno na 1. stupni a je využitelné i pro 2. stupeň

VŠESTRANNÉ ROZVÍJEJÍCÍ POHYBOVÉ ČINNOSTI

- pohybové činnosti v návaznosti na obsah tělesné výchovy s přihlédnutím ke konkrétnímu druhu a stupni oslabení

5.9 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a svět práce** je jednou ze stěžejních vzdělávacích oblastí ve vzdělávání žáků s mentálním postižením. Zahrnuje široké spektrum pracovních činností, které vedou žáky k získání souboru vědomostí, základních pracovních dovedností a návyků v různých oblastech lidské činnosti. Cíleně se zaměřuje a systematicky ovlivňuje rozvíjení motorických schopností, manuálních dovedností a návyků žáků, čímž přispívá k jejich co nejsamostatnějšímu zapojení do každodenního života a umožňuje jim přípravu na vykonávání jednoduchých pracovních činností.

Žáci se učí pracovat samostatně i v týmu a vážit si práce své i druhých. Seznamují se s různými materiály, s funkcí a užíváním vhodných pomůcek a nářadí. Vzdělávací oblast je realizována v průběhu celého základního vzdělávání od prvního do desátého ročníku.

V 9. a 10. ročníku lze podle schopností žáků zařadit předprofesní přípravu. Její zaměření záleží na místních podmínkách a možnostech školy.

Obsah vzdělávací oblasti je rozdělen na tematické okruhy:

- *Sebeobsluha*
- *Práce s drobným materiálem*
- *Práce montážní a demontážní*
- *Pěstivelské práce*
- *Práce v domácnosti*
- *Práce s technickými materiály* (zařazeny pouze na druhém stupni).

Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci.

V rámci praktických cvičení se žáci seznamují s konkrétními jednoduchými pracovními činnostmi.

Způsob realizace jednotlivých tematických okruhů závisí na podmínkách, možnostech školy a schopnostech žáků. Učivo celé vzdělávací oblasti je určeno všem žákům, tedy chlapcům i dívkám.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- zvládnutí úkonů souvisejících se sebeobsluhou
- rozvoji motoriky, získání základních manuálních zručností a vytváření pracovních dovedností a návyků
- překonávání obtíží a dokončování pracovních úkolů
- práci v kolektivu a odpovědnosti za své i společné výsledky práce
- osvojení dovedností k praktickému užívání a zacházení s předměty denní potřeby, vhodně zvolenými nástroji, pomůckami a drobným nářadím
- porozumění zadaným jednoduchým pracovním postupům
- poznání pracovních činností, které napomáhají k využití volného času
- dodržování hygienických a bezpečnostních pravidel při práci

5.9.1 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

1. stupeň

SEBEOBSLUHA

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *zvládnout základní hygienické návyky a sebeobslužné činnosti*
- *zvládnout oblékání a svlékání oděvu, skládání a uložení oděvu, obouvání*
- *udržovat pořádek ve svých věcech i ve svém okolí*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *pečovat o své tělo, svůj zevnějšek i své osobní věci*
- *zvládat běžnou údržbu oděvu i obuvi*
- *dodržovat zásady účelného oblékání*

Učivo

- základní hygienické návyky, osobní hygiena
- svlékání a oblékání oděvu, skládání oděvu, obouvání
- běžná údržba oděvu a obuvi, ukládání, čištění
- péče o osobní věci, uklízení a ukládání osobních věcí

PRÁCE S DROBNÝM MATERIÁLEM

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *třídit různé druhy drobného materiálu podle velikosti, tvaru, barev*
- *zvládat základní manuální dovednosti při práci s jednoduchými materiály a pomůckami*
- *vytvářet jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů*
- *pracovat podle slovního návodu*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *pracovat podle předlohy a vytvářet přiměřenými pracovními postupy různé výrobky z drobných materiálů*
- *využívat při tvořivých činnostech vlastní fantazii i prvky lidových tradic*
- *volit vhodné pracovní pomůcky, nástroje a náčiní vzhledem k použitému materiálu*
- *udržovat pořádek na pracovním místě; dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce*

Učivo

- různé drobné materiály a jejich užití (přírodniny, modelovací hmota, papír a karton, textil, drát, fólie aj.)
- pracovní pomůcky a nástroje, funkce a využití
- jednoduché pracovní operace a postupy, organizace práce

- lidové zvyky, tradice, řemesla; užití některých jednoduchých technik zpracování vybraných materiálů

PRÁCE MONTÁŽNÍ A DEMONTÁŽNÍ

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *zvládat elementární dovednosti a činnosti při práci se stavebnicemi*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *provádět při práci se stavebnicemi jednoduchou montáž a demontáž*
- *pracovat podle slovního návodu, předlohy*
- *spojovat a rozpojovat různé jednoduché předměty*
- *udržovat pořádek na svém pracovním místě, dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce*

Učivo

- stavebnice, plošné, prostorové; sestavování jednoduchých modelů
- práce podle slovního návodu a jednoduché předlohy
- montáž a demontáž jednoduchých předmětů

PĚSTITELSKÉ PRÁCE

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *provádět pozorování přírody v jednotlivých ročních obdobích*
- *pečovat o nenáročné rostliny v bytě i na zahradě*
- *používat lehké zahradní náčiní*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *znát základní podmínky a postupy pro pěstování vybraných rostlin*
- *ošetřovat a pěstovat nenáročné pokojové i venkovní rostliny*
- *volit podle druhu pěstitelských činností správné pomůcky, nástroje a náčiní*
- *vědět o léčivkách i jedovatých rostlinách*
- *dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce při práci s rostlinami na zahradě*

Učivo

- základní podmínky pro pěstování rostlin, půda a její zpracování; výživa rostlin; osivo
- pěstování rostlin, ze semen v místnosti, na zahradě (okrasné rostliny, léčivky, jedovaté rostliny, koření, zelenina aj.)
- pěstování pokojových rostlin, podmínky pro pěstování
- zásady bezpečné práce s rostlinami

PRÁCE V DOMÁCNOSTI

Očekávané výstupy – 1. období

žák by měl

- *upravit stůl pro jednoduché stolování*
- *připravit jednoduchý pokrm na základě daného pracovního postupu*
- *chovat se vhodně při stolování*
- *orientovat se v základním vybavení kuchyně*
- *zvládat drobné úklidové práce*

Očekávané výstupy – 2. období

žák by měl

- *znát základní vybavení kuchyně*
- *připravit jednoduché pohoštění*
- *uplatňovat zásady správné výživy*
- *dodržovat pravidla správného stolování a společenského chování při stolování*
- *zvládat práci s jednoduchými kuchyňskými nástroji*
- *vědět jakým způsobem udržovat pořádek v bytě, ve třídě*
- *udržovat pořádek a čistotu pracovních ploch, dodržovat základy hygieny a bezpečnosti práce v domácnosti*

Učivo

- základní vybavení kuchyně
- potraviny, výběr, nákup a skladování potravin
- stolování; jednoduchá úprava stolu, pravidla správného stolování
- práce s drobným kuchyňským náčiním, bezpečnost zacházení s kuchyňskými pomůckami
- drobné úklidové práce, utírání prachu, mytí nádobí, mytí podlahy, vysávání prachu

2. stupeň

PRÁCE S TECHNICKÝMI MATERIÁLY

Očekávané výstupy

žák by měl

- *rozlišovat různé druhy materiálů*
- *získat základní vědomosti o materiálech, nástrojích a pracovních postupech*
- *zvolit vhodný pracovní postup v souladu s druhem zpracovávaného materiálu*
- *orientovat se v jednoduchých pracovních postupech a návodech*
- *vybrat a správně používat vhodné pracovní nástroje a pomůcky*
- *dodržovat obecné zásady bezpečnosti a hygieny při práci i zásady bezpečnosti a ochrany při práci s nástroji a nářadím*

Učivo

- práce s různým materiálem podle podmínek a vybavení školy; materiály, vlastnosti, užití v praxi (dřevo, kov, plasty)
- pracovní pomůcky, nářadí a nástroje pro ruční opracování
- jednoduché pracovní operace a postupy
- řemesla a tradice
- základní dovednosti ručních prací

PRÁCE MONTÁŽNÍ A DEMONTÁŽNÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *sestavit podle návodu, plánu jednoduchý model*
- *zvládnout jednoduchou montáž a demontáž při práci se stavebnicemi*
- *provádět údržbu jednoduchých předmětů*
- *dodržovat zásady bezpečnosti a hygieny práce a bezpečnostní předpisy*

Učivo

- stavebnice – konstrukční, elektrotechnické; sestavování modelů; montáž a demontáž
- práce s návodem, předlohou

PĚSTITELSKÉ PRÁCE

Očekávané výstupy

žák by měl

- *volit vhodné pracovní postupy při pěstování vybraných rostlin*
- *pěstovat a ošetřovat květiny v interiéru a využívat je k výzdobě*
- *znát hlavní zásady pěstování zeleniny*
- *používat vhodné pracovní pomůcky při práci na zahradě*
- *znát běžné druhy ovoce*
- *seznámit se s běžnými léčivými rostlinami a znát nebezpečí jedovatých rostlin*
- *vědět o způsobu chovu drobných zvířat a zásad bezpečného kontaktu se zvířaty*
- *dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce na zahradě*

Učivo

- základní podmínky pro pěstování, základní zpracování půdy; výživa rostlin
- zelenina, osivo, sadba, výpěstky, podmínky a zásady pěstování; pěstování vybraných druhů zeleniny, skladování, konzervování
- okrasné rostliny, pokojové květiny; pěstování vybraných okrasných dřevin a květin; využití květin v exteriéru a interiéru; aranžování a jednoduchá vazba květin
- ovoce, druhy ovoce, způsob pěstování drobného ovoce, skladování, konzervování
- léčivé rostliny, koření, pěstování vybraných rostlin; rostliny a zdraví člověka; léčivé účinky rostlin; rostliny jedovaté; alergie
- chov zvířat v domácnosti, podmínky chovu, hygiena a bezpečnost chovu; kontakt se zvířaty

PRÁCE V DOMÁCNOSTI

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat jednoduché pracovní postupy při základních činnostech v domácnosti*
- *používat vhodné prostředky při práci v domácnosti*
- *používat základní kuchyňský inventář a bezpečně obsluhovat spotřebiče*
- *připravit pokrmy podle daných postupů v souladu se zásadami zdravé výživy*
- *dodržovat základní principy stolování a obsluhy u stolu*

- ***dodržovat základní hygienická a bezpečnostní pravidla a předpisy při zacházení s elektrospotřebiči a používanými prostředky***

Učivo

- údržba a úklid v domácnosti, úklidové prostředky, postupy; bezpečnost při styku s čisticími prostředky; údržba oděvů a textilií, postupy; prací a čisticí prostředky a zacházení s nimi; elektrické spotřebiče, funkce a užití, ovládání, ochrana a údržba, bezpečnost provozu; nebezpečí úrazu elektrickým proudem
- kuchyně, základní vybavení, udržování pořádku a čistoty; bezpečnost a hygiena provozu
- potraviny, skupiny potravin; způsoby konzervace
- příprava pokrmů, úprava pokrmů za studena; základní způsoby tepelné úpravy; základní postupy při přípravě pokrmů a nápojů; zásady zdravé výživy
- úprava stolu a stolování, jednoduché prostírání; chování u stolu; zdobné prvky a květiny na stole; prostírání při slavnostních příležitostech

6. Průřezová témata

Průřezová témata reprezentují v RVP ZŠS okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem ve vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.

Obsahová náplň průřezových témat uvedených v RVP ZŠS byla přizpůsobena snížené úrovni rozumových schopností žáků.

Z uvedených průřezových témat škola do vzdělávání žáků **vybere a zařadí nejméně tři**, která budou korespondovat s náplní a očekávanými výstupy jednotlivých vzdělávacích oblastí a oborů RVP ZŠS.

Všechna průřezová témata mají jednotné zpracování. Obsahují **charakteristiku průřezového tématu**, v níž je zdůrazněn význam a postavení průřezového tématu v základním vzdělávání. Dále je vyjádřen vztah ke vzdělávacím oblastem a **přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka** jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností, tak v oblasti postojů a hodnot. Obsah průřezových témat doporučený pro základní vzdělávání je rozpracován do **tematických okruhů** (v textu tučným písmem). Každý tematický okruh obsahuje nabídku **témat** (činností, námětů). **Výběr témat a způsob jejich zpracování v učebních osnovách je v kompetenci školy.**

Tematické okruhy průřezových témat procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání žáků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků.

Vybraná průřezová témata nemusí být obsažena v každém ročníku. Ve svém ŠVP si škola vybraná průřezová témata přizpůsobí podle konkrétních vzdělávacích potřeb žáků a podle specifických podmínek školy, rozpracuje rozsah a způsob realizace. Průřezová témata je možné využít jako integrativní součást vzdělávacího obsahu vyučovacího předmětu nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů apod.

Podmínkou účinnosti průřezových témat je jejich propojenost se vzdělávacím obsahem konkrétních vyučovacích předmětů a s obsahem dalších činností žáků realizovaných ve škole i mimo školu.

V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- **Osobnostní a sociální výchova**
- **Výchova demokratického občana**
- **Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech**
- **Multikulturní výchova**
- **Environmentální výchova**
- **Mediální výchova**

6.1. OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Osobnostní a sociální výchova formuje osobnost žáka v jeho individuálních potřebách, je prakticky zaměřené a má každodenní využití v běžném životě. Jeho smyslem je pomáhat každému žákovi utvářet praktické životní dovednosti.

Specifikou Osobnostní a sociální výchovy je, že se učivem stává sám žák, stává se jím konkrétní žakovská skupina a stávají se jím běžné situace každodenního života. Jejím smyslem je pomáhat každému žákovi hledat vlastní cestu k životní spokojenosti založené na dobrých vztazích k sobě samému i k dalším lidem a světu.

Vztah Osobnostní a sociální výchovy ke vzdělávací oblasti *Jazyková komunikace* je založen na samotném faktu komunikační podstaty jazyka s tím, že se zaměřuje na každodenní verbální komunikaci jako na klíčový nástroj jednání v různých životních situacích. Prohlubuje vztah mezi verbální a neverbální složkou komunikace a rozšiřuje specifické aplikace jazyka o sociální dovednosti. Vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět* lze naplňovat prostřednictvím témat směřujících k sebepoznání, zdravému sebepojetí a k udržení psychického zdraví (psychohygieně), komunikaci, mezilidským vztahům. Úzká je vazba ke vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Osobnostní a sociální výchova klade důraz na získávání praktických dovedností. Vazba ke vzdělávací oblasti *Člověk a příroda* se týká evoluce lidského chování, zvířecí a lidské komunikace. Nabízí též možnosti rozvoje emocionálních vztahů, osobních postojů a praktických dovedností ve vztahu k přírodnímu prostředí. Vazba na vzdělávací oblast *Umění a kultura* se týká především společného zaměření na rozvoj smyslového vnímání a chápání umění jako prostředku komunikace. Propojení se vzdělávací oblastí *Člověk a zdraví* je vhodné v tématech reflektujících fyzickou stránku člověka, sociální vztahy, komunikaci a rozhodování v běžných i mimořádných situacích. Osobnostní a sociální výchova tak může napomoci k získání dovedností vztahujících se k zdravému duševnímu a sociálnímu životu. Rovněž přispívá k realizaci vzdělávací oblasti *Člověk a svět práce*, zejména zdokonalováním dovedností týkajících se spolupráce a komunikace v týmu a v různých pracovních situacích.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- vede k porozumění sobě samému a druhým
- napomáhá zvládnutí vlastního chování
- přispívá k utváření dobrých mezilidských vztahů ve třídě i mimo ni
- rozvíjí základní dovednosti komunikace
- utváří a rozvíjí základní dovednosti pro vzájemnou spolupráci
- umožňuje získat základní sociální dovednosti pro řešení různých situací (např. konfliktů)

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá k utváření pozitivního (nezraňujícího) postoje k sobě samému a k druhým
- vede k uvědomování si hodnoty spolupráce a pomoci
- vede k akceptaci různých typů lidí, názorů, přístupů k řešení problémů
- napomáhá primární prevenci sociálně patologických jevů a rizikového chování

Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy Osobnostní a sociální výchovy jsou členěny do tří částí, které jsou zaměřeny na osobnostní, sociální a mravní rozvoj. Pro jejich realizaci je užitečné zařazovat do výuky ta témata, která reflektují aktuální potřeby žáků. Všechna uvedená témata se uskutečňují prakticky, prostřednictvím vhodných her, cvičení a modelových situací.

Osobnostní rozvoj

- **Rozvoj schopností poznávání** – cvičení smyslového vnímání, pozornosti a soustředění; cvičení dovedností zapamatování, řešení problémů
- **Sebepoznání a sebepojetí** – já jako zdroj informací o sobě; druhí jako zdroj informací o mně; moje tělo; moje vztahy k druhým lidem
- **Seberegulace a sebeorganizace** – cvičení sebeovládání; organizace vlastního času
- **Psychohygienu** – dovednosti pro pozitivní naladění mysli a dobrý vztah k sobě samému; dovednosti zvládání stresových situací (uvolnění – relaxace); hledání pomoci při potížích

Sociální rozvoj

- **Poznávací schopnosti** – vzájemné poznávání se ve skupině/třídě
- **Mezilidské vztahy** – péče o dobré vztahy; chování podporující dobré vztahy, respekt, podpora, pomoc; vztahy a naše skupina/třída (práce s přirozenou dynamikou dané třídy jako sociální skupiny)
- **Komunikace** – řeč těla, řeč zvuků a slov, řeč předmětů a prostředí vytvářeného člověkem, řeč lidských skutků; cvičení pozorování; dovednosti pro sdělování verbální i neverbální (technika řeči, výraz řeči, cvičení v neverbálním sdělování); komunikace v různých situacích (informování, odmítání, omluva, pozdrav, prosba, přesvědčování, řešení konfliktů, vyjednávání, vysvětlování, žádost apod.)
- **Spolupráce a soutěživost** – rozvoj individuálních dovedností pro spolupráci (nesouhlas, odpor apod.); rozvoj sociálních dovedností pro spolupráci (jasná a respektující komunikace, řešení konfliktů, podřízení se)

Morální rozvoj

- **Řešení problémů a rozhodovací dovednosti** – dovednosti pro řešení problémů a rozhodování z hlediska různých typů problémů – problémy v mezilidských vztazích
- **Hodnoty, postoje, praktická etika** – vytváření povědomí o kvalitách typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd.; dovednosti rozhodování v problematických situacích všedního dne

6.2 VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Výchova demokratického občana má mezioborový a multikulturní charakter. V obecné rovině představuje syntézu hodnot, a to spravedlnosti, tolerance a odpovědnosti, v konkrétní rovině pak především rozvoj kritického myšlení, vědomí svých práv a povinností a porozumění demokratickému uspořádání společnosti a demokratickým způsobům řešení konfliktů a problémů.

Výchova demokratického občana má vybavit žáka základní úrovni občanské gramotnosti. Její získání má umožnit žákovi řešit problémy se zachováním své lidské důstojnosti, respektem k druhým, ohledem na zájem celku, s vědomím svých práv a povinností, s uplatňováním zásad slušné komunikace.

Průřezové téma v základním vzdělávání využívá ke své realizaci nejen tematických okruhů, ale i zkušeností a prožitků žáků, kdy celkové klima školy (vztahy mezi všemi subjekty vzdělávání založené na spolupráci, partnerství, dialogu a respektu) vytváří demokratickou atmosféru třídy. V ní jsou žáci motivováni k uplatňování svých názorů. Zároveň si sami na sobě mohou ověřit význam dodržování pravidel.

Průřezové téma Výchova demokratického občana má blízkou vazbu na vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*, především v částech zaměřených na vztah k domovu a vlasti. Na druhém stupni pak na vzdělávací oblast *Člověk a společnost*.

Průřezové téma má vazbu i na ostatní vzdělávací oblasti, zejména pak na ty, v nichž si žáci utvářejí vztah k sobě samému i ostatním lidem, k okolnímu prostředí, k normám i hodnotám.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí a podporuje komunikativní schopnosti a dovednosti
- vede k aktivnímu postoji v dodržování lidských práv a svobod
- vede k pochopení významu řádu, pravidel a zákonů pro fungování společnosti

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- vychovává k úctě k zákonu
- učí sebeúctě, sebedůvěře a samostatnosti
- přispívá k utváření hodnot, jako je spravedlnost, svoboda, solidarita, tolerance a odpovědnost
- motivuje k ohleduplnosti a ochotě pomáhat druhým
- vede k respektování kulturních, etnických a jiných odlišností

Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy průřezového tématu jsou zaměřeny na utváření a rozvíjení demokratických vědomostí, dovedností a postojů potřebných v životě demokratické společnosti. Při jejich realizaci je užitečné vycházet z reálných životních situací a doporučené obsahy tematických okruhů co nejvíce vztahovat k životní zkušenosti žáků.

- **Občanská společnost a škola** – škola jako model otevřeného partnerství a demokratického společenství, demokratická atmosféra a demokratické vztahy ve škole; způsoby uplatňování demokratických principů a hodnot v každodenním životě školy; spolupráce školy se správními orgány a institucemi v obci

- **Občan, občanská společnost a stát** – občan jako člen společnosti (jeho práva a povinnosti, schopnost je uplatňovat); Listina základních práv a svobod, práva a povinnosti občana; úloha občana v demokratické společnosti; principy soužití s minoritami (vztah k jinému, vzájemná komunikace, zdroje konfliktů)
- **Formy participace občanů v politickém životě** – demokratické volby (parlamentní, krajské a komunální volby); obec jako základní jednotka samosprávy státu

6.3 VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech podporuje globální myšlení a mezinárodní porozumění a postupuje celým základním vzděláváním. Podstatnou součástí je výchova budoucích evropských občanů, v dospělosti schopných mobility a flexibility v občanské a pracovní sféře i v osobním životě.

Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech prolíná všemi vzdělávacími oblastmi, prohlubuje poznatky a umožňuje uplatnit dovednosti, které si žáci osvojili v jednotlivých vzdělávacích oborech. Příležitosti k realizaci tématu poskytuje na prvním stupni vzdělávací oblast *Člověk a jeho svět*. V této oblasti se využívají zkušenosti a poznatky žáků z běžného života i mimořádných událostí v rodině, v obci a nejbližším okolí. Na druhém stupni se vztahuje průřezové téma zejména ke vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a příroda* se uplatňuje daná problematika zejména při objasňování důsledků globálních vlivů na životní prostředí v okolí žáků s důrazem na potřebu a závažnost ochrany tohoto prostředí především v dané lokalitě. Významnou oblastí pro realizaci tohoto tématu se stává vzdělávací oblast *Jazyková komunikace*. Dovednosti osvojené žáky ve vzdělávací oblasti *Informační a komunikační technologie*, jsou využívány k získávání informací. Ve vzdělávací oblasti *Umění a kultura* rozvíjí průřezové téma vztah k evropské a světové kultuře. Vzdělávací oblast *Člověk a zdraví* orientuje žáky v globálních problémech souvisejících se zdravím. V oboru tělesná výchova využívá průřezové téma zájmu žáků o sport a jeho významu pro vzájemné porozumění a přátelství mezi lidmi různých národů a národností.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy
- rozšiřuje a prohlubuje dovednosti potřebné pro orientaci v evropském prostředí
- vede k poznání života a díla významných Evropanů

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá překonávat stereotypy a předsudky
- obohacuje pohledy žáka na sebe sama z hlediska životních perspektiv
- utváří postoje k Evropě jako širší vlasti a ke světu jako globálnímu prostředí života
- podporuje pozitivní postoje k tradičním evropským hodnotám

Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy průřezového tématu podněcují zájem žáků o Evropu a svět a zprostředkovávají jim poznání Evropy a světa jako uspořádaného prostředí, měnícího se v čase, v němž se lidé setkávají. Prostřednictvím tematických okruhů si žáci zpřesňují obraz Evropy, uvědomují si souvislosti řešení běžných situací občana s globálními problémy a možnosti utváření své vlastní životní perspektivy v evropském prostoru.

- **Evropa a svět nás zajímá** – rodinné příběhy, zážitky a zkušenosti z Evropy a světa; místa, události v blízkém okolí mající vztah k Evropě a světu; naši sousedé v Evropě; život dětí v jiných zemích; lidová slovesnost, zvyky a tradice národů Evropy
- **Objevujeme Evropu a svět** – naše vlast a Evropa; evropské krajiny; Evropa a svět; mezinárodní setkávání; státní a evropské symboly
- **Jsme Evropané** – Evropská unie

6.4 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Multikulturní výchova v základním vzdělávání umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami.

Multikulturní výchova zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.

Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou a rodinou, mezi školou a místní komunitou. Škola jako prostředí, v němž se setkávají žáci z nejrůznějšího sociálního a kulturního zázemí, by měla zabezpečit takové klima, kde se budou všichni cítit rovnoprávně, kde budou v majoritní kultuře úspěšní i žáci minorit a žáci majority budou poznávat kulturu svých spolužáků-příslušníků minorit. Tím přispívá k vzájemnému poznávání obou skupin, ke vzájemné toleranci, k odstraňování nepřátelství a předsudků vůči „nepoznanému“.

Multikulturní výchova prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Blízkou vazbu má zejména na vzdělávací oblasti *Jazyková komunikace*, *Člověk a společnost*, *Informační a komunikační technologie*, *Umění a kultura*, *Člověk a zdraví* a oblasti *Člověk a příroda*. Vazba na tyto oblasti je dána především tématy, která se zabývají vzájemným vztahem mezi příslušníky různých národů a etnických skupin.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti
- učí žáky komunikovat a žít ve skupině s příslušníky odlišných sociokulturních skupin, uplatňovat svá práva a respektovat práva druhých
- učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné
- rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- pomáhá žákům prostřednictvím informací vytvářet postoje tolerance a respektu k odlišným sociokulturním skupinám
- ovlivňuje jednání žáků, učí je vnímat odlišnost jako příležitost k obohacení, nikoli jako zdroj konfliktu
- učí vnímat sebe sama jako občana, který se spolupodílí na utváření vztahu společnosti k minoritním skupinám

Tematické okruhy průřezového tématu

Tematické okruhy Multikulturní výchovy vycházejí z aktuální situace ve škole, reflektují aktuální dění v místě školy, současnou situaci ve společnosti. Výběr a realizace daného tematického okruhu, popř. tématu mohou být ovlivněny vzájemnou dohodou učitelů, učitelů a rodičů apod.

- **Kulturní rozdíly** – jedinečnost každého člověka a jeho individuální zvláštnosti; respektování zvláštností různých etnik (zejména cizinců nebo příslušníků etnik žijících v místě školy)
- **Lidské vztahy** – právo všech lidí žít společně a podílet se na spolupráci; udržovat tolerantní vztahy s jinými lidmi, bez ohledu na jejich kulturní, sociální, náboženskou, zájmovou nebo generační příslušnost; vztahy mezi kulturami (vzájemné obohacování různých kultur, ale i konflikty vyplývající z jejich rozdílnosti); důležitost integrace jedince v rodinných, vrstevnických a profesních vztazích; uplatňování principu slušného chování (základní morální normy); význam kvality mezilidských vztahů pro harmonický rozvoj osobnosti; osobní přispění k zapojení žáků z odlišného kulturního prostředí do kolektivu třídy
- **Etnický původ** – rovnocennost všech etnických skupin a kultur; odlišnost lidí, ale i jejich vzájemná rovnost; různé způsoby života

6.5 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

Charakteristika průřezového tématu

Environmentální výchova vede jedince k pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí. Umožňuje sledovat vztahy mezi člověkem a prostředím. Vede jedince k účasti na ochraně a utváření prostředí a ovlivňuje životní styl a hodnotovou orientaci žáků. Na základě osvojení skutečně podstatných faktů v jednotlivých oblastech vytváří poznání žáků, které vede k lepšímu pochopení nezbytnosti udržitelného rozvoje.

Na realizaci průřezového tématu se podílí většina vzdělávacích oblastí. Každá z oblastí má svůj specifický význam v ovlivňování osobnosti i ve vlivu na stránku emocionální a volně aktivní. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět* poskytuje průřezové téma ucelený elementární pohled na okolní přírodu i prostředí. Učí pozorovat, citlivě vnímat důsledky jednání lidí, přispívá k osvojování si základních dovedností a návyků přístupu k prostředí v každodenním životě. V maximální míře využívá přímých kontaktů žáků s okolním prostředím. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a příroda* zdůrazňuje pochopení základních přírodních zákonitostí a souvislostí, postavení člověka v přírodě. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* téma odkrývá souvislosti mezi ekologickými, technicko-ekonomickými a sociálními jevy. Ve vzdělávací oblasti *Člověk a zdraví* se téma dotýká problematiky vlivů prostředí na vlastní zdraví i na zdraví ostatních lidí. V souvislosti s problémy současného světa vede k poznání důležitosti péče o přírodu při organizaci masových sportovních akcí. Ve vzdělávací oblasti *Informační a komunikační technologie* umožňuje průřezové téma využívat výpočetní techniku při zjišťování informací o stavu prostředí. Vzdělávací oblast *Umění a kultura* poskytuje environmentální výchově mnoho příležitostí pro zamýšlení se nad vztahy člověka a prostředí a přispívá k vnímání estetických kvalit prostředí. Propojení tématu se vzdělávací oblastí *Člověk a svět práce* se realizuje prostřednictvím konkrétních pracovních aktivit ve prospěch životního prostředí. Umožňuje poznávat význam a role různých profesí ve vztahu k životnímu prostředí.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- rozvíjí porozumění vztahům člověka a prostředí a důsledkům lidských činností na prostředí
- vede k uvědomování si podmínek života a možností jejich ohrožování
- umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy
- poskytuje znalosti, dovednosti a pěstuje návyky nezbytné pro každodenní žádoucí jednání občana vůči prostředí
- ukazuje modelové příklady jednání, která jsou žádoucí i nežádoucí z hledisek životního prostředí a udržitelného rozvoje
- napomáhá rozvíjení spolupráce v péči o životní prostředí
- seznamuje s principy udržitelnosti rozvoje společnosti

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- přispívá k vnímání života jako nejvyšší hodnoty
- vede k odpovědnosti k ochraně přírody a přírodních zdrojů a k jednání, které je v souladu s principem udržitelného rozvoje
- podněcuje aktivitu, toleranci, a ohleduplnost ve vztahu k prostředí
- přispívá k uplatňování zásad trvale udržitelného rozvoje
- přispívá k utváření zdravého životního stylu a k vnímání estetických hodnot prostředí
- vede k vnímavému a citlivému přístupu k přírodě a přírodnímu a kulturnímu dědictví

Tematické okruhy průřezového tématu

Environmentální výchova je členěna do tematických okruhů, které umožňují celistvé pochopení problematiky vztahů člověka k životnímu prostředí. Vede žáky k uvědomění si základních podmínek života a odpovědnosti současné generace za život v budoucnosti.

- **Ekosystémy** – les (les v našem prostředí, význam lesa); pole (význam, změny okolní krajiny vlivem člověka, způsoby hospodaření na nich, pole a jejich okolí); vodní zdroje (lidské aktivity spojené s vodním hospodářstvím, důležitost pro krajinnou ekologii); moře (druhová odlišnost, význam pro biosféru); lidské sídlo – město – vesnice (umělý ekosystém, jeho funkce a vztahy k okolí, aplikace na místní podmínky); kulturní krajina (pochopení hlubokého ovlivnění přírody v průběhu vzniku civilizace až po dnešek)
- **Základní podmínky života** – voda (význam vody pro lidské aktivity, ochrana její čistoty, pitná voda); ovzduší (význam pro život na Zemi, čistota ovzduší); půda (zdroj výživy, ohrožení půdy, rekultivace a situace v okolí, ochrana biologických druhů (důvody ochrany a způsoby ochrany jednotlivých druhů); ekosystémy; energie (energie a život, vliv energetických zdrojů na společenský rozvoj, využívání energie.); přírodní zdroje (zdroje surovinové a energetické, vlivy na prostředí, význam a způsoby získávání a využívání přírodních zdrojů v okolí)
- **Lidské aktivity a problémy životního prostředí** – zemědělství a životní prostředí, ekologické zemědělství; doprava a životní prostředí (význam vliv dopravy na prostředí, druhy dopravy a ekologická zátěž); průmysl a životní prostředí (vliv průmyslu na prostředí, zpracovávané materiály a nakládání s nimi); odpady a hospodaření s odpady (odpady a příroda, principy a způsoby hospodaření s odpady s ohledem na životní prostředí, druhotné suroviny); ochrana přírody a kulturních památek (význam ochrany přírody a kulturních památek; ochrana přírody při masových sportovních akcích); změny v krajině (krajina dříve a dnes, vliv lidských aktivit na životní prostředí)
- **Vztah člověka k prostředí** – naše obec (přírodní zdroje, způsoby využívání, příroda a kultura obce a její ochrana, zajišťování ochrany životního prostředí v obci); náš životní styl (spotřeba věcí, energie, odpady, způsoby jednání a vlivy na prostředí); prostředí a zdraví (rozmanitost vlivů prostředí na zdraví, možnosti a způsoby ochrany zdraví); ochrana života ve všech jeho formách

6.6 MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

Charakteristika průřezového tématu

Průřezové téma Mediální výchova v základním vzdělávání nabízí elementární poznatky a dovednosti týkající se mediální komunikace. Média a komunikace představují velmi významný zdroj zkušeností, prožitků a poznatků. Pro uplatnění jednotlivce ve společnosti je důležité využít podněty, které přicházejí z okolního světa prostřednictvím médií. Média se stávají důležitým socializačním faktorem, mají výrazný vliv na chování jedince a společnosti, na utváření životního stylu a na kvalitu života vůbec. Přitom sdělení, jež jsou médiím nabízena, mají nestejnorodý charakter, vyznačují se svébytným vztahem k přírodní i sociální realitě a jsou vytvářena s různými (namnoze nepřiznanými, a tedy potenciálně manipulativními) záměry.

Mediální výchova má vybavit žáka základní úrovní mediální gramotnosti především schopnost volby odpovídajícího média jako prostředku pro naplnění nejrůznějších potřeb – od získávání informací přes vzdělávání až po naplnění volného času.

Mediální výchova má blízkou vazbu na vzdělávací oblast *Člověk a společnost*, zejména tím, že média, jako sociální instituce, se podílejí na utváření podob a hodnot moderní doby. Propojení se vzdělávací oblastí *Jazyková komunikace* se týká zejména vnímání mluveného i psaného projevu. V rámci vzdělávací oblasti *Informační a komunikační technologie* se pak jedná o využívání tištěných i digitálních dokumentů jako zdroje informací. Vztah ke vzdělávací oblasti *Umění a kultura* je založen na vnímání specifické „řeči“ znakových kódů, jež média užívají, a jejich kombinací, a to nejen přirozeného jazyka, ale i obrazu a zvuku.

Přínos průřezového tématu k rozvoji osobnosti žáka

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností průřezové téma:

- učí využívat potenciál médií jako zdroje informací, kvalitní zábavy i naplnění volného času
- rozvíjí komunikační schopnost, zvláště při veřejném vystupování
- přispívá k využívání vlastních schopností v týmové práci

V oblasti postojů a hodnot průřezové téma:

- vede k uvědomování si hodnoty vlastního života
- rozvíjí citlivost vůči předsudkům

Tematické okruhy průřezového tématu

Mediální výchova na úrovni základního vzdělávání obsahuje základní poznatky a dovednosti týkající se médií a mediální komunikace.

- **Vnímání mediálních sdělení** – hledání rozdílu mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením
- **Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality** – různé typy sdělení, jejich rozlišování a jejich funkce; rozdíl mezi reklamou a zprávou
- **Fungování a vliv médií ve společnosti** – vliv médií na každodenní život; role médií v každodenním životě jednotlivce, vliv médií na uspořádání dne; vliv médií na kulturu (role filmu a televize v životě jednotlivce, rodiny, společnosti)

7. Rámcový učební plán

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. stupeň	2. stupeň
		1. – 6. ročník	7. – 10. ročník
		Minimální časová dotace	
Jazyk a jazyková komunikace	Čtení	16	12
	Psaní	10	7
	Řečová výchova	12	4
Matematika a její aplikace	Matematika	12	12
Informační a komunikační technologie		2	4
Člověk a jeho svět		16	-
Člověk a společnost		-	8
Člověk a příroda		-	12
Umění a kultura	Hudební výchova	18	8
	Výtvarná výchova		
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	-	2
	Tělesná výchova	18	12
Člověk a svět práce		21	22
Průřezová témata		P	P
Disponibilní časová dotace		10	11
Celková povinná časová dotace		135	114

P = povinnost zařadit a realizovat minimálně tři průřezová témata se všemi žáky v průběhu vzdělávání na daném stupni, časovou dotaci lze čerpat z disponibilní časové dotace

7.1 Poznámky k rámcovému učebnímu plánu

Rámcový učební plán (dále RUP) pro vzdělávání v základní škole speciální stanovuje závazně:

- začlenění vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů do základního vzdělávání na 1. stupni (v 1. až 6. ročníku) a na druhém stupni (v 7. až 10. ročníku) základních škol speciálních
- minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti (vzdělávací obory) na daném stupni základního vzdělávání
- povinnost zařadit a realizovat minimálně tři průřezová témata na 1. i 2. stupni
- disponibilní časovou dotaci
- celkovou časovou dotaci na 1. a 2. stupni základního vzdělávání
- poznámky ke vzdělávacím oblastem (vzdělávacím oborům) v RUP

Celková povinná časová dotace je v RUP stanovena pro vzdělávání žáků v základní škole speciální na 1. stupni na **135 hodin**, pro vzdělávání na 2. stupni **114 hodin**. Celková povinná časová dotace uvedena v RUP představuje maximální povinnou týdenní časovou dotaci na daném stupni základního vzdělávání.

V učebním plánu ŠVP a při realizaci výuky musí být dodrženy podmínky:

- nesmí být překročena celková povinná časová dotace na daném stupni (135 hod; 114 hodin)
- nesmí být překročena maximální týdenní hodinová dotace stanovená pro jednotlivé ročníky základního vzdělávání školským zákonem (1. a 2. ročník 22 hodin, 3. až 5. ročník 26 hodin, 6. a 7. ročník 30 hodin, 8. a 9. ročník 32 hodin).
- nesmí být překročena maximální týdenní hodinová dotace v 10. ročníku 32 hodin.

Současně se stanovuje minimální týdenní hodinová dotace pro jednotlivé ročníky v základní škole speciální takto: 1. a 2. ročník 20 hodin, 3. a 4. ročník 21 hodin, 5. a 6. ročník 22 hodin, 7. a 8. ročník 25 hodin, 9. a 10. ročník 27 hodin.

Celková povinná časová dotace je tvořena minimální časovou dotací pro vzdělávací oblasti (vzdělávací obory) a disponibilní časovou dotací.

Disponibilní časová dotace

- využití disponibilní časové dotace je plně v kompetenci ředitele školy
- využití celé disponibilní časové dotace v učebním plánu ŠVP je závazné
- disponibilní časová dotace je určena:
 - a) k posílení časové dotace jednotlivých vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů nad rámec závazného minima (k posílení jedné vzdělávací oblasti či vzdělávacího oboru – profilace školy, zaměření a složení třídy; k posílení více vzdělávacích oblastí či vzdělávacích oborů)
 - b) k vytvoření volitelných předmětů, jejichž obsah musí navazovat na příslušnou vzdělávací oblast (vzdělávací obor); nejkratší možné časové období pro zařazení volitelného předmětu je jedno pololetí; do skupiny mohou být podle charakteru předmětu zařazeni žáci i z více ročníků
 - c) k zařazení předmětů speciálně pedagogické péče (zdravotní tělesná výchova, logopedická péče a další předměty kompenzačního a reedukačního charakteru)
 - d) k zařazení a vytvoření nových předmětů, které musí navazovat na obsah vzdělávací oblasti (vzdělávacího oboru)
 - e) k realizaci průřezových témat

Minimální časová dotace pro jednotlivé vzdělávací oblasti (vzdělávací obory) je závazná. Číslo udává, kolik hodin týdně musí škola minimálně věnovat dané vzdělávací oblasti (vzdělávacím oborům) na příslušném stupni základního vzdělávání.

Na základě RUP vytvářejí školy učební plán svého školního vzdělávacího programu. Obsahovou náplň vzdělávacích oborů přizpůsobí profilaci školy, regionálním zvláštnostem a schopnostem žáků. Při tvorbě učebního plánu respektují vymezení RUP a zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu.

7.2 Poznámky ke vzdělávacím oblastem

Jazyková komunikace

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Čtení* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Psaní* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání a může se realizovat v menších časových celcích nebo jako samostatná hodina
- *Řečová výchova* je realizována jako samostatný vzdělávací obor ve všech ročnících základního vzdělávání

Matematika a její aplikace

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Matematika* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání

Informační a komunikační technologie

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Informační a komunikační technologie* je realizován na 1. stupni ve druhém období a na 2. stupni základního vzdělávání

Člověk a jeho svět

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Člověk a jeho svět* je realizován ve všech ročnících 1. stupně základního vzdělávání
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru lze realizovat jako jeden předmět nebo jej rozdělit na více předmětů

Člověk a společnost

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru je realizován pouze na 2. stupni základního vzdělávání

Člověk a příroda

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru je realizován pouze na 2. stupni základního vzdělávání

Umění a kultura

- vzdělávací obsah vzdělávacích oborů *Hudební výchova* a *Výtvarná výchova* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání

Člověk a zdraví

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Tělesná výchova* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání; časová dotace pro tělesnou výchovu nesmí být nižší než 3 hodiny týdně
- *Zdravotní tělesná výchova* je součástí vzdělávacího obsahu vzdělávacího oboru *Tělesná výchova*, jejíž prvky jsou preventivně využívány v hodinách tělesné výchovy pro všechny žáky nebo jsou zadávány žákům se zdravotním oslabením místo činností, které jsou kontraindikací jejich oslabení; současně je povinností školy nabídnout *Zdravotní tělesnou výchovu* žákům s přechodně či trvale změněným zdravotním stavem (III. zdravotní skupina) podle potřeby na 1. i 2. stupni základního vzdělávání v samostatných hodinách *Zdravotní tělesné výchovy* (předmět speciálně pedagogické péče), kam mohou být zařazeni žáci i z více ročníků
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Výchova ke zdraví* je realizován pouze na 2. stupni základního vzdělávání, na 1. stupni je zařazen do vzdělávací oblasti *Člověk a jeho svět*

Člověk a svět práce

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Člověk a svět práce* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání

Průřezová témata

- průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání žáků
- vybraná průřezová témata musí být zařazena na 1. i 2. stupni, ale nemusí být obsažena v každém ročníku

DÍL II

VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S TĚŽKÝM MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM A SOUBĚŽNÝM POSTIŽENÍM VÍCE VADAMI

8. Pojetí a cíle vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami v základní škole speciální

8.1 Pojetí vzdělávání

Součástí humanizace našeho speciálního školství je umožnit uplatnění práva na vzdělávání a získání základů vzdělání, na přiměřené úrovni, i žákům s nejtěžšími formami mentálního postižení, a žáků s postižením více vadami, kteří byli v minulosti osvobozováni od školní docházky. Jejich vzdělávání je velmi náročné a není realizovatelné v pojetí základního vzdělávání běžného vzdělávacího proudu. Tito žáci mají tak závažné mentální postižení zpravidla spojené i s dalšími závažnými poruchami motoriky, komunikačních schopností a dalším zdravotním omezením, že je nutné, aby byli vzděláváni na základě speciálně upraveného vzdělávacího programu. Vlastní obsah vzdělávání žáků s nejtěžšími formami zdravotního postižení je sebeobsluha, hygiena a stravování. Snahou při vzdělávání v přizpůsobených podmínkách a za odborného speciálně pedagogického vedení je, aby si žáci osvojovali elementární vědomosti, dovednosti a návyky, které jim umožní získání určité míry soběstačnosti. Každá osvojená dovednost se projeví ve zlepšení kvality života těchto žáků i jejich nejbližšího okolí. Rozvoj psychiky je úzce spojen s rozvíjením tělesných funkcí, zejména motoriky, což vyžaduje i intenzivní rehabilitační péči.

Vzdělávání má nejen jiný obsah a odlišné metody práce, ale vyžaduje i speciálně upravené podmínky odpovídající potřebám žáků a závažnosti jejich postižení. Je to otevřený variabilní proces, probíhající s využitím netradičních speciálních metod, které napomáhají překonávat komunikační bariéry. Jedná se především o využívání alternativních a augmentativních systémů komunikace. Vzdělávání je doplněno různými formami rehabilitační tělesné výchovy a relaxačních činností.

Pro vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením je charakteristické individualizované vyučování. Vnitřní členění tříd nevychází z věkových charakteristik žáků, ale z úrovně jejich individuálních schopností a potřeb, které jsou určující pro obsah vzdělávání. Režim dne je rozdělen na pravidelné střídání výuky, odpočinku a hry, které odpovídá možnostem zatížení žáků. Pro každého žáka je vypracován individuální vzdělávací plán. Všechna podpůrná opatření směřují k rozvíjení celé osobnosti.

K organizačnímu zabezpečení patří i vhodné prostorové a materiální vybavení – třída a místnost pro relaxaci a individuální práci se žákem, vhodný nábytek, kompenzační pomůcky potřebné pro rozvíjení hybností žáků.

Vzdělávací program pro žáky s těžkými formami mentálního postižení je plně přístupný se vzdělávacím programem pro žáky se středně těžkým mentálním postižením a v případě akcelerace vývoje rozumových schopností žáka je nejen možné, ale i vhodné jeho převedení do jiného vzdělávacího programu.

8.2 Cíle vzdělávání

U žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami nelze předpokládat dosažení cílů základního vzdělávání. Velkým problémem komplikujícím vzdělávání těchto žáků je nízká míra rozvinutí psychických funkcí, zejména pozornosti, paměti, ale i volných vlastností potřebných k systematickému osvojování učiva. Tyto funkce je zapotřebí postupně probouzet, i když úspěšnost této činnosti bude u jednotlivých žáků odlišná. Jedná se především o rozvoj elementárních komunikačních dovedností, pohybové samostatnosti, základů sebeobsluhy a maximálně možné soběstačnosti. Velice důležitá je kultivace osobnosti žáků, rozvíjení jejich estetického cítění a zájmů, výtvarných a hudebních schopností a nejjednodušších pracovních dovedností. Informativní cíle

ustupují cílům formativním a rehabilitačním. Při vzdělávání těchto žáků je nutné zajištění atmosféry jistoty a bezpečí jako základu vytváření vztahů.

Ve vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami v základní škole speciální usilujeme o naplnění těchto cílů:

- **osvojit si základní hygienické návyky a činnosti týkající se sebeobsluhy**
- **rozvíjet pohyblivost žáků a snažit se o dosažení co nejvyšší možné míry jejich samostatnosti a orientace ve vztazích k okolí**
- **vést žáky k rozvíjení komunikačních dovedností využíváním systémů alternativní a augmentativní komunikace**
- **rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat s blízkými osobami a vykonávat jednoduché úkony**
- **vést žáky k vytváření pozitivních vztahů ke spolužákům a k začlenění do kolektivu**
- **připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako samostatné osobnosti**
- **vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city**
- **rozvíjet pozornost, vnímavost a poznání**

9. Klíčové kompetence

Snahou ve vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami je jejich vybavení souborem elementárních klíčových kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a která jim umožní najít vhodnou formu komunikace a soužití s jejich okolím. Utváření klíčových kompetencí tvoří základ dalšího rozvoje žáků a jejich integrace do společnosti.

K utváření a rozvíjení klíčových kompetencí musí směřovat a přispívat veškerý vzdělávací obsah, metody a formy práce i všechny aktivity učitelů, žáků i ostatních pracovníků ve vyučování.

Vzhledem k závažnému poškození kognitivních funkcí u žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami je kladen důraz především na klíčové kompetence komunikativní, sociální a personální, pracovní.

Elementárních klíčových kompetencí mohou žáci dosahovat pouze za přispění a dopomoci druhé osoby.

Kompetence k učení

Na konci základního vzdělávání žák:

- rozumí jednoduchým pojmům, znakům a symbolům a je schopen je užívat
- pozná a rozlišuje základní piktogramy
- pozná tiskací písmena
- napodobuje různé předvedené pohyby a činnosti
- používá učební pomůcky

Kompetence k řešení problémů

Na konci základního vzdělávání žák:

- řeší známé situace na základě nápodoby či opakování
- chápe a plní jednoduché příkazy
- orientuje se v okolním prostředí
- orientuje se v časovém režimu dne
- překonává pocity strachu

Kompetence komunikativní

Na konci základního vzdělávání žák:

- poznává známé osoby a dorozumívá se s nimi verbálními nebo nonverbálními formami komunikace
- reaguje na své jméno
- reaguje na jednoduché pokyny, vyjadřuje souhlas či nesouhlas
- vyjadřuje své potřeby, pocity a nálady různým způsobem verbálními i neverbálními prostředky
- dokáže pozdravit a reagovat na pozdrav vhodným způsobem

Kompetence sociální a personální

Na konci základního vzdělávání žák:

- uvědomuje si svoji osobu prostřednictvím svého těla
- zná členy své rodiny a osoby ze svého nejbližšího okolí
- rozlišuje osoby různého pohlaví (chlapec — dívka, muž — žena)
- navazuje kontakt a adekvátně se dorozumívá s okolím
- spolupracuje se svými učiteli a spolužáky
- chová se zdrženlivě k neznámým osobám

Kompetence pracovní

Na konci základního vzdělávání žák:

- zvládá nejjednodušší úkony sebeobsluhy a základy osobní hygieny
- poznává a používá předměty denní potřeby
- rozlišuje předměty různé velikosti a tvarů, uchopuje je a účelně s nimi manipuluje
- využívá jednoduché pracovní techniky při práci s různými materiály
- podílí se na jednoduchých praktických činnostech

10. Vzdělávací oblasti

Žákům s nejtěžším mentálním postižením náleží nejvyšší míra podpůrných opatření.¹⁵ Těžistiště práce spočívá v komplexním speciálně pedagogickém působení na tělesný a duševní vývoj žáků s respektováním jejich individuálních potřeb. Vyučování je uspořádáno jako otevřený variabilní proces. Z toho vyplývá i jiná organizace vzdělávání zohledňující speciální vzdělávací potřeby žáků.¹⁶ Vzdělávací obsah základního vzdělávání žáků s nejtěžšími formami mentálního postižení je rozdělen do **pěti vzdělávacích oblastí, které jsou pojaty odlišně, stejně jako metody práce i speciálně upravené podmínky.** Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory, které lze spojovat a vyučovat v blocích:

- **Člověk a komunikace** (Rozumová výchova, Řečová výchova)
- **Člověk a jeho svět** (Smyslová výchova)
- **Umění a kultura** (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- **Člověk a zdraví** (Pohybová výchova, Zdravotní tělesná výchova nebo Rehabilitační tělesná výchova)
- **Člověk a svět práce** (Pracovní výchova)

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou v úvodu vymezeny **Charakteristikou vzdělávací oblasti**, která vyjadřuje postavení a význam vzdělávací oblasti pro základní vzdělávání v základní škole speciální a charakterizuje vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů dané vzdělávací oblasti.

Na charakteristiku navazuje **Cílové zaměření vzdělávací oblasti**. Tato část vymezuje, k čemu směřuje působení pedagoga, co chce u žáků podporovat a rozvíjet, k čemu je žák prostřednictvím vzdělávacího procesu veden, aby postupně mohl dosahovat elementární úrovně klíčových kompetencí.

Praktické propojení vzdělávacího obsahu s klíčovými kompetencemi je dáno tím, že si škola na základě cílového zaměření vzdělávací oblasti stanovuje ve ŠVP výchovné a vzdělávací strategie vyučovacích předmětů (vymezuje vzdělávací příležitosti, činnosti vedoucí ke snaze o dosažení očekávaných výstupů).

Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou koncipovány tak, aby respektovaly výrazné opoždění psychomotorického vývoje žáků a svými konkrétními cíli a vzdělávacím obsahem podporovaly především rozvoj komunikačních a pohybových dovedností zejména v oblasti motoriky, sebeobsluhy, jednoduchých pracovních aktivit a zájmů a rozvíjely tak v co největší možné míře jejich osobnost.

Vzdělávací obsah vzdělávacích oborů je upraven tak, aby umožňoval žákům realizovat jejich individuální rozvojový potenciál. Tvoří očekávané výstupy a učivo.

Očekávané výstupy jsou konkrétními výstupy vzdělávání, mají činnostní povahu a jsou zaměřené prakticky. Jsou formulovány tak, aby se k nim žáci co nejvíce přiblížili, ale nelze předem předpokládat, že jich všichni dosáhnou. **Proto mají očekávané výstupy podmíněnou formulaci a vyjadřují záměr pedagogického působení.**

Očekávané výstupy jsou stanoveny na dobu, kdy žáci končí povinnou školní docházku a kdy by měli dosahovat těchto výstupů v míře odpovídající jejich individuálním možnostem s přímou pomocí pedagoga nebo jiného pedagogického pracovníka.

Učivo je v rozsahu, který odpovídá nízké úrovni psychických funkcí žáků s nejtěžšími formami mentálního postižení. Je strukturováno do jednotlivých tematických okruhů (témat, činností) a je chápáno jako *prostředek k dosažení očekávaných výstupů*. Učivo takto vymezené je **doporučeno** školám k dalšímu rozpracování do jednotlivých časových úseků. **Na úrovni ŠVP se učivo stává závazným východiskem pro vypracování individuálních vzdělávacích plánů jednotlivých žáků.**

¹⁵ § 1 odst. 4 vyhlášky č. 73/2005

¹⁶ § 40, § 42 zákona č. 561/2004

Při tvorbě **školních vzdělávacích programů** školy vzdělávací obsah jednotlivých vzdělávacích oborů rozpracují a rozčlení do jednotlivých vyučovacích předmětů, případně zapracují a doplní v učebních osnovách tak, aby bylo zaručené směřování k rozvoji klíčových kompetencí žáků.

Z jednoho vzdělávacího oboru může být vytvořen jeden vyučovací předmět nebo více vyučovacích předmětů, případně může vyučovací předmět vzniknout *integrací* vzdělávacího obsahu více vzdělávacích oborů nebo jejich částí (integrováný vyučovací předmět).

10.1 ČLOVĚK A KOMUNIKACE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Člověk a komunikace má stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu. Umožňuje žákům najít a rozvíjet vhodnou formu komunikace s okolím. Prostředkem vzdělávání není psané slovo a často ani mluvená řeč. Jsou využívány různé formy augmentativní a alternativní komunikace, které vedou k osvojení dovedností dorozumívání se s okolím a vytváření pocitu jistoty a bezpečí, který kontakt se sociálním okolím přináší.

Obsah vzdělávací oblasti Člověk a komunikace se realizuje ve vzdělávacích oborech **Rozumová výchova a Řečová výchova**.

Obsah vzdělávacího oboru **Rozumová výchova** je rozdělen na tematické okruhy:

- *Rozvíjení poznávacích schopností*
- *Rozvíjení logického myšlení a paměti*
- *Rozvíjení grafických schopností.*

Ve výuce se vzdělávací obsah jednotlivých okruhů vzájemně prolíná. V Rozumové výchově je snaha o dosažení a rozvíjení rozumových schopností žáků na optimální možné úrovni.

Vzdělávací obor **Řečová výchova** zahrnuje tematický okruh *Rozvíjení komunikačních dovedností*, který je nástrojem funkčního dorozumívání žáků. Vede žáky k rozvíjení slovní zásoby, řečových schopností, komunikačních dovedností, k vnímání a chápání různých jazykových sdělení. Rozvíjení řečových dovedností ovlivňuje rozvoj poznávacích, citových i volních vlastností žáků.

Pro žáky, u nichž je verbální komunikace omezena nebo zcela nemožná a vzdělávání běžně užívanými metodami není možné, jsou určeny **Augmentativní a alternativní komunikační systémy**. Tyto systémy napomáhají překonávat komunikační bariéry, dorozumívat se a komunikovat se svým okolím, vyjadřovat svoje pocity, přání a reagovat na podněty.

Využití netradičních speciálních metod a technik umožňuje žákům přístup ke vzdělání a jeho zvládnutí v rámci individuálních možností.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- rozvíjení rozumových schopností na optimální možnou úroveň
- uplatňování základních hygienických a sebeobslužných dovedností a rozvíjení samostatnosti při každodenních činnostech
- rozvíjení řečových schopností, případně osvojení komunikačních dovedností za použití netradičních metod komunikace (např. sociální čtení, piktogramy, nonverbální komunikační metody)
- osvojení základů orientace
- rozvíjení poznávacích schopností
- osvojení základů psaní hůlkového písma

10.1.1 ROZUMOVÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

ROZVÍJENÍ POZNÁVACÍCH SCHOPNOSTÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *pojmenovat části svého těla případně na ně ukázat*
- *reagovat na oslovení jménem, znát své jméno*
- *znát členy své rodiny*
- *poznat své spolužáky i učitele, podle schopností je oslovovat jménem*
- *vnímat různé podněty a reagovat na ně*
- *orientovat se ve vztazích k nejbližšímu prostředí, denním časovém rozvrhu; vnímat prostor*
- *poznat a používat předměty denní potřeby, uplatňovat základní hygienické a sebeobslužné činnosti*
- *vnímat a uspokojovat základní životní potřeby, sdělit své pocity a upozornit na zdravotní potíže*
- *řadit obrázky podle zadaných kritérií*

Učivo

- vlastní osoba; znát a používat vlastní jméno, oslovení; části těla a jejich pojmenovávání
- sebeobslužné, hygienické a stravovací návyky; péče o zdraví
- rodina, členové rodiny, jména členů rodiny
- škola, třída, seznámení s budovou, orientace ve třídě, v budově, školní pomůcky, vztahy ve škole, spolužáci (rozlišení chlapec – dívka), učitelé
- prostorová orientace; časová orientace (roční období, části dne)
- poznávání různých činností, předmětů a zvířat na obrázcích, modelech, ve skutečnosti
- třídění a řazení předmětů podle různých kritérií
- sociální čtení – poznávání běžně používaných symbolů; sociální počty – poznávání peněz, porovnávání peněžních částek, čtení cen výrobků
- psychomotorické hry

ROZVÍJENÍ LOGICKÉHO MYŠLENÍ A PAMĚTI

Očekávané výstupy

žák by měl

- *koncentrovat se na určitou činnost*
- *rozlišovat velikost a tvary předmětů, dvojic obrázků*
- *zvládnout složení dějových obrázků*
- *orientovat se na stránce, na řádku*
- *číst vybraná písmena a krátká slova*
- *opakovat slova a krátké říkanky; reprodukovat krátký text; vyprávět podle obrázku*
- *přiřazovat číslice počtu prvků*

Učivo

- manipulační činnosti
- základní časové vztahy – nyní, předtím, potom, dnes, včera, zítra
- orientace v čase – denní doby, činnosti v určitou denní dobu, roční období

- vytváření asociací (slovo = osoba, věc, činnost), zobecňování (jablka, hrušky = ovoce), konkretizace (ovoce = jablko, hruška), abstrakce – barva, počet, negace, příčinné souvislosti
- nácvik čtení – globální metoda, sociální čtení, piktogramy, říkanky, básničky, krátké texty
- porovnávání a rozlišování předmětů podle různých znaků
- představy počtu, vytváření představ; posloupnost čísel, porovnávání a přiřazování číslic

ROZVÍJENÍ GRAFICKÝCH SCHOPNOSTÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *uchopit a podržet podaný předmět*
- *uchopit tužku, štětec nebo jiné psací náčiní*
- *nakreslit různé druhy čar*
- *poznat grafickou podobu písmen*
- *napsat několik vybraných tiskacích písmen a číslic*
- *poznat základní geometrické tvary*

Učivo

- rozvíjení hrubé i jemné motoriky, cvičení dlaní, prstů, uchopování předmětů
- uvolňovací cvičení ruky, prstů, manipulační činnosti s předměty
- oblouky – horní, dolní; svislé a šikmé čáry oběma směry; vlnovky, smyčky
- písmena – pojem, tvarové prvky tiskacích písmen; první písmeno jména, ukázaného předmětu
- hůlkové písmo
- číslice

10.1.2 ŘEČOVÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

ROZVÍJENÍ KOMUNIKAČNÍCH DOVEDNOSTÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *reagovat na hlas a intonaci dospělé osoby*
- *snažit se o správné dýchání*
- *vyjádřit souhlas či nesouhlas – verbálně, gesty*
- *znát své jméno a reagovat na oslovení jménem*
- *znát jména nejbližších osob a spolužáků*
- *umět pozdravit, poděkovat – verbálně nebo gesty*
- *sdělit svá přání a potřeby – verbálním nebo nonverbálním způsobem*
- *využívat komunikační počítačové hry*

Učivo

- tvorba a rozvíjení slovní zásoby pomocí reálných předmětů, obrázků, fotografií
- oromotorika, cviky rtů a jazyka, cvičení mluvidel; dechová a fonační cvičení, nácvik správného dýchání
- sluchová a intonační cvičení, akustická diferenciacie, napodobování hlasů a zvuků
- fonetická cvičení, nácvik hlásek a slov; spontánní a jednoduché tematické rozhovory
- systémy augmentativní a alternativní komunikace

- počítačové programy zaměřené na rozvoj komunikace
- kinetické hry zaměřené na jemnou motoriku

10.2 ČLOVĚK A JEHO SVĚT

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a jeho svět** pomáhá žákům poznávat své nejbližší okolí a utvářet si k němu citový vztah. Žáci si osvojují vhodné chování a jednání, učí se chápat rozdílnosti mezi jednotlivci, tolerovat je, navzájem si pomáhat a spolupracovat.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět rozvíjí psychické funkce prostřednictvím smyslového vnímání. Cílevědomým vytvářením vztahů smyslového vnímání, myšlení a řeči, rozvíjí jednotlivé smyslové analyzátoři a jejich funkce, které jsou podmínkou správného vnímání, koncentrace pozornosti, prostorové, směrové a časové orientace a základem pro vytváření představ a pojmů.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět se realizuje vzdělávacím oborem **Smyslová výchova**, která systematicky procvičuje zrakové, sluchové, čichové a chuťové vnímání, hmatové vnímání, vizuomotoriku a prostorovou orientaci vždy v konkrétních situacích. Prolíná všemi vzdělávacími obory a vytváří předpoklady pro zvládnutí jejich vzdělávacích obsahů.

Vzdělávací obor je členěn do tematických okruhů:

- *Rozvíjení zrakového vnímání*
- *Rozvíjení sluchového vnímání*
- *Rozvíjení hmatového vnímání*
- *Prostorová a směrová orientace*
- *Rozvíjení čichového a chuťového vnímání*

Propojováním tematických okruhů se mohou tvořit ve ŠVP různé varianty a obsahy vzdělávacích předmětů.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- uspokojování základních životních potřeb
- upevňování hygienických a stravovacích návyků
- orientaci v nejbližším okolí
- vytváření základních schopností manipulace s předměty
- poznávání a pojmenovávání základních barev
- rozlišování, poznávání a třídění předmětů podle velikosti, tvaru, barev a zvuku
- napodobování předváděných pohybů
- napodobování a rozlišování různých zvuků
- rozlišování a určování chuťových vlastností látek

10.2.1 SMYSLOVÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

ROZVÍJENÍ ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *uchopit a manipulovat s předměty*
- *rozlišovat tvary a barvy předmětů*
- *poznat, řadit, skládat a třídit předměty podle velikosti, barevné a tvarové odlišnosti*
- *třídit obrázky, rozeznat reálné a vyobrazené předměty*
- *poznat osoby ze svého okolí a své spolužáky*
- *rozpoznat denní dobu podle činnosti, obrázku nebo piktogramu*
- *napodobit předvedené pohyby*

Učivo

- vnímání prostoru oběma očima, jedním okem
- denní časové úseky podle činností, obrázků nebo piktogramů
- cvičení soustředěného zrakového vnímání pomocí různých výrazných předmětů
- rozlišování a třídění předmětů podle tvaru, velikosti a barev, manipulace s nimi
- třídění obrázků podle obsahu, poznávání změn a rozdílů na obrázcích a na skutečných předmětech

ROZVÍJENÍ SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *reagovat na své jméno, na oslovení, na zavolání*
- *poznat, rozlišit a napodobit různé zvuky*
- *poznat podle hlasu osoby ze svého nejbližšího okolí*
- *poznat a rozlišit různé zvuky a hlasy zvířat podle zvukové nahrávky*
- *rozlišit zvuky spojené s denním životem a nebát se nepříjemných zvuků*

Učivo

- nácvik soustředěného sluchového vnímání pomocí zvuků, poznávání a rozlišování zvuků
- sluchová cvičení s využitím zraku a bez využití zraku
- cvičení sluchové paměti; napodobování různých zvuků
- rozlišování a určování zvuku podle směru, délky a intenzity
- rozlišování zvuků v přírodě (hlasy zvířat, zpěv ptáků apod.)
- sluchově motorická cvičení

ROZVÍJENÍ HMATOVÉHO VNÍMÁNÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat základní sebeobslužné dovednosti*
- *poznat hmatem velikost, tvar a povrch předmětů*
- *třídít předměty na základě hmatu – podle velikosti a tvaru*
- *poznat známé předměty podle hmatu*
- *rozlišit hmatem základní fyzikální vlastnosti předmětů (tvrdost, teplotu)*

Učivo

- sebeobslužné dovednosti
- rozvíjení hmatové percepce, manipulace s předměty, úchopy předmětů různých tvarů, velikosti a z různých materiálů
- rozlišování fyzikálních vlastností předmětů
- třídění předmětů – podle tvaru, velikosti, povrchu

PROSTOROVÁ A SMĚROVÁ ORIENTACE

Očekávané výstupy

žák by měl

- *vnímat prostor, rozlišit směrovou orientaci ve známém prostoru*
- *orientovat se ve třídě, ve škole a svém nejbližším okolí*
- *rozlišovat vpravo – vlevo*
- *rozlišovat nahore – dole, před – za, vedle*
- *řadit, skládat a umístit předměty na určené místo podle pokynu*
- *rozeznat roční období podle základních znaků*

Učivo

- orientace ve třídě, ve škole, v nejbližším okolí, v prostoru
- rozlišování pravá – levá
- směrová orientace v řadě, na ploše, v prostoru; řazení předmětů podle směrové orientace
- umístování předmětů podle pokynů
- příroda v ročních obdobích

ROZVÍJENÍ ČICHOVÉHO A CHUŤOVÉHO VNÍMÁNÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *rozlišit jednotlivé chutě*
- *poznat předměty čichem podle vůně*
- *rozlišit vůně a pachy*
- *poznat zkažené potraviny a nebezpečné látky*

Učivo

- rozvoj čichové percepce; dýchání
- poznávání podle čichu; vůně, specifické vůně potravin; zápach, nelibé pachy
- rozlišování základních chutí
- rozlišování chutí potravin, ovoce, zeleniny, nápojů

10.3 UMĚNÍ A KULTURA

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Umění a kultura provází žáky po celou dobu povinné školní docházky. Přispívá ke kultivaci osobnosti žáků, působí na jejich chování, posiluje jejich sebevědomí, rozvíjí estetické citění tím, že dává prostor pro uplatnění tvořivých schopností a zprostředkování zážitků prostřednictvím vlastní tvorby a recepce. Má značný rehabilitační a relaxační význam, naplňuje přirozenou potřebu projevit se. Prostřednictvím výuky je možné přiblížit žákům hudební i výtvarné umění a působit tak na jejich estetické vnímání. Získané dovednosti mohou značně obohatit jejich život. Vzdělávací oblast se realizuje ve vzdělávacích oborech **Hudební výchova** a **Výtvarná výchova**.

Vzdělávací obor **Hudební výchova** vytváří u žáků kladný vztah k hudbě, rozvíjí jejich hudebnost, podporuje schopnost hudbu emocionálně prožít. Prostřednictvím hudebních činností dochází k rozvíjení sluchu a motoriky žáků, zároveň se podporuje i rozvoj řečových dovedností. Hudební činnosti pomáhají žákům k odreagování napětí, k překonávání únavy, zlepšování nálady a podílejí se na koncentraci pozornosti.

Ve vzdělávacím oboru **Výtvarná výchova** se rozvíjejí tvořivé schopnosti a dovednosti, dochází k poznávání prostředků výtvarného jazyka, k všestrannému prohlubování senzibility žáka. Pomáhá vyjadřovat emoce a dává průchod přirozené aktivitě a fantazii. Při výtvarných činnostech dochází k rozvíjení tvořivosti při osobitěm způsobu vidění světa. Je třeba navozovat takové činnosti, ve kterých budou žáci úspěšní.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- napodobování a rozlišování různých nehudebních a hudebních zvuků
- rozlišování vybraných hudebních nástrojů podle zvuku
- zvládání hry na tělo a jednoduché rytmické nástroje
- soustředění na poslech krátkých skladeb
- rozvíjení individuálních schopností při vlastní tvorbě, vnímání a komunikaci
- rozlišování základních barev a jejich používání ve výtvarném vyjádření
- vyjadřování vlastních zkušeností přiměřenými prostředky a postupy

10.3.1 HUDEBNÍ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat správné dýchání, snažit se o správnou intonaci a melodii*
- *rozlišovat zvuky hudebních nástrojů*
- *zvládat zpěv jednoduchých písní s doprovodem hudebního nástroje*
- *doprovodit sebe i spolužáky na jednoduché rytmické hudební nástroje*
- *zvládat jednoduchá rytmická cvičení a pohyb podle rytmického doprovodu*
- *soustředit se na poslech relaxační hudby a jednoduché krátké skladby*

Učivo

- dechová cvičení, výslovnost, fonační, intonační a melodická cvičení
- rytmus – vnímání rytmu, posilování rytmu, samostatná rytmizace, rytmizace říkadel, hra na tělo, Orffův instrumentář (bubínek, tamburína, triangel)
- zpěv – jednoduché písně s hudebním doprovodem
- poslech – říkadla, lidové písně, jednoduché krátké skladby určené dětem, relaxační hudba
- hudebně pohybová činnost; pohybové hry s říkadly a dětskými popěvkami; pohyb podle rytmického doprovodu, jednoduché tanečky a rytmická cvičení

10.3.2 VÝTVARNÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat základní dovednost pro vlastní tvorbu*
- *používat na elementární úrovni prostředky a postupy*
- *vnímat základní vztahy mezi barvami (barevné kontrasty) a tvary*
- *vyjádřit vlastní vjemy, představy a pocity*
- *uplatňovat vlastní fantazii a představivost při výtvarných činnostech*

Učivo

- základní dovednosti pro práci v ploše a prostoru
- uplatnění vlastního těla; manipulace s objekty
- kresba různými nástroji; malba na různorodý materiál
- prostorová tvorba a modelování (papír, textilie, stavebnice, hlína, modelovací hmoty)
- využití různorodých tradičních i netradičních materiálů a jejich kombinací
- vyjádření vlastních vjemů, zkušeností, fantazijních představ, pocitů a emocí vybranými prostředky a postupy
- netradiční výtvarné techniky

10.4 ČLOVĚK A ZDRAVÍ

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast Člověk a zdraví učí žáky základním poznatkům, které mohou využívat v každodenním životě. Respektuje celistvost osobnosti žáků, rovnoměrně rozvíjí fyzické i psychické schopnosti, pohybové dovednosti i sociální adaptaci. Umožňuje jim rozvíjení zdravotních předpokladů pohybových možností. K osvojení potřebných dovedností a návyků je třeba využívat vhodné motivace a činnosti, které posilují zájem žáků.

Vzdělávací obsah oblasti Člověk a zdraví prolíná do ostatních vzdělávacích oblastí, které jej doplňují, rozšiřují a využívají.

Obsah vzdělávací oblasti se realizuje ve vzdělávacích oborech **Pohybová výchova**, **Zdravotní tělesná výchova** nebo **Rehabilitační tělesná výchova**.

Vzdělávací obor **Pohybová výchova** je zaměřen na zvládnutí základních pohybových dovedností a rozvíjení pohybové kultury. Prostřednictvím pohybových aktivit přispívá ke zmírnění důsledků zdravotního postižení žáků, rozvoji řeči, pomáhá k odreagování napětí, překonávání únavy, zlepšování nálady a podílí se na koncentraci pozornosti. Pohybová činnost tvoří základ rozvoje psychických procesů.

Pro pohybové vzdělávání žáků je důležité nejen rozvíjení pohybových dovedností, spontánních i cíleně zaměřených pohybových aktivit, ale zároveň i korekce zdravotních oslabení. Vzdělávací obor **Zdravotní tělesná výchova** aktivně rozvíjí hybnost žáků, správné držení těla a zvyšuje tělesnou zdatnost. Zaměření musí odpovídat jejich fyzickým, psychickým a zdravotním možnostem, zdravotnímu stavu a specifické postižení.

U žáků s těžkým mentálním postižením, u kterých je vzhledem k závažnosti postižení výrazně omezená hybnost, se zařazuje jako alternativa ke Zdravotní tělesné výchově **Rehabilitační tělesná výchova**. Jejím úkolem je prostřednictvím pohybových aktivit přispívat k rozvíjení hybnosti žáků s nejtěžším postižením a tím současně rozvíjet i jejich rozumové schopnosti a zmírňovat důsledky mentálního postižení.

Výuka je zařazena po konzultaci a pod supervizí odborného lékaře a může ji provádět pracovník se speciální kvalifikací (fyzioterapeut, speciální pedagog se somapedickou kvalifikací s rehabilitačním zaměřením).

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v dané vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k:

- uplatňování preventivních činností podporujících zdraví
- dodržování zdravého způsobu života a ochrany zdraví, péči o své zdraví a snaze o jeho zlepšení a posílení
- zvýšení koncentrace pozornosti, odreagování napětí a překonávání únavy, fyzickému i psychickému uvolnění
- rozvíjení aktivní hybnosti a využívání pohybových schopností a dovedností
- poznávání vlastních fyzických a zdravotních předpokladů pohybových možností a omezení
- odstraňování mimovolných pohybů a stimulaci jednotlivých svalových skupin
- vnímání prožitků z pohybové činnosti

10.4.1 POHYBOVÁ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl

- *získat kladný vztah k motorickému cvičení a pohybovým aktivitám*
- *zvládat podle pokynu přípravu na pohybovou činnost*
- *reagovat na pokyny a povely k dané pohybové činnosti*
- *mít osvojeny základní pohybové činnosti, dovednosti a prostorovou orientaci podle individuálních předpokladů*
- *rozvíjet motoriku a koordinaci pohybů a poloh*
- *zvládnout uvolnění a zklidnění organismu*

Učivo

- pohybové hry a cvičení – motivační a napodobivé hry, pohybová cvičení s využitím tradičního i netradičního náčiní, průpravné hry
- základní manipulace s míčem a drobným náčiním
- rytmická cvičení
- relaxační cvičení; prvky jógových cvičení
- plavání – adaptace na vodní prostředí, hry ve vodě; plavání za pomoci různých pomůcek; základní plavecké dovednosti
- turistika a pobyt v přírodě – vycházky, pohyb v terénu

10.4.2 ZDRAVOTNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Zdravotní tělesná výchova (ZdrTV) je formou tělesné výchovy, která se zřizuje pro žáky s trvale nebo přechodně změněným zdravotním stavem (III. zdravotní skupina). Využívá činností a zátěže, které nejsou kontraindikací zvýšené tělesné námahy. Zařazení žáků do ZdrTV se provádí na doporučení lékaře.

Specifické úkoly zdravotní tělesné výchovy vycházejí ze základních specifík postižení žáků. Obsah je vždy upravován vzhledem k míře a druhu zdravotního postižení.

Cílem je celkové zlepšení zdravotního stavu žáků.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl

- *uplatňovat správné způsoby držení těla v různých polohách*
- *zaujímat správné základní cvičební polohy*
- *zvládat jednoduchá speciální cvičení*
- *zvládat základní techniku speciálních cvičení podle pokynů*

Učivo

- dechová cvičení
- zásady správného držení těla; rozvíjení jemné i hrubé motoriky; koordinace pohybů

- pohybový režim; pohybové činnosti s přihlédnutím ke specifice postižení; pohybové hry
- uvolňovací cvičení; relaxační cvičení
- vnímání pocitů při cvičení
- plavání – hry ve vodě, cvičení ve vodě, plavání za pomoci pomůcek

10.4.3 REHABILITAČNÍ TĚLESNÁ VÝCHOVA

Rehabilitační tělesná výchova se zařazuje jako alternativní forma zdravotní tělesné výchovy pro žáky s nejtěžšími formami mentálního postižení, u nichž je snížena schopnost spontánního pohybu. Zaměření musí odpovídat psychickým možnostem jednotlivých žáků, jejich zdravotnímu stavu a specifice postižení.

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Očekávané výstupy

žák by měl

- *získat kladný vztah k motorickému cvičení a pohybovým aktivitám*
- *rozvíjet motoriku a koordinaci poloh*
- *zvládat podle pokynu přípravu na pohybovou činnost*
- *reagovat na pokyny k dané pohybové činnosti*
- *snažit se o samostatný pohyb*

Učivo

- rozvíjení hybnosti; polohování, změny polohy; uvolňovací cvičení
- stimulace pohybu v prostoru; rozvíjení aktivního pohybu; nácvik chůze s oporou, s dopomocí; samostatný pohyb
- rozvíjení motoriky – koordinace pohybů; rovnovážná cvičení; manipulace s drobným náčiním
- plavání – adaptace na vodní prostředí, hry ve vodě; plavání za pomoci různých pomůcek
- relaxační cvičení; uvolňování spastických částí těla
- rehabilitační cvičení; alternativní formy terapie podle možností školy i žáků

10.5 ČLOVĚK A SVĚT PRÁCE

Charakteristika vzdělávací oblasti

Vzdělávací oblast **Člověk a svět práce** je jednou ze stěžejních vzdělávacích oblastí také v základním vzdělávání žáků s nejtěžším mentálním postižením. Zahrnuje pracovní činnosti, které vedou žáky k získání základních pracovních dovedností a návyků. Cíleně se zaměřuje a systematicky ovlivňuje rozvíjení motorických schopností a dovedností, základních hygienických návyků a činností v oblasti sebeobsluhy. Současně dochází i k rozvíjení komunikativních dovedností při verbalizaci prováděných činností.

Vzdělávací oblast je realizována ve vzdělávacím oboru **Pracovní výchova** v průběhu celého základního vzdělávání od prvního do desátého ročníku. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Člověk a svět práce je rozdělen na tematické okruhy:

- *Sebeobsluha*
- *Práce s drobným materiálem*
- *Práce montážní a demontážní*
- *Pěstitelské práce*
- *Práce v domácnosti*

Ve všech tematických okruzích jsou žáci soustavně vedeni k dodržování zásad bezpečnosti a hygieny při práci.

Způsob realizace jednotlivých tematických okruhů závisí na podmínkách a možnostech školy a na schopnostech jednotlivých žáků. Učivo celé vzdělávací oblasti je určeno všem žákům, tedy chlapcům i dívkám.

Cílové zaměření vzdělávací oblasti

Vzdělávání v této vzdělávací oblasti směřuje k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí tím, že vede žáka k :

- získání základních hygienických a sebeobslužných návyků
- rozvoji motoriky, získání základních manuálních zručností a pracovních dovedností
- vnímání radostných prožitků z pracovních činností, které pomáhají seberealizaci
- osvojení dovedností při používání a zacházení s pomůckami a drobným nářadím
- získání schopností obsluhovat základní domácí spotřebiče
- porozumění jednoduchým pracovním postupům
- poznání pracovních činností, které napomáhají vytváření možných zálib
- dodržování hygienických a bezpečnostních pravidel při práci

10.5.1 PRACOVNÍ VÝCHOVA

Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

SEBEOBSLUHA (SEBEOBSLUŽNÉ ČINNOSTI)

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládnout základní hygienické návyky a sebeobslužné činnosti (oblékání, obouvání)*
- *dodržovat klid a čistotu při stravování*
- *umět používat příbor*
- *udržovat pořádek ve svých věcech a ve svém okolí*

Učivo

- svlékání a oblékání oděvu, oblékání jednotlivých částí oděvu, skládání a ukládání; obouvání, zouvání a šněrování bot;
- hygienické návyky; osobní hygiena, spolupráce při hygieně, funkce a používání hygienických pomůcek
- stolování a stravování, nácvik samostatného stolování, používání příboru, čistota při stravování

PRÁCE S DROBNÝM MATERIÁLEM

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat základní manuální dovednosti při práci s jednoduchými materiály a pomůckami*
- *vytvářet jednoduchými postupy různé předměty z tradičních i netradičních materiálů*
- *pracovat podle slovního návodu*
- *udržovat pracovní místo v čistotě*

Učivo

- vlastnosti materiálu a jeho užití (přírodniny, modelovací hmota, papír a karton, textil, drát, fólie aj.); jednoduché pracovní postupy a techniky
- pracovní pomůcky, funkce a používání jednoduchých pracovních pomůcek
- lidové zvyky, tradice, řemesla; užití některých jednoduchých technik zpracování vybraných materiálů

PRÁCE MONTÁŽNÍ A DEMONTÁŽNÍ

Očekávané výstupy

žák by měl

- *zvládat elementární dovednosti a činnosti při práci s jednoduchými stavebnicemi a konstruktivními hrami*

Učivo

- konstruktivní hry (skládačky, puzzle, kostky)
- stavebnice, různé typy stavebnic plošných, prostorových, konstrukčních
- montáž a demontáž; manipulace s jednoduchými předměty

PĚSTITELSKÉ PRÁCE

Očekávané výstupy

žák by měl

- *provádět pozorování přírody v jednotlivých ročních obdobích*
- *pěstovat, ošetřovat a pečovat o nenáročné pokojové i užitkové rostliny*
- *používat podle druhu pěstitelských činností správné pomůcky a náčiní*
- *dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti práce při práci na zahradě*

Učivo

- základní podmínky pro pěstování rostlin
- pěstování rostlin v bytě i na zahradě, nenáročné rostliny, rostliny v bytě, na zahradě, pěstování ve skleníku
- pomůcky a náčiní pro práci na zahradě

PRÁCE V DOMÁCNOSTI

Očekávané výstupy

žák by měl

- *provádět drobné domácí práce – základní úklid, mytí nádobí, mytí podlahy*
- *prostřít stůl pro běžné stolování*
- *zvládnout nákup a uložení základních potravin*
- *připravit jednoduchý pokrm podle pokynů*
- *dodržovat zásady hygieny a bezpečnosti při práci v domácnosti*

Učivo

- drobné domácí práce; základní úklid, mytí podlahy, mytí nádobí, praní drobného prádla
- stolování, prostírání stolu, úklid stolu, chování při stolování
- nákup a skladování základních potravin
- příprava pokrmů, příprava studených a teplých nápojů, příprava jednoduchých pokrmů
- zásady hygieny a bezpečnosti při práci v domácnosti

11. Rámcový učební plán

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací obory	1. – 10. ročník
		Počet hodin týdně
		Minimální časová dotace
Člověk a komunikace	Rozumová výchova	30
	Řečová výchova	20
Člověk a jeho svět	Smyslová výchova	50
Umění a kultura	Hudební výchova	10
	Výtvarná výchova	10
Člověk a zdraví	Pohybová výchova	20
	Zdravotní tělesná výchova nebo Rehabilitační tělesná výchova	40
Člověk a svět práce	Pracovní výchova	20
Disponibilní časová dotace		10
Celková povinná týdenní časová dotace		230

11.1 Poznámky k rámcovému učebnímu plánu

Rámcový učební plán (dále RUP) pro základní vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami v základní škole speciální stanovuje závazně:

- začlenění vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů do základního vzdělávání
- minimální časovou dotaci pro jednotlivé vzdělávací oblasti v průběhu základního vzdělávání
- disponibilní časovou dotaci
- celkovou povinnou týdenní časovou dotaci v 1. až 10. ročníku základního vzdělávání
- poznámky ke vzdělávacím oblastem (vzdělávacím oborům) v RUP

Celková povinná časová dotace je stanovena pro vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami v 1. až 10. ročníku ZŠS na **230 hodin**. Celková povinná časová dotace uvedena v RUP představuje povinnou týdenní časovou dotaci celkem ve všech ročnících základního vzdělávání.

Týdenní časová dotace může být upravena podle individuálních potřeb a zdravotního stavu žáků.

V učebním plánu ŠVP a při realizaci výuky musí být dodrženy podmínky:

- nesmí být překročena celková povinná časová dotace (230 hodin)
- hodinové dotace jednotlivých vzdělávacích oborů je možno upravit podle individuálních potřeb žáků
- minimální týdenní hodinová dotace pro jednotlivé ročníky se stanovuje na 18 hodin
- nesmí být překročena maximální týdenní hodinová dotace stanovená pro jednotlivé ročníky 24 hodin.

Celková povinná časová dotace je tvořena minimální časovou dotací pro vzdělávací oblasti (vzdělávací obory) a disponibilní časovou dotací.

Disponibilní časová dotace

- využití disponibilní časové dotace je plně v kompetenci ředitele školy
- využití celé disponibilní časové dotace v učebním plánu ŠVP je závazné
- disponibilní časová dotace je určena:
 - a) k posílení časové dotace jednotlivých vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů nad rámec závazného minima (k posílení jedné vzdělávací oblasti či vzdělávacího oboru, profilace školy, skladba žáků a jejich potřeby; k posílení více vzdělávacích oblastí či vzdělávacích oborů)
 - b) k zařazení předmětů speciálně pedagogické péče (logopedická péče, rehabilitační péče, další předměty kompenzačního a reedukačního charakteru)
 - c) k zařazení a vytvoření nových předmětů, které musí navazovat na obsah vzdělávací oblasti (vzdělávacího oboru)

Minimální časová dotace pro jednotlivé vzdělávací oblasti je závazná. Číslo udává, kolik hodin týdně musí škola minimálně věnovat dané vzdělávací oblasti ve všech ročnících. Rozložení časové dotace do jednotlivých ročníků je plně v kompetenci ředitele školy.

Na základě RUP vytvářejí školy učební plán svého školního vzdělávacího programu. Obsahovou náplň vzdělávacích oborů přizpůsobí profilaci školy, regionálním zvláštnostem a individuálním schopnostem a potřebám žáků.

Jednotlivé vzdělávací obory lze spojovat a vyučovat v blocích. Při tvorbě učebního plánu respektují vymezení RUP a zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu.

11.2 Poznámky ke vzdělávacím oblastem

Člověk a komunikace

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Rozumová výchova* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Rozumová výchova* má komplexní charakter a je členěn do složek: Rozvíjení poznávacích schopností, Rozvíjení logického myšlení a paměti a Rozvíjení grafických schopností
- vzdělávací obor *Řečová výchova* zahrnuje tematický okruh Rozvíjení komunikačních dovedností a může se realizovat v menších časových celcích nebo jako samostatná hodina
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Řečová výchova* může být realizován nonverbálními komunikačními metodami

Člověk a jeho svět

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Člověk a jeho svět* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru lze realizovat jako jeden předmět nebo jej rozdělit na více předmětů

Umění a kultura

- vzdělávací obsah vzdělávacích oborů *Hudební výchova* a *Výtvarná výchova* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru lze realizovat jako samostatné předměty nebo jej rozdělit do více předmětů

Člověk a zdraví

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Pohybová výchova* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání a je dotován dvěma hodinami týdně
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Zdravotní tělesná výchova* je určen všem žákům na vyrovnání pohybového deficitu a jejich potřeby korektivních cvičení
- vzdělávací obor *Rehabilitační tělesná výchova* je alternativní formou zdravotní tělesné výchovy a je zařazen pro žáky na základě doporučení odborného lékaře
- zaměření musí odpovídat zdravotnímu stavu a specifické postižení
- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Zdravotní* nebo *Rehabilitační tělesná výchova* je realizován jako samostatný předmět ve všech ročnících základního vzdělávání

Člověk a svět práce

- vzdělávací obsah vzdělávacího oboru *Pracovní výchova* je realizován ve všech ročnících základního vzdělávání

ČÁST D

(Platí pro oba díly)

12. Vzdělávání žáků s kombinací postižení

U žáků s kombinovaným postižením (mentálním postižením a dalším zdravotním postižením – tělesným, zrakovým, sluchovým a těžkými vadami řeči) je třeba uplatňovat při vzdělávání speciálně pedagogické postupy a alternativní metody výuky. Tyto metody nacházejí uplatnění zejména při rozvíjení rozumových schopností, orientačních dovedností, zlepšování sociální komunikace, sebeobsluhy a dalších dovedností potřebných k úspěšné integraci do společnosti. Vzdělávání těchto žáků vyžaduje odbornou připravenost pedagogických pracovníků, podnětné a vstřícné školní prostředí a využití všech podpůrných opatření. RVP ZŠ stanovuje odpovídající vzdělávací podmínky a je východiskem pro tvorbu ŠVP. Vytvořené ŠVP jsou podkladem pro vypracování individuálních vzdělávacích plánů.

Na úrovni ŠVP je možné přizpůsobit a upravit vzdělávací obsah pro tyto žáky tak, aby bylo dosaženo souladu mezi vzdělávacími požadavky a jejich skutečnými možnostmi. Do ŠVP se zařazují vyučovací předměty vytvořené podle vzdělávacích potřeb žáků s daným druhem postižení (např. u žáků se sluchovým postižením hudebně dramatická výchova, u žáků se zrakovým postižením hudební nauka, hra na hudební nástroj aj.) a předměty speciálně pedagogické péče. Jde zejména o individuální logopedickou péči, alternativní způsoby komunikace, prostorovou orientaci a samostatný pohyb zrakově postižených, zrakovou stimulaci, práci s optickými pomůckami, zdravotní tělesnou výchovu apod.

Při diagnostikování speciálních vzdělávacích potřeb a posuzování možností jednotlivých žáků poskytují, se souhlasem rodičů nebo zákonných zástupců žáka, pomoc školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra).

Podmínky vzdělávání žáků s kombinací postižení

Při plánování a realizaci vzdělávacího procesu je třeba vycházet z konkrétního zjištění a popisu speciálních vzdělávacích potřeb a možností žáků.

Pro úspěšné vzdělávání žáků s kombinací postižení je potřebné zabezpečit tyto podmínky:

- uplatňovat zdravotní hlediska a respektovat individualitu a potřeby žáka
- umožnit při vzdělávání využívání všech podpůrných opatření
- uplatňovat princip diferenciací a individualizace vzdělávacího procesu při organizaci činností, při stanovování obsahu, forem i metod výuky
- zabezpečit výuku ve všech předmětech včetně předmětů speciálně pedagogické péče pedagogickým pracovníkem s příslušnou kvalifikací
- zohlednit druh, stupeň a míru postižení při hodnocení výsledků vzdělávání
- odstraňovat architektonické bariéry a provádět potřebné změny, případně úpravy školního prostředí
- spolupracovat se zákonnými zástupci žáka, školskými poradenskými zařízeními a s odborníky z jiných resortů při tvorbě individuálních vzdělávacích plánů
- spolupracovat s ostatními školami, které vzdělávají žáky se stejným druhem postižení
- umožnit ve ŠVP – pokud zdravotní postižení žáka objektivně neumožňuje realizaci vzdělávacího obsahu některého vzdělávacího oboru RVP ZŠ nebo jeho části – nahradit příslušný vzdělávací obsah nebo jeho část příbuzným, případně jiným vzdělávacím obsahem, který lépe vyhovuje jejich vzdělávacím možnostem
- upravit a formulovat očekávané výstupy vzdělávacích oborů v jednotlivých obdobích tak, aby byly pro tyto žáky z hlediska jejich možností reálné a splnitelné a těmto výstupům přizpůsobit i výběr učiva

- uplatňovat alternativní formy komunikace
- umožnit v případě potřeby, v souladu s právními předpisy, působení asistenta pedagoga a osobního asistenta ve třídě nebo studijní skupině
- vytvářet vhodné vzdělávací nabídky a tím podporovat zájmy žáků

13. Materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky pro uskutečňování RVP ZŠS

Vzdělávání podle ŠVP zpracovaných v souladu s RVP ZŠS by mělo být podpořeno odpovídajícími podmínkami. V souladu s koncepčními vzdělávacími dokumenty, obecně platnými předpisy a normami, vzdělávacími potřebami žáků a potřebami pro pedagogickou činnost učitelů jsou vymezeny **materiální, personální, hygienické, organizační a jiné podmínky**.

Uvedené podmínky představují optimální stav, se kterým by se měly jednotlivé školy poměřovat a k němuž by se měly s podporou zřizovatele postupně přibližovat a dále jej rozvíjet.

Při vytváření podmínek na konkrétní škole je vhodné zvažovat:

- speciálně vzdělávací potřeby žáků a míru podpůrných opatření
- potřeby učitelů
- kvalitu, funkčnost a estetičnost prostředí ve škole
- vytváření pozitivních vztahů, přátelské a vstřícné atmosféry
- efektivitu vzdělávání žáků
- realizaci zájmových činností
- spolupráci se všemi účastníky a partnery vzdělávacího a výchovného procesu (lékaři a školská poradenská zařízení)

Prostorové a materiální podmínky:

- kmenové (univerzální) učebny vybavené víceúčelovým a funkčním zařízením
- učebny se speciálně upravenými židlemi a lavicemi, s ortopedickými vertikalizačními lavicemi a kompenzačními pomůckami k rozvíjení hybnosti žáků
- speciální učebny a prostory
 - ICT, pro hudební a výtvarnou výchovu aj. vybavené speciálním nábytkem, nástroji, materiálem a pomůckami, audiovizuální technikou
 - tělovýchovné (i přírodní a pronajaté) vybavené bezpečným povrchem, nářadím a náčiním
 - pracovní (dílny, kuchyně, pozemky pro zahradnickou činnost) vybavené vhodnými přístroji, nářadím atd.
- prostory pro uložení pomůcek a přípravou práci učitele (kabinety), vybavené odpovídajícím úložným nábytkem a pomůckami pro výuku v jednotlivých vzdělávacích oblastech a vhodným zařízením pro přípravu učitele a jeho odpočinek
- pracovní, relaxační prostory a prostory pro nenáročnou pohybovou aktivitu – pro společné i individuální tvořivé činnosti a pro společnou či individuální relaxaci (pro žáky i učitele)
- prostory pro hromadné setkávání žáků celé školy či většího počtu tříd (sály, auly, výstavní prostory či jiné prostory tomu přizpůsobené)
- prostory pro zájmovou činnost po vyučování (družiny, kluby), vybavené pracovním a odpočinkovým nábytkem, pomůckami pro aktivní i pasivní relaxaci a pro učení
- prostory pro odkládání oděvu a obuvi (šatny), včetně prostor pro převlékání žáků před tělesnou výchovou a po ní v počtu, který odpovídá počtu cvičišť, návaznému střídání žáků, oddělené činnosti chlapců a děvčat
- prostory pro osobní hygienu – WC a umývárny, vybavené dostatečným počtem hygienických zařízení odpovídajících fyziologickým potřebám daného věku a příslušným normám
- prostory pro společné stravování k tomuto účelu náležitě vybavené a respektující hygienické normy, zdravotní a věkové zvláštnosti žáků
- prostory určené k ošetření úrazu a ke krátkodobému pobytu zraněného, popřípadě k poskytnutí další pomoci při zdravotních problémech

- prostory (pracovny) pro další pedagogické a nepedagogické pracovníky školy (ředitel, zástupce ředitele, hospodářka, správce sítě, logopeda aj.), vybavené účelným zařízením a komunikační technikou
- učebnice, didaktické pomůcky, informační a komunikační technika a další potřeby a pomůcky (např. pomůcky pro tělesnou výchovu, pracovní vyučování, hudební a výtvarnou výchovu) umožňující efektivní vyučování a podporující aktivitu a tvořivost žáků
- další pomocné prostory pro zajištění chodu školy (sklady, prostory pro třídění odpadu aj.)

Podmínky pro hygienické a bezpečné vzdělávání a život školy:

- vhodná struktura pracovního a odpočinkového režimu žáků a učitelů s dostatkem relaxace a aktivního pohybu
- vhodný režim vyučování s ohledem na hygienu učení a věk žáků
- vhodný stravovací a pitný režim (podle věkových a individuálních potřeb žáků)
- zdravé prostředí učeben a ostatních prostorů školy – podle platných norem (odpovídající světlo, teplo, bezhlučnost, čistota, větrání, velikost sedacího a pracovního nábytku, hygienické vybavení prostorů)
- dodržování zákazu kouření, pití alkoholu a požívání jiných škodlivin ve škole a jejím okolí
- ochrana žáků před úrazy
- vhodně upravené prostory školy pro bezpečný pohyb žáků
- výrazné označení všech nebezpečných předmětů a využívaných prostorů; pravidelná kontrola zařízení z hlediska jejich bezpečnosti
- dostupnost prostředků první pomoci (vybavené lékárničky), kontaktů na lékaře či jiné speciální služby, praktická dovednost učitelů poskytovat první pomoc

Psychosociální podmínky:

- vytváření pohody prostředí, zdravého učení a otevřeného partnerství jak mezi žáky a učiteli, tak mezi učiteli a vedením školy
- vzdělávání propojené se skutečným životem – osvojování si toho, co má pro žáky praktický smysl, co vede k praktické zkušenosti
- věková přiměřenost a motivující hodnocení – respekt k individualitě žáků, hodnocení v souladu s individuálními možnostmi a pokrokem, dostatek zpětné vazby, tolerantnost k chybám a omylům
- naplnění potřeb žáků – všestranný prospěch žáka je hlavním momentem v přípravě a realizaci vzdělávání
- příznivé sociální klima – otevřenost a partnerství v komunikaci, úcta, tolerance, uznání, empatie, spolupráce a pomoc druhému, sounáležitost se třídou, školou
- ochrana žáků před násilím, šikanou a dalšími patologickými jevy
- spoluúčast žáků na vzdělávání a životě školy, která přechází do modelu demokratického společenství, odpovědnosti, stability společných pravidel, spravedlnosti, spolupráce
- včasná informovanost o věcech uvnitř školy i mimo ni
- respekt k potřebám jedince a jeho osobním problémům

Personální podmínky:

- pedagogičtí pracovníci – s předepsanou odbornou a pedagogickou způsobilostí, schopní podílet se i na dalších činnostech ve škole
- pedagogičtí pracovníci s potřebnými profesními dovednostmi – komunikativní ve směru k žákům, jejich rodičům, ostatním pedagogům a odborníkům zajišťujícím pro školu speciální služby, schopní provádět pedagogickou diagnostiku a účinně ji využívat ve vzdělávání žáků, průběžně se vzdělávat, hodnotit a modifikovat svou činnost
- nabídka odborné pomoci žákům a jejich rodičům – psycholog, asistent, SPC atd.
- pedagogický sbor schopný týmové práce, vzájemně vstřícné komunikace a spolupráce

- řídicí pracovníci s výraznými manažerskými, organizačními i pedagogickými schopnostmi, schopní vytvářet motivující a zároveň náročné profesionální klima, usilující o neustálý odborný a profesní růst svůj i svých podřízených, s koncepčním myšlením a stylem práce, schopní poradit, ale i zaštitit učitele vůči negativním vnějším vlivům

Organizační podmínky:

- účast všech učitelů na přípravě a realizaci ŠVP
- základní pravidla života školy (pro žáky, učitele, jiné uživatele školy), způsoby projednávání problémů se žáky a jejich rodiči
- optimální režim výuky v souladu s věkovými možnostmi, speciálními potřebami žáků, zohledněním dojíždějících žáků ve shodě s obsahem vzdělávání a vhodnými způsoby učení
- optimální režim života školy v souladu s potřebami žáků a jejich bezpečností (režim odpočinku, pohybový režim, stravovací a pitný režim, dodržování hygieny, zájmová činnost, mimořádné situace)

Podmínky spolupráce školy a rodičů žáků:

- funkční a neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, k rodičům, partnerům školy a mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem
- styk s rodiči žáků a jinou veřejností (např. školskou radou) – seznamování se záměry školy, s cíli, způsoby výuky, hodnocením žáků, s pravidly života školy, vzájemné hledání při řešení problémů žáků
- vzdělávací strategie otevřená vůči rodičům
- prostor pro vznik a fungování samosprávného orgánu rodičů
- prostor pro setkávání učitelů s rodiči
- poradní servis pro rodiče ve výchovných a vzdělávacích otázkách
- informace o jednotlivých žácích potřebné pro individuální formy vzdělávání
- možnost účasti rodičů ve výuce a na výchovných a vzdělávacích činnostech organizovaných školou
- vytváření společenských vztahů školy a veřejnosti

Za zcela **nezbytné** materiální a prostorové podmínky je třeba považovat:

- kmenovou učebnu pro každou třídu vybavenou funkčním zařízením
- speciální učebny a prostory nebo kmenové učebny vybavené pro speciální výuku k realizaci obsahu podle RVP
- prostory pro uložení pomůcek a přípravou práci učitele
- prostory pro nenáročnou pohybovou aktivitu a relaxační chvíle v průběhu vyučování a pro zájmovou činnost po vyučování
- prostory pro hromadné setkávání žáků celé školy (vlastní či pronajaté)
- prostory pro odkládání oděvu a obuvi (šatny), včetně prostor pro převlékání žáků před tělesnou výchovou a po ní v počtu, který odpovídá počtu cvičících žáků a oddělené činnosti chlapců a děvčat
- prostory pro osobní hygienu žáků a učitelů – WC a umývárny, vybavené dostatečným počtem hygienických zařízení odpovídajících příslušným normám
- prostory pro společné stravování (ve vlastní nebo jiném blízkém zařízení)
- prostory určené k ošetření úrazu, ke krátkodobému pobytu zraněného, popřípadě při zdravotních problémech
- učebnice, didaktické pomůcky, informační a komunikační technika a další potřeby a pomůcky umožňující efektivní vyučování a podporující aktivitu a tvořivost žáků

Ostatní podmínky (organizační, personální, bezpečnostní) nevyžadují většinou specifické nároky na finanční zabezpečení a rozdíl mezi nezbytnou a optimální úrovní je spíše v kvalitě jejich naplňování.

14. Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu

Školní vzdělávací program pro základní vzdělávání (ŠVP) je školský dokument, který v souladu s RVP ZŠS zpracovává každá škola realizující základní vzdělávání¹⁷. ŠVP vychází z konkrétních vzdělávacích záměrů školy, zohledňuje potřeby a možnosti žáků, reálné podmínky a možnosti školy a oprávněné požadavky rodičů nebo zákonných zástupců žáků. Má na zřeteli postavení školy v regionu i sociální prostředí, ve kterém bude vzdělávání probíhat. Vzdělávací proces na konkrétní škole se pak uskutečňuje podle ŠVP, který si škola vypracovala.¹⁸

Ředitel školy odpovídá za vypracování ŠVP v souladu s rámcovým vzdělávacím programem. Koordinuje práci na tvorbě ŠVP nebo funkcí koordinátora pověří svého zástupce, jiného člena pedagogického sboru nebo jiného odborníka. Samotná příprava ŠVP je výrazem pedagogické autonomie i odpovědnosti celé školy za způsob a výsledky vzdělávání. Proto se na zpracování jednotlivých částí ŠVP podílejí všichni učitelé příslušné školy a jsou také spoluodpovědní za realizaci ŠVP v podmínkách dané školy.

ŠVP stanovuje (zveřejňuje) ředitel školy po projednání se školskou radou, která se vyjadřuje i k realizaci vzdělávání podle tohoto programu. ŠVP je součástí povinné dokumentace školy, musí být zpřístupněn veřejnosti, aby se každý zájemce měl možnost seznámit s obsahem programu, aby do něj mohl každý nahlížet a pořizovat si z něj opisy a výpisy, popřípadě požádat o kopii.¹⁹

Zásady stanovené pro zpracování školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání žáků v základní škole speciální

ŠVP:

- je zpracováván v souladu s RVP ZŠS pro celé období základního vzdělávání nebo pro jeho část, tj. pro ročníky, ve kterých daná škola realizuje základní vzdělávání
- zajišťuje rovnoprávný přístup k základnímu vzdělávání pro všechny žáky s povinností školní docházky a přihlíží k jejich speciálním vzdělávacím potřebám a možnostem
- umožňuje realizaci diferencovaného a individualizovaného vyučování pro žáky s jinými speciálními vzdělávacími potřebami, pokud to vzdělávání těchto žáků vyžaduje
- vytváří předpoklady pro realizaci vzdělávacího obsahu s ohledem na věkové zvláštnosti žáků, a tím pro postupné utváření a rozvíjení klíčových kompetencí
- vede k naplňování cílů základního vzdělávání stanovením výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni školy a k naplňování cílového zaměření vzdělávacích oblastí stanovením výchovných a vzdělávacích strategií na úrovni vyučovacích předmětů
- je zpracován tak, aby umožňoval učitelům rozvíjet tvořivý styl práce a neomezoval je při uplatnění případných časových i metodických odlišností, které vycházejí ze zkušeností učitelů s efektivními způsoby výuky a z konkrétních potřeb žáků
- je vytvářen jako relativně stálý materiál, jehož případné změny v učebním plánu a v učebních osnovách nesmí zasáhnout negativně do vzdělávání žáků v určitém započatém „cyklu“
- dodržuje stanovenou strukturu

¹⁷ Povinnost zpracovat ŠVP vychází z § 3 odst. 2 a § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb.

¹⁸ ŠVP je povinným dokumentem pro realizaci základního vzdělávání.

¹⁹ Vychází z § 5 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb.

Struktura ŠVP a obsah jednotlivých částí

1. Identifikační údaje

- název ŠVP²⁰
- předkladatel:
 - název školy
 - adresa školy
 - jméno ředitele
 - kontakty
- zřizovatel:
 - název
 - adresa
 - kontakty
- platnost dokumentu od:
 - datum
 - podpis ředitele
 - razítko školy

Další doporučené údaje: motivační název ŠVP, IČO, IZO, RED–IZO, jméno koordinátora tvorby ŠVP.

2. Charakteristika školy

- úplnost a velikost školy
- vybavení školy (materiální, prostorové, technické, hygienické)
- charakteristika pedagogického sboru (velikost sboru, kvalifikovanost)
- dlouhodobé projekty, mezinárodní spolupráce
- spolupráce s rodiči a jinými subjekty (školskou radou, školskými poradenskými zařízeními, místními a regionálními institucemi aj.)

Další doporučené údaje: umístění školy, charakteristika žáků.

3. Charakteristika ŠVP

- zaměření školy
- výchovné a vzdělávací strategie:
společné postupy na úrovni školy, uplatňované ve výuce i mimo výuku, jimiž škola cíleně utváří a rozvíjí klíčové kompetence žáků
- zabezpečení výuky žáků se speciální vzdělávacími potřebami
- začlenění průřezových témat:
výčet všech průřezových témat a jejich tematických okruhů; uvedení, v jakém ročníku, vyučovacím předmětu a jakou formou jsou tematické okruhy průřezových témat realizovány

4. Učební plán

- tabulace učebního plánu:
výrazné oddělení 1. a 2. stupně; výčet povinných vyučovacích předmětů s jejich časovými dotacemi pro jednotlivé ročníky; uvedení časových dotací pro volitelné předměty v jednotlivých ročnících; celkové počty hodin v jednotlivých ročnících a celkové počty hodin za 1. a 2. stupeň

²⁰ Z názvu musí být zřejmé, že jde o ŠVP pro vzdělávání žáků v základní škole speciální nebo že byl zpracován podle RVP ZŠ.

- poznámky k učebnímu plánu:
obsahové vymezení, organizační podmínky a jiná specifika, realizace povinných a volitelných předmětů, pokud údaje nejsou zřejmé z tabulace učebního plánu (z jakého oboru/oborů, případně průřezových témat, byl vyučovací předmět vytvořen, pokud nemá identický vzdělávací obsah i název jako příslušný vzdělávací obor v RVP ZV; uplatnění jiné organizační formy, než je vyučovací hodina atd.)

5. Učební osnovy

- název vyučovacího předmětu
- charakteristika vyučovacího předmětu:
 - obsahové, časové a organizační vymezení vyučovacího předmětu (specifické informace o předmětu důležité pro jeho realizaci, v případě integrace uvést z jakých vzdělávacích oborů, jejich částí a průřezových témat je vzdělávací obsah předmětu vytvořen)
 - výchovné a vzdělávací strategie: společné postupy uplatňované na úrovni vyučovacího předmětu, jimiž učitelé cíleně utvářejí a rozvíjejí klíčové kompetence žáků
- vzdělávací obsah vyučovacího předmětu:
 - distribuce a rozpracování očekávaných výstupů z RVP ZV do ročníků, případně do delších časových úseků
 - výběr a rozpracování učiva z RVP ZV do ročníků, případně do delších časových úseků, ve vazbě na očekávané výstupy
 - průřezová témata – výběr tematických okruhů s konkretizací námětů a činností v ročnících

Další doporučené údaje: mezipředmětové souvislosti, případné další poznámky upřesňující realizaci vzdělávacího obsahu

6. Hodnocení žáků a autoevaluace školy

- pravidla pro hodnocení žáků:
 - způsoby hodnocení – klasifikací, slovně, kombinací obou způsobů
 - kritéria hodnocení
- autoevaluace školy:
 - oblasti autoevaluace
 - cíle a kritéria autoevaluace
 - nástroje autoevaluace
 - časové rozvržení evaluačních činností

15. Slovník použitých výrazů

Slovník uvádí výrazy, které jsou použity v RVP ZŠS a vysvětluje jejich obsah v kontextu tohoto dokumentu. Slovník je určen především ředitelům škol a učitelům, kteří budou vytvářet vlastní školní vzdělávací programy.

alternativní a augmentativní formy komunikace

formy dorozumívání, které doplňují nebo nahrazují řeč trvale nebo dočasně

alternativní komunikační systémy

užívají se jako náhrada mluvené řeči

augmentativní systémy komunikace (z latinského *augmentare* = rozšiřování, zvětšení, rozhojnění) mají podporovat již existující, ale pro běžné dorozumívání nedostatečné komunikační schopnosti, usnadňují porozumění řeči i vlastní vyjadřování

autismus

vývojová → *pervazivní porucha*, která se projevuje neschopností jedince navazovat sociální vztahy, komunikovat a absencí jeho představitosti, tyto příznaky bývají provázeny omezeným okruhem zájmů, neúčelným repetitivním (stále se opakujícím) chováním a bizarními rituály

autoevaluace školy

slouží k systematickému posuzování činnosti školy plánované ve → *školním vzdělávacím programu*; výsledky autoevaluace slouží jako zpětná vazba ke korekci vlastní činnosti a jako východisko pro další práci školy; autoevaluaci provádějí účastníci vzdělávacího procesu – vedení školy, učitelé, žáci; kapitola Autoevaluace školy – součást → *školního vzdělávacího programu*, ve které školy vymezují cíle, nástroje a kritéria autoevaluace a časové rozvržení → *evaluačních činností*

cíle základního vzdělávání

v → *Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání žáků v základní škole speciální* jsou vymezeny cíle, jejichž postupné naplňování směřuje k utváření a rozvíjení → *klíčových kompetencí* žáků a vzdělavatel poskytující → *základní vzdělávání* má k jejich dosahování vytvářet podmínky

cílové zaměření vzdělávací oblasti

součást → *vzdělávacích oblastí*, která propojuje → *vzdělávací obsah s klíčovými kompetencemi*; je východiskem pro výchovné a → *vzdělávací strategie* na úrovni → *vyučovacího předmětu*, kterými škola směřuje k utváření a rozvíjení → *klíčových kompetencí* žáků

etapy vzdělávání

legislativně vymezené, obsahově stanovené a časově ohraničené úseky vzdělávání, které odpovídají vzdělávání podle daného → *rámcového vzdělávacího programu*

evaluační činnosti

veškeré plánované a cílené aktivity školy směřující k ověřování, měření, posuzování a hodnocení výsledků a změn dosažených ve všech činnostech školy vymezených ve → *školním vzdělávacím programu*

integrace vzdělávacího obsahu

propojení vzdělávacího obsahu na úrovni témat, tematických okruhů, případně → *vzdělávacích oborů*, které umožňuje → *Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání žáků v základní škole speciální*

integrace žáků

sjednocení, spojení, zařazení – pojem označující začlenění postiženého jedince do společnosti, kdy je plně respektována odlišnost a rovnoprávnost tohoto jedince; v pedagogické teorii se rozumí pojmem integrace zařazení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných tříd a jejich vzdělávání v souladu s individuálními vzdělávacími potřebami

klíčové kompetence

souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti; v →*Rámcovém vzdělávacím programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální* jsou klíčové kompetence vymezeny na úrovni, které mají dosáhnout žáci s mentálním postižením na konci →*základního vzdělávání*; v etapě →*základního vzdělávání* jsou za klíčové považovány: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní

kognitivní procesy

poznávací procesy tvořící podstatu učení; jsou součástí intelektuálního vývoje člověka, zahrnují smyslové poznávání, představy a obrazotvornost, myšlení, paměť, učení, někdy je k nim řazena i řeč a pozornost

kompenzace

speciálně pedagogické metody a postupy, kterými se zlepšuje a zdokonaluje výkonnost jiných funkcí než funkce postižené a představují aktivní způsob k vyrovnání handicapu a snahy o dosažení úrovně běžné populace daného věku

kompenzační metody

metody rozvíjející výkonnost neporušených funkcí jako náhradu za funkci porušenou nebo zcela vyřazenou

kurikulární dokumenty

pedagogické dokumenty, které vymezují legislativní a obsahový rámec potřebný pro tvorbu →*školního vzdělávacího programu*; systém kurikulárních dokumentů je vytvářen a uplatňován na dvojí úrovni: státní úroveň tvoří →*Národní program vzdělávání* a →*rámcové vzdělávací programy*, školní úroveň tvoří →*školní vzdělávací programy*

Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání

metodický dokument, který je doporučen pro tvorbu →*školních vzdělávacích programů* v etapě →*základního vzdělávání*; uvádí konkrétní postupy při tvorbě jednotlivých částí →*školního vzdělávacího programu* doplněného o příklady ze školní praxe

mentální postižení (mentální retardace)

snížení rozumových schopností, vzniklé v důsledku organického poškození mozku nebo nedostatečnosti mozkových funkcí, projevuje se sníženou úrovní →*kognitivních procesů*, odlišným vývojem některých psychických funkcí a nižší sociální adaptibilitou; individuální modifikace uvedených příznaků závisí na hloubce a rozsahu mentálního postižení, na míře postižení jednotlivých funkcí a na úrovni psychického vývoje; Světová zdravotnická organizace (WHO) dělí mentální retardaci (postižení) do šesti základních kategorií:

- *lehká mentální retardace* – mentální postižení (IQ 50 – 69) snížení rozumových schopností v důsledku organického poškození mozku; u takto postižených jedinců dochází k zaostávání duševního vývoje i když většina z nich dosáhne úplné nezávislosti v osobní péči a v domácích praktických dovednostech
- *středně těžká mentální retardace* – mentální postižení (IQ 35 – 49), základy čtení psaní a počítání, v dospělosti jsou lidé takto postižení obvykle schopni vykonávat jednoduché pracovní úkony pod dohledem, někteří postižení jsou schopni jednoduché konverzace, v souvislosti s mentálním postižením se často vyskytují i další přidružená postižení jako jsou neurologická onemocnění, epilepsie, tělesná postižení a →*autismus*

- *těžká mentální retardace* – mentální postižení (IQ 20 – 34) – velká část jedinců trpí poruchami motoriky a dalšími vadami, které souvisí s poškozením centrálního nervového systému; možnosti výchovy a vzdělání takto postižených osob jsou omezené, v současné době jsou vzdělávání podle Rehabilitačního vzdělávacího programu pomocné školy
- *hluboká mentální retardace* – (IQ nižší než 20), nízká míra rozvinutosti psychických funkcí, zejména pozornosti, ale i volných vlastností potřebných k systematickému osvojování učiva, možnosti výchovy a vzdělávání jsou velmi omezené
- jiná mentální retardace
- nespecifikovaná mentální retardace

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice

koncepční dokument české vzdělávací politiky označovaný jako Bílá kniha; obsahuje záměry rozvoje vzdělávání žáků od 3 do 19 let a návrhy i doporučení ekonomického, politického a pedagogického charakteru, které jsou postupně realizovány

Národní program vzdělávání

nejvyšší → *kurikulární dokument*, který vzniká na základě vymezení ve → *školském zákoně*

období

pedagogicky a časově vymezený úsek vzdělávání v → *Rámcovém vzdělávacím programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální* na 1. stupni; 1. období vzdělávání zahrnuje 1. až 3. ročník, 2. období 4. až 6. ročník

obor vzdělání – základy vzdělání

jeden z oborů soustavy oborů vzdělání, které stanoví vláda nařízením po projednání s příslušnými ústředními odborovými orgány a příslušnými organizacemi zaměstnavatelů s celostátní působností; pro realizaci → *základního vzdělávání* je v souladu se školským zákonem vydán → *Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání žáků v základní škole speciální*

očekávané výstupy

stěžejní část → *vzdělávacího obsahu* jednotlivých → *vzdělávacích oborů*; jsou ověřitelné, prakticky zaměřené, mají činnostní povahu a jsou využitelné v běžném životě; vymezují úroveň, které by měli všichni žáci prostřednictvím → *učiva* dosáhnout; jsou stanoveny orientačně (nezávazně) na konci 3. ročníku (1. období) a závazně na konci 6. ročníku (2. období) a 9. ročníku

pervazivní porucha

porucha prostupující celou osobnost, projevující se ve všech funkčních oblastech

piktogramy

komunikační neverbální systém – zjednodušená zobrazení skutečnosti – předmětů, činností, vlastností

postižení více vadami

za postiženého více vadami se považuje jedinec postižený současně dvěma nebo více na sobě kauzálně nezávislými druhy postižení, z nichž každé by jej vzhledem k hloubce a důsledkům opravňovalo k zařazení do školy pro příslušný typ postižení

průřezová témata

reprezentují v → *Rámcovém vzdělávacím programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální* aktuální okruhy problémů současného i budoucího světa a stávají se povinnou součástí základního vzdělávání; jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot; při jejich realizaci se žáci mohou uplatnit individuálně i ve vzájemné spolupráci

předměty speciálně pedagogické péče

výuka předmětů speciálně pedagogické péče se zajišťuje v základních školách pro daný typ postižení, podle potřeb jednotlivých žáků, vždy na doporučení příslušného odborníka v rozsahu, který umožňují podmínky školy v rámci platných předpisů; jedná se především o individuální logopedickou péči, znakový jazyk, zdravotní tělesnou výchovu, rehabilitační tělesnou výchovu, prostorovou orientaci a samostatný pohyb zrakově postižených, zrakovou stimulaci, práci s kompenzačními pomůckami apod.

rámcové vzdělávací programy

→*kurikulární dokumenty* státní úrovně, které normativně stanovují obecný rámec pro jednotlivé
→*etapy vzdělávání* a jsou závazné pro tvorbu →*školních vzdělávacích programů*

rámcový učební plán pro základní vzdělávání v základní škole speciální

učební plán →*Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání žáků v základní škole speciální*, který vymezuje základní parametry organizace →*základního vzdělávání*; závazně vymezuje: začlenění →*vzdělávacích oblastí a* →*vzdělávacích oborů* do →*základního vzdělávání* na 1. a 2. stupni, minimální časové dotace pro vzdělávací oblasti a jejich realizaci, disponibilní časovou dotaci, celkovou povinnou časovou dotaci a poznámky k rámcovému učebnímu plánu a poznámky ke vzdělávacím oblastem

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání upravený pro žáky s lehkým mentálním postižením (RVP ZV-LMP)

příloha →*Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání*, v níž je upraven →*vzdělávací obsah* pro potřeby a vzdělávací možnosti žáků s lehkým mentálním postižením

Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání žáků v základní škole speciální (RVP ZŠS)

→*kurikulární dokument* státní úrovně, který normativně stanoví obecný rámec vzdělávání v základní škole speciální; je určen pro vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením, těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami

reedukace

speciálně pedagogické metody a postupy, kterými se zdokonaluje výkonnost v oblasti postižené funkce

rehabilitace

(v pedagogickém smyslu) – speciálně pedagogické metody a postupy, kterými se upravují společenské vztahy, obnovují narušené praktické schopnosti a dovednosti a možnosti seberealizace jedince s postižením

speciálně pedagogická diagnostika

vědní disciplína zaměřena na zjišťování individuálních schopností a možností jedince s postižením; účelem diagnostiky je určit možnosti vzdělávání těchto jedinců a prostředky pro speciální výchovu v rodině, škole a při mimoškolních aktivitách

speciálně pedagogické metody

metody zaměřující se na prevenci, překonávání nebo zmírnění důsledku postižení, mezi základní speciálně pedagogické metody patří edukace →*kompenzace, reedukace a rehabilitace*

sociální čtení

metoda vzdělávání osob s těžkým mentálním postižením; je chápáno jako poznávání, interpretace a přiměřené reagování na zřetelná znamení a symboly, piktogramy, slova a skupiny slov, aniž by byly využívány čtecí dovednosti

školská rada

orgán školy umožňující zákonným zástupcům nezletilých žáků a zletilým žákům, pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy; projednává návrh →*školského vzdělávacího programu*

školní vzdělávací programy

→*kurikulární dokumenty* školní úrovně; školní vzdělávací program pro →*základní vzdělávání* zpracovává podle →*Rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální* každá instituce poskytující →*základní vzdělávání s oborem vzdělání* základy vzdělání

školský zákon

zkrácený název pro Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání

učební osnovy

část →*školského vzdělávacího programu*, ve které je →*vzdělávací obsah* jednotlivých →*vzdělávacích oborů* členěn do →*vyučovacích předmětů* v jednotlivých ročnících 1. a 2. stupně →*základního vzdělávání*

učební plán

část →*školského vzdělávacího programu* vymezující na základě →*rámcového učebního plánu* organizaci výuky na konkrétní škole; obsahuje tabulaci s výčtem povinných →*vyučovacích předmětů* a poznámky k organizaci a realizaci jednotlivých →*vyučovacích předmětů*

učivo

část →*vzdělávacího obsahu* jednotlivých *vzdělávacích oborů*, které je strukturováno do jednotlivých tematických okruhů (témat, činností); je chápáno jako prostředek pro dosažení →*očekávaných výstupů* tvoří nezbytnou součást vzdělávacího obsahu; na úrovni →*Rámcového vzdělávacího programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální* je učivo doporučeno k distribuci do →*školského vzdělávacího programu*; na úrovni →*školského vzdělávacího programu* je závazné

výchovné a vzdělávací strategie

promyšleně volené a řazené postupy, kterými chce škola cíleně směřovat k naplňování →*klíčových kompetencí*

vyučovací předmět

forma didaktického uspořádání →*vzdělávacího obsahu* a jeho organizačního zpracování ve →*školském vzdělávacím programu*; z jednoho →*vzdělávacího oboru* může být vytvořen jeden →*vyučovací předmět* nebo více →*vyučovacích předmětů*, případně může →*vyučovací předmět* vzniknout integrací →*vzdělávacího obsahu* více →*vzdělávacích oborů* (integrováný vyučovací předmět)

vzdělávací oblasti

orientačně vymezené celky →*vzdělávacího obsahu* *základního vzdělávání*; →*Rámcový vzdělávací program pro vzdělávání žáků v základní škole speciální* obsahuje →*vzdělávací oblasti*, které jsou tvořeny jedním →*vzdělávacím oborem* nebo více obsahově blízkými →*vzdělávacími obory*

vzdělávací obory

samostatné části →*vzdělávacích oblastí* v →*Rámcovém vzdělávacím programu pro vzdělávání žáků v základní škole speciální*; vymezují →*vzdělávací obsah* (→*očekávané výstupy* a →*učivo*)

vzdělávací obsah

vymezení →*očekávaných výstupů* a učiva na úrovni →*vzdělávacích oborů*, které jsou dále rozpracovávány na úrovni →*školních vzdělávacích programů*

vzdělávací obsah základního vzdělávání

souhrn lidského poznání didakticky zpracovaný pro úroveň →*základního vzdělávání* poskytující žákům spolehlivý základ všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání

základní vzdělávání

viz obor vzdělání

základy vzdělání

viz obor vzdělání